

*ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ*

ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ ΕΜΠΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΔΙΑΦΗΜΙΣΗΣ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΘΕΜΑ:

***ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΚΑΙ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ***

ΣΠΟΥΔΑΣΤΕΣ:

ΚΑΡΙΩΤΗ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ

ΚΥΠΡΙΑΝΟΥ ΕΙΡΗΝΗ

ΚΥΡΚΟΥΔΗ-ΓΗΓΙΝΗ ΑΘΑΝΑΣΙΑ

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ:

ΜΠΕΛΙΔΗΣ ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ, ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 2015

*ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ*

ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ ΕΜΠΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΔΙΑΦΗΜΙΣΗΣ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΘΕΜΑ:

***ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΚΑΙ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ***

ΣΠΟΥΔΑΣΤΕΣ:

ΚΑΡΙΩΤΗ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ

ΚΥΠΡΙΑΝΟΥ ΕΙΡΗΝΗ

ΚΥΡΚΟΥΔΗ-ΓΗΓΙΝΗ ΑΘΑΝΑΣΙΑ

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ:

ΜΠΕΛΙΔΗΣ ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ, ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 2015

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Περίληψη.....	7
Abstract	8
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ	
Εισαγωγή.....	9
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ	
Οικονομική Κρίση	14
2.1 Ερμηνεία Οικονομικής Κρίσης	14
2.2 Η Περίπτωση Της Ελλάδας	14
2.3 Η Κρίση στον Αγροτικό τομέα	20
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ	
Επιχειρηματικότητα	23
3.1 Ορισμός Επιχειρηματικότητας.....	23
3.2 Είδη και μορφές επιχειρηματικότητας	23
3.3 Η Έννοια της Κοινωνικής Επιχειρηματικότητας	25
3.4 Εθνική στρατηγική για την ανάπτυξη του τομέα της Κοινωνικής επιχειρηματικότητας	25
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ	
Συνεταιρισμοί	28
4.1 Έννοια συνεταιρισμών	28
4.2 Αξίες Συνεταιρισμού	29
4.3 Το έργο των Συνεταιρισμών	29
4.3.1 Οικονομικό έργο	29
4.3.2 Κοινωνικό έργο	31
4.3.3 Πολιτιστικό έργο	32
4.4 Ιστορική εξέλιξη συνεταιρισμών	33
4.5 Μορφές συνεργασίας στην Ελλάδα	33
4.6 Συνεταιρισμοί που αναπτύχθηκαν στην Ελλάδα κατά τα πρώτα χρόνια ανάπτυξη του θεσμού	34
4.7 Παραδείγματα Συνεταιρισμού στην Ελλάδα	35
4.8 Ημερομηνίες Σταθμοί και οι Συνεταιρισμοί που δημιουργήθηκαν στην Ελλάδα	36
4.9 Χαρακτηριστικά των Συνεταιρισμών	37
4.10 Βασικές συνεταιριστικές αρχές	40
4.11 Τα είδη και οι διακρίσεις των συνεταιρισμών	43

4.11.1 Αστικός Συνεταιρισμός	44
4.11.2 Αγροτικός Συνεταιρισμός	48
4.11.3 Πανελλήνια Συνομοσπονδία Ενώσεων Γεωργικών Συνεταιρισμών (ΠΑ.Σ.Ε.ΓΕ.Σ).....	53
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ	
Κοινωνικές Συνεταιριστικές Επιχειρήσεις (ΚΟΙΝ.Σ.ΕΠ.)	54
5.1 Η Έννοια των ΚΟΙΝ.Σ.ΕΠ	54
5.2 Τα είδη των ΚΟΙΝ.Σ.ΕΠ	56
5.3 Τα θεσμικά εργαλεία υποστήριξης των ΚΟΙΝ.Σ.ΕΠ	58
5.4 Βήματα δημιουργίας των ΚΟΙΝ.Σ.ΕΠ	59
5.5 Κοινωνική Συνεταιρισμοί Περιορισμένης Ευθύνης (ΚΟΙ.Σ.Π.Ε.)	62
5.6 Κοινωνική Οικονομία	62
5.7 ΚΟΙΝ.Σ.Π.Ε. Εντός Ελληνικών Συνόρων	63
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΚΤΟ	
Ερευνητική Μεθοδολογία	64
6.1 Πληθυσμός της Έρευνας	64
6.2 Ανάλυση Ερωτηματολογίων Συνεταιρισμών	66
6.3 Ανάλυση Ερωτηματολογίων ΚΟΙΝ.Σ.ΕΠ	75
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΒΔΟΜΟ	
Συμπεράσματα	80
7.1 Συμπεράσματα για Συνεταιρισμούς	80
7.2 Συμπεράσματα για ΚΟΙΝ.Σ.ΕΠ	84
Παράρτημα 1.....	85
Παράρτημα 2.....	90
Βιβλιογραφία	94

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ ΚΑΙ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

Διάγραμμα 1: Εξέλιξη του ποσοστού της ανεργίας πριν και κατά τη διάρκεια της κρίσης	21
Διάγραμμα 2: Κατανομή των ΚΟΙΝ.Σ.ΕΠ. στον ελλαδικό χώρο	56
Πίνακας 1: Έτος ίδρυσης συνεταιρισμών.....	67
Πίνακας 2: Χρηματοδότηση συνεταιρισμών	67
Πίνακας 3: Εργαζόμενοι συνεταιρισμών.....	68
Πίνακας 4: Γυναίκες εργαζόμενοι συνεταιρισμών.....	69
Πίνακας 5: Μέσος όρος ηλικίας εργαζομένων συνεταιρισμών.....	69
Πίνακας 6: Είσοδος νέων μελών.....	70
Πίνακας 7: Πορεία των κερδών των συνεταιρισμών.....	71
Πίνακας 8: Λόγοι για τους οποίους έκλεισαν οι συνεταιρισμοί.....	72
Πίνακας 9: Ιστοσελίδα και συνεταιρισμοί.....	73
Πίνακας 10: Ηλεκτρονική πώληση.....	73
Πίνακας 11: Ηλεκτρονικά προγράμματα διαχείρισης συνεταιρισμών.....	73
Πίνακας 12: Διαφημίσεις.....	74
Πίνακας 13: Είδος ΚΟΙΝ.Σ.ΕΠ.....	76
Πίνακας 14: Αριθμός μελών ΚΟΙΝ.Σ.ΕΠ.....	76
Πίνακας 15: Αριθμός γυναικών μελών ΚΟΙΝ.Σ.ΕΠ.....	77
Πίνακας 16: Πηγή έμπνευσης της ιδέας των ΚΟΙΝ.Σ.ΕΠ.....	78
Πίνακας 17: Εμπόδια που συναντούν οι ΚΟΙΝ.Σ.ΕΠ.....	79

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Στην παρούσα εργασία θα προσπαθήσουμε να ανακαλύψουμε και να αναλύσουμε τους λόγους για τους οποίους έχουν εξαλείψει οι Συνεταιρισμοί από την Ελλάδα και να κατανοήσουμε σε ποιο βαθμό έχουν πάρει τη θέση τους οι Κοινωνικές Συνεταιριστικές Επιχειρήσεις. Οι Κοινωνικές Συνεταιριστικές Επιχειρήσεις είναι μια νέα καινοτόμα μορφή κοινωνικών επιχειρήσεων που βασίζονται στην Κοινωνική Επιχειρηματικότητα. Η κοινωνική επιχειρηματικότητα σε συνδυασμό με την κοινωνική οικονομία και τις κοινωνικές συνεταιριστικές επιχειρήσεις είναι ο νέος κανόνας ανάπτυξης και ακμής της χώρας, εν μέσω της οικονομικής κρίσης.

Στα πλαίσια της συγκεκριμένης έρευνας θα επιχειρήσουμε να παρουσιάσουμε την επικρατούσα κατάσταση στην Ελλάδα, όσον αφορά το συνεταιριστικό γίγνεσθαι. Στην συνέχεια θα παρουσιάσουμε κάποιες πτυχές της κοινωνικής επιχειρηματικότητας, εστιάζοντας στις κοινωνικές συνεταιριστικές επιχειρήσεις.

Το τελευταίο κομμάτι της εργασίας είναι η έρευνα πρωτογενών στοιχείων, με τη μορφή ερωτηματολογίων. Ακολουθούν τα συμπεράσματα της έρευνας, σύμφωνα με τα στοιχεία που δόθηκαν από τους άμεσα εμπλεκόμενους σε συνεταιρισμούς και σε κοινωνικές συνεταιριστικές επιχειρήσεις.

ABSTRACT

In the present study we try to discover and analyze the reasons for which the Partnerships have eliminated from Greece and to understand to what extent the Social Cooperative Enterprises took their place. Social Cooperative Enterprises are a new and innovating form of social enterprises which are based on the Social Entrepreneurship. The Social Entrepreneurship in combination with social economy and social cooperative enterprises is the new precept in order to be developed and prospered the country, in the middle of the economic crisis.

In the context of this investigation we attempt to present the situation in Greece, concerning the cooperative affairs. We will then present some aspects of social entrepreneurship, focusing on the social cooperative enterprises.

The last part the study is the investigation of primary cells, in the form of questionnaires. The conclusions of the research follow, according to data which provided by the directly involved in partnerships and social cooperatives enterprises.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Τα είδη των Συνεταιρισμών είναι δύο: ο Αγροτικός Συνεταιρισμός και ο Αστικός Συνεταιρισμός, ο οποίος έχει υποκατηγορίες τους Αστικούς Συνεταιρισμούς Λαϊκής Βάσης, τους Αστικούς Συνεταιρισμούς Φαρμακοποιών, τους Αστικούς Συνεταιρισμούς Ηλεκτρολόγων, τους Αστικούς Συνεταιρισμούς Υδραυλικών, τους Αστικούς Οικοδομικούς Συνεταιρισμούς, τους Αστικούς Γυναικείους Συνεταιρισμούς και τους Αστικούς Πιστωτικούς Συνεταιρισμούς (ΦΕΚ 1253, 2000).

Η Ελλάδα ως μία κατεξοχήν αγροτική χώρα ήταν αναμενόμενο να δημιουργήσει Αγροτικούς Συνεταιρισμούς, οι οποίοι λειτούργησαν σαν οικογενειακή κληρονομιά. Οι Α.Σ. στο σύνολο τους κατείχαν κομμάτι ενός αναπτυσσόμενου κλάδου, στον οποίο ήταν έντονοι και συνεχόμενοι οι ρυθμοί των αλλαγών. Πρόκειται για κλασικές επιχειρήσεις του αστικού δικαίου, με υπηρεσία που εξυπηρετεί κυρίως τον Έλληνα αγρότη. Το στάδιο, όμως παρακμής των αγροτικών συνεταιρισμών έχει αρχίσει από το 2008. (Στεργίου, 2011)

Σε παγκόσμιο επίπεδο το 2008, που έδειχνε ο οικονομικός δείκτης στην Ελλάδα τάσης ύφεσης, οι 250 μεγαλύτερες επιχειρήσεις συνεταιριστικού τύπου παγκοσμίως ενημέρωναν τα λογιστικά τους βιβλία με αυξητικούς τζίρους σε ποσοστό 15% και σε ποσό 1,5 τρισεκατομμύρια δολαρίων. Ο κορμός του συνεταιριστικού γίνεσθαι οικοδομείται στις οικονομικές

σχέσης της οικογένειας και εντάσσεται στα πλαίσια της οικονομικής παρανομίας ο περιορισμός του. (Στεργίου, 2011).

Καταγράφεται η ύφεση των Α.Σ. και η ταυτόχρονη ανάπτυξη των ΚΟΙΝ.Σ.ΕΠ. Οι ΚΟΙΝ.Σ.ΕΠ. είναι τυπικές συνεταιριστικές επιχειρήσεις του εμπορικού δικαίου εξυπηρετώντας και το ιδιωτικό όφελος μέσα από τις δράσεις της αγοράς και εξυπηρετεί τους ευρύτερους κοινωνικούς σκοπούς, Έτσι, στα πλαίσια της Κοινωνικής Οικονομίας (Κ.Ο.) δηλαδή "στο άθροισμα της οικονομικής, επιχειρηματικής, παραγωγικής και κοινωνικής δραστηριότητας, όπου αναλαμβάνονται από νομικά πρόσωπα ή ενώσεις προσώπων, των οποίων ο καταστατικός σκοπός είναι η επιδίωξη του συλλογικού οφέλους και η εξυπηρέτηση γενικότερων κοινωνικών συμφερόντων" (Στεργίου, 2011), υφίσταται η καινοτόμα έκδοση του συνεταιρίζεσθαι με την μορφή των ΚΟΙΝ.Σ.ΕΠ. Κύριο χαρακτηριστικό των Κοινωνικών Συνεταιριστικών Επιχειρήσεων είναι η διανομή των πλεονασμάτων της στους εργαζόμενους, γεγονός που αποτελεί την Ελληνική ιδιοτυπία, διότι και στις 27 χώρες της Ε.Ε. υπάρχουν διαφορετικές μορφές των ΚΟΙΝ.Σ.ΕΠ. (Νασιούλας, 2014).

Το πρόβλημα στο οποίο εστιάζει η παρούσα εργασία αφορά στην εξάλειψη των Α.Σ. και στα αίτια που έχουν εξαλείψει. Έχουν ακουστεί και ειπωθεί πολλά όπως λόγω παραγόντων, όπως οι διαδικασίες κομματικού χαρακτήρα, η αδιαφάνεια, η διαφθορά και η νομοθεσία (Ντούλια, 2013), η έλλειψη ισότητας μεταξύ των συνεταιρισμών, ότι δηλαδή δεν διοικούνταν από μορφωμένους ανθρώπους, δεν υπήρχε ουσιαστική συνεργασία και δικτύωση μεταξύ των συνεταιρισμών (Παπαδάκη, 2014). Επίσης αιτία εξάλειψης των Α.Σ. ήταν ο ρόλος που τους έδωσαν οι κυβερνήσεις, έγιναν δηλαδή υποχείρια για να συγκαλύψουν την αντί-αγροτική πολιτική τους. Οι περισσότερες μεγάλες συνεταιριστικές οργανώσεις οδηγήθηκαν στο

περιθώριο, στη χρεοκοπία και στο κλείσιμο. Έκλεισαν οι: ΚΥΔΕΠ (Κεντρική Υπηρεσία Διαχείρισης Εγχώριας Παραγωγής), ΣΕΡΓΑΛ (Σερραϊκή Βιομηχανία Γάλακτος), Θεσσαλικές Βιομηχανίες, ΣΥΝΕΛ (Συνεταιρισμός Καταναλωτών και Παραγωγών Ελαιοχρωματιστών Κατερίνης), Ελαιουργική, Κτηνοτροφική, Ε.Α.Σ. Λιβαδειάς, Ε.Α.Σ. Καρδίτσας, Ε.Α.Σ. Σερρών, Ε.Α.Σ. Θεσσαλονίκης, κλπ. (ISBSG1, 2014).

Μια γρήγορα ματιά στην εικόνα των συνεταιρισμών του 2014. Μόνο 570 Συνεταιρισμοί, δηλαδή το 15% επί του συνόλου των 3.858 που έχουν υποβάλει αίτηση πρώτης εγγραφής στο Μητρώο Οργανώσεων έως το Σεπτέμβριο του 2014, έχουν αξιολογηθεί ως ενεργοί, όπως προκύπτει από τα στοιχεία που δημοσιεύει το υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης. (ISBSG2, 2014).

Επιπροσθέτως, ακολουθεί το 2011 η πράσινη επιταγή της Ε.Ε. που είναι οι ΚΟΙΝ.Σ.ΕΠ. οι οποίοι χωρίζονται σε τρεις κατηγορίες: ΚΟΙΝ.Σ.ΕΠ. ένταξης, ΚΟΙΝ.Σ.ΕΠ. κοινωνικής φροντίδας και ΚΟΙΝ.Σ.ΕΠ. παραγωγικού και συλλογικού σκοπού. Παλαιότερα η έννοια της κοινωνικής επιχείρησης σπάνια ακουγόταν στην Ευρώπη, όμως τώρα κάνει σημαντικές καινοτομίες. (Social Enterprise Journal, 2005).

Οι ΚΟΙΝ.Σ.ΕΠ. ένταξης είναι κοινωνικές συνεταιριστικές επιχειρήσεις με σκοπό την επανένταξη στην οικονομική και κοινωνική ζωή των ευάλωτων ομάδων πληθυσμού, δηλαδή ατόμων με αναπηρίες, εξαρτημένων ή απεξαρτημένων από ουσίες, οροθετικών, φυλακισμένων ή αποφυλακισμένων κ. ο. κ. Μια ΚΟΙΝ.Σ.ΕΠ. ένταξης ιδρύεται από 7 μέλη και με το ελάχιστο ποσοστό απασχόλησης εργαζομένων που προέρχονται από ευάλωτες ομάδες πληθυσμού να ανέρχεται σε 40%. (Κόκκοτος, 2014).

Οι ΚΟΙΝ.Σ.ΕΠ. κοινωνικής φροντίδας ιδρύονται κατ' ελάχιστον από 5 μέλη και βασικός της σκοπός είναι να παρέχει υπηρεσίες ή προϊόντα

κοινωνικού χαρακτήρα που απευθύνονται σε ειδικές ομάδες πληθυσμού, όπως είναι οι ηλικιωμένοι, τα βρέφη, τα παιδιά, τα άτομα με αναπηρία και τα άτομα με χρόνιες παθήσεις. (Κόκκοτος, 2014).

Τέλος, οι ΚΟΙΝ.Σ.ΕΠ. παραγωγικού και συλλογικού σκοπού αποσκοπούν στην παραγωγή του τοπικού και συλλογικού συμφέροντος, στην απασχόληση, στην ενδυνάμωση της κοινωνικής συνοχής και της τοπικής ή περιφερειακής ανάπτυξης. Μια τέτοιου είδους επιχείρηση ιδρύεται από 5 μέλη το λιγότερο. (Κόκκοτος, 2014).

Οι Κοινωνικές Συνεταιριστικές Επιχειρήσεις δεν μπορεί παρά να βασίζονται στη αρχή και στις αξίες της Κοινωνικής Επιχειρηματικότητας. Η Κοινωνική Επιχειρηματικότητα αποτελεί μια διακριτή μορφή επιχειρηματικότητας η οποία έχει ως σκοπό την επίτευξη ενός κοινωνικού σκοπού μέσω της δημιουργίας κοινωνικής αξίας και στοχεύει στην επίλυση πιεστικών κοινωνικών προβλημάτων όπως η προστασία του περιβάλλοντος, η εκπαίδευση, η παροχή υπηρεσιών υγείας, η φτώχεια, ενέργεια, υδάτινοι πόροι κλπ. Η αντιμετώπιση του προβλήματος που αναλαμβάνει τίθεται στο κέντρο των δραστηριοτήτων της κοινωνικής επιχείρησης και η επίλυσή του συχνά έρχεται μέσα από την εφαρμογή καινοτόμων προσεγγίσεων.

Η κοινωνική επιχειρηματικότητα μπορεί να λαμβάνει τόσο κερδοσκοπική όσο και μη κερδοσκοπική μορφή, χωρίς να αλλάζει ο τελικός σκοπός της, δηλαδή η επίτευξη ενός κοινωνικού σκοπού. Οι κοινωνικές επιχειρήσεις ξεκινούν από ανθρώπους με όραμα και επιμονή να επιτύχουν το στόχο της κοινωνικής αλλαγής και της επίτευξης λύσεων με διάρκεια και οι οποίοι εφαρμόζουν βασικές αρχές της επιχειρηματικότητας στη λειτουργία των οργανισμών τους.

Κρίσιμο στοιχείο που διαχωρίζει τις «κοινωνικές» από τις «παραδοσιακές» επιχειρήσεις είναι το γεγονός ότι οι πρώτες στοχεύουν στην επίλυση συγκεκριμένων κοινωνικών προβλημάτων και όχι στην επίτευξη οικονομικού αποτελέσματος, το οποίο χρησιμοποιούν ως μέσο για την επιτυχία του σκοπού τους. (Μονάδα Καινοτομίας και Επιχειρηματικότητας, Πανεπιστήμιο Αθηνών)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

«ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ»

2.1. Ερμηνεία Οικονομική Κρίσης

Οικονομική κρίση είναι το φαινόμενο κατά το οποίο μια οικονομία χαρακτηρίζεται από μια διαρκή και αισθητή μείωση της οικονομικής της δραστηριότητας. Όταν λέμε οικονομική δραστηριότητα αναφερόμαστε σε όλα τα μακροοικονομικά μεγέθη της οικονομίας, όπως η απασχόληση, το εθνικό προϊόν, οι τιμές, οι επενδύσεις κ.λπ. (Κουφάρης, 2010)

2.2. Η περίπτωση της Ελλάδας

Η εκδήλωση της οικονομικής κρίσης το 2008, δε θα μπορούσε να μην επηρεάσει την ελληνική οικονομία. Η κρίση η οποία ξέσπασε το 2008 στις Η.Π.Α. μεταδόθηκε στην Ευρώπη, επηρεάζοντας αρνητικά τους χρηματοπιστωτικούς οργανισμούς, αυξάνοντας τον πληθωρισμό και την ανεργία ενώ ταυτόχρονα μειώθηκαν οι ρυθμοί ανάπτυξης των ευρωπαϊκών χωρών συμπεριλαμβανομένης και της Ελλάδας. Η ελληνική οικονομία τα τελευταία χρόνια ζει υπό τον κλοιό της ύφεσης η οποία χαρακτηρίζεται από διαρκή συρρίκνωση της οικονομικής της δραστηριότητας. Η εκδήλωσή της στην Ελλάδα, είχε τη μορφή στενότητας οικονομικών πόρων εξαιτίας της κρίσης η οποία μάστιζε την παγκόσμια οικονομία.

Όπως έχει αναφερθεί ήδη ο βαθμός επηρεασμού μίας χώρας από οικονομικές ανισοροπίες και διακυμάνσεις αντανάκλα τη δομή της οικονομίας της. Για τα ελληνικά δεδομένα η εμφάνιση της κρίσης έγινε έντονα αισθητή μετά την προσφυγή της για στήριξη στο Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή και στην Ευρωπαϊκή

Κεντρική Τράπεζα. Αυτοί οι τρεις οργανισμοί συναποτέλεσαν ένα μηχανισμό βοήθειας για την Ελλάδα. Μέχρι σήμερα η χώρα χρηματοδοτείται από το μηχανισμό στήριξης, λαμβάνοντας αυστηρά μετρά στην προσπάθειά της να ορθοποδήσει οικονομικά.

Η Ελλάδα επηρεάστηκε σε μεγάλο βαθμό από την εκδήλωση της πρόσφατης οικονομικής κρίσης καθώς ήδη αντιμετώπιζε εσωτερικά προβλήματα που συνέβαλαν σημαντικά στην οικονομική κατάρρευση της χώρας. Θα μπορούσαμε να αναφέρουμε σε αυτό το σημείο ότι το ξέσπασμα της κρίσης στην Ελλάδα είχε ως συνέπεια την αποκάλυψη του τεράστιου οικονομικού χρέους και της δυσμενούς οικονομικής κατάστασης που επικρατούσε στο ελληνικό δημόσιο. Η οικονομία της Ελλάδας κινδύνευε με εκτροχιασμό καθώς το χρέος της είχε αγγίξει μη βιώσιμα επίπεδα. Σε σύντομο χρονικό διάστημα η κρίση μεταδόθηκε σε ολόκληρη την Ευρωζώνη καθώς τα κράτη-μέλη της αντιλήφθηκαν τη δύσκολη οικονομική κατάσταση της Ελλάδας. Αυτό το γεγονός αποτέλεσε την αφορμή για να αποκαλυφθούν οι αδυναμίες του θεσμού της Ευρωπαϊκής Ένωσης η οποία αντιμετώπιζε σοβαρά προβλήματα σε θέματα δημοσιονομικής και νομισματικής πολιτικής.

Σε αυτό το σημείο θα ήταν σκόπιμο να αναφέρουμε τα αίτια της οικονομικής κρίσης τα οποία αποτέλεσαν εφαλτήριο για την εκδήλωσή της στην ελληνική οικονομία. Τα εν λόγω αίτια οδήγησαν τη χώρα στη δεινή οικονομική κατάσταση όπου βρίσκεται και σήμερα. Ένα καίριο ερώτημα που απασχολεί τους ερευνητές είναι εάν «ήταν η παγκόσμια οικονομική κρίση η βασική αιτία εκδήλωσης της κρίσης στην Ελλάδα ή απλά μια αφορμή για την έναρξη αυτής;». Αν και η Ελλάδα αποτέλεσε ένα από τα πρώτα ευρωπαϊκά θύματα της οικονομικής κρίσης, η οικονομία της δεν επηρεάστηκε εξ' αρχής.

Σε αυτό συντέλεσε το γεγονός ότι η Ελλάδα ήταν μία χώρα η οποία, αν και μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης, χαρακτηριζόταν από κλειστή οικονομία. Αυτό σήμαινε ότι οι τράπεζες δεν είχαν επηρεαστεί από την τάση δημιουργίας και διακράτησης δομημένων προϊόντων στο ενεργητικό τους και δεν είχαν προβεί σε εξωτερικό δανεισμό ώστε να καλύψουν τις ανάγκες ρευστότητας. Σε αντίθεση με τον τραπεζικό τομέα, ο δημόσιος τομέας με τις εκάστοτε κυβερνήσεις είχε προβεί σε ενέργειες δανεισμού από το εξωτερικό.

Βασική αιτία της οικονομικής κρίσης για την Ελλάδα τα τελευταία χρονιά δεν αποτελεί η παγκόσμια οικονομική κρίση καθώς αυτή αποτελεί αφορμή για να αναδειχθεί το πρόβλημα που υπήρχε ήδη στο εσωτερικό της χώρας. Η γενεσιουργός αιτία, όπως προαναφέρθηκε ήταν τα δημοσιονομικά προβλήματα παλαιότερων ετών τα οποία συσσωρεύτηκαν και προκάλεσαν

ένα δυσμενές οικονομικό κλίμα στην ελληνική οικονομία. Το σημαντικότερο χαρακτηριστικό της ελληνικής οικονομίας είναι η ύπαρξη διαρθρωτικών προβλημάτων πριν την εκδήλωση της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης. Επομένως, θα ήταν φρόνιμο να χαρακτηρίσουμε την οικονομική κρίση που βιώνει η Ελλάδα ως μια δημοσιονομική κρίση με την παγκόσμια χρηματοπιστωτική κρίση να αποτελεί απλά μία αφορμή για την εκδήλωσή της στην ελληνική οικονομία.

Η ελληνική δημοσιονομική κρίση προκλήθηκε κυρίως από παράγοντες οι οποίοι σχετίζονται με τις δημοσιονομικές πολιτικές οι οποίες εφαρμόζονταν από τις ελληνικές κυβερνήσεις για πολλά χρόνια. Σε αυτό ήρθε να συμβάλει και η Ευρωπαϊκή Ένωση με τις στρατηγικές που εξανάγκαζε να υιοθετηθούν από χώρες με σαθρά θεμέλια καθώς επίσης και η ύπαρξη ενός ενιαίου νομίσματος σε ένα περιβάλλον το οποίο απαρτιζόταν από χώρες με οικονομίες «δύο ταχυτήτων». Πιο συγκεκριμένα, πολλές ήταν οι χώρες οι οποίες δεν ανταποκρίνονταν στις απαιτήσεις της Ευρώπης για την υιοθέτηση ενός κοινού νομίσματος καθώς οι οικονομίες κάποιων χωρών ήταν πιο ασθενείς έναντι κάποιων άλλων. Το όραμα βέβαια για μία μεγάλη, ενωμένη και ισχυρή Ευρώπη δεν μπορούσε να περιμένει οπότε παραβλέποντας τα οικονομικά στοιχεία κάποιων χωρών ή μεταβάλλοντάς τα προς το συμφέρον της ιδέας της «ενωμένης Ευρώπης» υλοποιήθηκε το όραμα.

Οι οικονομικές πολιτικές που εφαρμόστηκαν από τις ελληνικές κυβερνήσεις τις τελευταίες τρεις δεκαετίες οδήγησαν την Ελλάδα στα πρόθυρα της οικονομικής κατάρρευσης. Η Ελλάδα δεν προχωρούσε την εφαρμογή σημαντικών μεταρρυθμίσεων οι οποίες είχαν ήδη θεσπιστεί σε άλλες χώρες. Η μη εφαρμογή τέτοιων μεταρρυθμίσεων καθυστέρησαν την ανάπτυξη του κράτους καθώς διέθετε ένα αντιπαραγωγικό δημόσιο τομέα, ένα αναποτελεσματικό και καθόλου δίκαιο σύστημα φορολογίας το οποίο μεταβάλλονταν μέσα στην πάροδο 12 μηνών, ένα μη βιώσιμο συνταξιοδοτικό σύστημα καθώς και ένα μη αποτελεσματικό και περιοριστικό ρυθμιστικό πλαίσιο της οικονομίας.

Επιπλέον, η ανταγωνιστικότητα της ελληνικής οικονομίας κυμαίνεται σε χαμηλά επίπεδα με συνεχείς, φθίνοντες ρυθμούς. Επιπρόσθετα, οι δημοσιονομικές πολιτικές που ακολούθησαν οι ελληνικές κυβερνήσεις έπληξαν και τα φορολογικά έσοδα. Η αύξηση της φοροδιαφυγής αλλά και η αδυναμία πάταξής της, προκάλεσαν μία τεράστια μείωση στα κρατικά έσοδα. (Βαγιανός, Δ., Βέττας, Ν., & Μεγήρ, Κ., 2010)

Οι στρατηγικές της Ευρωπαϊκής Ένωση απέκλειαν τη στήριξη των δημοσιοοικονομικών της Ευρωζώνης με απευθείας δανεισμό από την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα, αλλά επέβαλαν στις κυβερνήσεις να

δανείζονται μόνο από τις εμπορικές τράπεζες και τις χρηματοπιστωτικές αγορές. Αυτή η προσέγγιση επέφερε μία αναμενόμενη άνοδο των επιτοκίων δανεισμού, συμβάλλοντας με αυτό τον τρόπο στην όξυνση του προβλήματος της ελληνικής οικονομίας. Συγκεκριμένα, η ελληνική κυβέρνηση ακολούθησε τέτοιου είδους πολιτικές για τη διαχείριση της οικονομίας της και όταν οι χρηματαγορές έδειξαν δυσπιστία προς την ελληνική οικονομία, τα επιτόκια δανεισμού του ελληνικού δημόσιου εκτιναχτήκαν στα ύψη καθιστώντας δύσκολη την αποπληρωμή τους και βυθίζοντας την εγχώρια οικονομία στην ύφεση.

Ο εξωτερικός δανεισμός της Ελλάδας πραγματοποιήθηκε με σκοπό την κάλυψη του υπέρογκου χρέους. Το έλλειμμα το οποίο είχε δημιουργηθεί στον ελληνικό δημόσιο τομέα ήταν αποτέλεσμα των υψηλών δαπανών σε σύγκριση με το ιδιαίτερα χαμηλό επίπεδο εσόδων. Αυτό είχε σα συνέπεια η Ελλάδα να στραφεί στους εταίρους της αποζητώντας έναν τρόπο για την κάλυψη του χρέους της και αυτό συνέβη με το δανεισμό. Αξίζει να σημειωθεί ότι οι δαπάνες της Ελλάδας αναφορικά με τα δάνεια που εισέπραξε η χώρα, αφορούσαν όχι μόνο την αποπληρωμή του δανειζόμενου κεφαλαίου αλλά και των τόκων που προέκυπταν. Κάτι τέτοιο είχε ως συνέπεια την διόγκωση του ελληνικού δημοσίου χρέους εξαναγκάζοντας την Ελλάδα να προβεί σε νέο δανεισμό.

Το κοινό νόμισμα των ευρωπαϊκών χωρών, το οποίο υιοθέτησε και η Ελλάδα έκανε τις μεταφορές πόρων προς τις ταχεία αναπτυσσόμενες χώρες ευκολότερες. Το ισοζύγιο πληρωμών της κάθε χώρας ισοσκελιζόταν από τις κεφαλαιακές εισροές, καθώς προ κρίσης χώρες όπως η Ελλάδα ήταν δυνατό να διατηρούν στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών ένα σημαντικό έλλειμμα. Με την έναρξη της κρίσης η δυνατότητα αυτή χάθηκε, αφού επήλθε συρρίκνωση στις κεφαλαιακές εισροές γεγονός το οποίο έφερε την ελληνική οικονομία σε δυσκολότερη θέση.

Τέλος, οι ρυθμοί ανάπτυξης που επέδειξε η Ελλάδα την περίοδο πριν την κρίση καθόρισαν και το βαθμό επιρροής της από αυτήν. Το χρονικό διάστημα από το 1996 έως το 2008, η οικονομία της χώρας μας σημείωσε υψηλή πραγματική αύξηση του ΑΕΠ. Το παράδειγμά της ακολούθησε η Ισπανία και η Ιρλανδία σε αντίθεση με τις περισσότερο ανεπτυγμένες ευρωπαϊκές χώρες καθώς η αύξηση του ΑΕΠ για χώρες όπως τη Γερμανία, τη Γαλλία και τη Ιταλία ήταν συγκριτικά μικρότερη. Οι χώρες οι οποίες σημείωσαν υψηλότερους ρυθμούς ανάπτυξης κατά βάση κατέληξαν με σημαντικότερα ελλείμματα στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών τους σε αντίθεση με τις πιο ανεπτυγμένες χώρες οι οποίες κατείχαν πιο δομημένη οικονομία και δεν κλονίστηκαν σε τόσο μεγάλο βαθμό από την επερχόμενη οικονομική ύφεση (INE-ΓΣΕΕ, 2008).

Οι αιτίες οι οποίες αναφέρθηκαν προηγουμένως, οδήγησαν την Ελλάδα στην κρίση χρέους. Οι διεθνείς συγκυρίες εκτόξευσαν τα επιτόκια δανεισμού σε αδιανόητα υψηλά επίπεδα με τη χώρα μας να βρίσκεται σε μία εξαιρετικά δύσκολη θέση, οφείλοντας να αποπληρώσει υψηλά επιτόκια χωρίς να έχει τα απαιτούμενα έσοδα για να προχωρήσει αυτήν την ενέργεια. Οι παρελθούσες πολιτικές άφησαν τα κρατικά ταμεία με μειωμένα έσοδα οπότε η Ευρωπαϊκή Επιτροπή το 2010 συνέβαλε στη διαμόρφωση ενός μηχανισμού στήριξης για την Ελλάδα.

Η ελληνική κυβέρνηση συναίνεσε στο μηχανισμό στήριξης και ακολούθησε όλους τους όρους που επέβαλε ο μηχανισμός στήριξης. Ο μηχανισμός στήριξης επέβαλε όρους δημοσιονομικής λιτότητας και αναπροσαρμογής. Τα μετρά τα οποία κλήθηκε να λάβει η κυβέρνηση της Ελλάδας με σκοπό τη λήψη χρηματικής στήριξης ήταν αρκετά αυστηρά καθώς περιλάμβαναν περικοπή δημόσιων δαπανών, συντάξεων και μισθών, επιβολή νέου κατωτάτου μισθού, απολύσεις δημόσιων υπάλληλων, αύξηση της φορολογικής βάσης καθώς και αναπροσαρμογή του ασφαλιστικού συστήματος. Το αρνητικό κλίμα το οποίο είχε δημιουργηθεί σχετικά με την οικονομία της χώρας οδήγησε στην υιοθέτηση μίας σειράς σκληρών μεταρρυθμιστικών μέτρων ούτως ώστε να τονωθεί η ελληνική ανάπτυξη και να κατασταλεί η φοροδιαφυγή. Εφόσον η Ελλάδα μπορούσε να ανταπεξέλθει στα νέα μέτρα θα μεταβαλλόταν το ευρωπαϊκό κλίμα έναντι της Ελλάδας σε ευνοϊκότερο. Τα μέτρα τα οποία αναφέρθηκαν περιελάμβαναν την άρση των προσλήψεων στο δημόσιο τομέα, την αύξηση της έμμεσης φορολογίας και τη μείωση των δαπανών μέσω της μείωσης των μισθών και των συντάξεων.

Στην πρώτη φάση της οικονομικής κρίσης και μέχρι τα μέσα του 2009, η οικονομική κρίση ήταν εντονότερη για το τραπεζικό σύστημα, ενώ ταυτόχρονα όλες οι κυβερνήσεις των ανεπτυγμένων κρατών αποφάσισαν να λάβουν μετρά για τη μη εξάπλωση του φαινόμενου χρηματοδοτώντας το χρηματοπιστωτικό σύστημα με απώτερο σκοπό τη διάσωσή του. Αποτέλεσμα αυτού, ήταν η μετατροπή ενός μέρους του ιδιωτικού χρέους σε δημόσιο και διογκώνοντας έτσι τα δημοσιονομικά ελλείμματα καθώς και το δημόσιο χρέος των κρατών. Σε μια αντίστοιχου είδους ενεργεία προχώρησε και η Ελλάδα καθώς διέθεσε 28 δισεκατομμύρια Ευρώ προς στήριξη του τραπεζικού συστήματος και για εγγυήσεις. Αυτό είχε σα συνέπεια να επιβαρυνθεί το ήδη υπάρχον δημόσιο χρέος και να προστεθεί σε αυτό και το χρέος των τραπεζών. Όλα τα μέτρα τα οποία έλαβε η ελληνική κυβέρνηση έπληξαν όλες τις πτυχές της οικονομίας της χώρας. Ο κύκλος των εργασιών πολλών επιχειρήσεων περιορίστηκε σημαντικά με την κερδοφορία να μειώνεται αισθητά. Όλα αυτά σε συνδυασμό με την έλλειψη

χρηματοδότησης αποτελούν κάποιες από τις αρνητικές επιπτώσεις οι οποίες εμποδίζουν την εξέλιξη της ελληνικής επιχειρηματικότητας. (Michael-Matsas, S., 2012)

Η Ελλάδα ήρθε αντιμέτωπη με ένα πολύ σοβαρό πρόβλημα το οποίο αφορούσε την ύπαρξη υψηλού χρέους σε συνδυασμό με την ελληνική, οικονομική ανταγωνιστικότητα η οποία ήταν ιδιαιτέρως χαμηλή. Παρουσίαζε μία αδυναμία ως προς την παραγωγή προϊόντων τα οποία θα μπορούσαν να ανταγωνιστούν όμοια προϊόντα και αυτό είχε σα συνέπεια την περεταίρω αύξηση του εξωτερικού δανεισμού. Η χώρα συνέχισε το δανεισμό από τους εταίρους της σε αξιοσημείωτα, υψηλά επιτόκια ενώ την ίδια στιγμή δε χρησιμοποιήθηκε με το σωστό τρόπο η πρόσβαση σε φθηνά κεφάλαια. Η τελευταία, αντί να χρησιμοποιηθεί προς ενίσχυση της ελληνικής ανταγωνιστικότητας έθεσε το λιθαράκι στην κάλυψη των δαπανών του δημοσίου.

Αδιαμφισβήτητα, το επικρατούν δυσμενές οικονομικό κλίμα της Ελλάδας δεν άφησε ανεπηρέαστους τους τομείς της οικονομίας ενώ οι αρνητικές συνέπειες για αυτούς ήταν μεγάλες. Το εμπόριο, η ναυτιλία, η φαρμακοβιομηχανία, ο τραπεζικός, ο ασφαλιστικός, ο αγρό-διατροφικός τομέας καθώς επίσης και ο τουρισμός ήταν κάποιοι από τους κλάδους της οικονομίας οι οποίοι δέχτηκαν τις επιπτώσεις της χρηματοπιστωτικής κρίσης. Η σημαντικότερη επίπτωση που επήλθε με την κρίση χρέους στην Ελλάδα ήταν η άρση χρηματοδότησης των παραπάνω επιχειρηματικών κλάδων εξαιτίας της δημοσιονομικής λιτότητας. Σαφώς και αυτό είχε σημαντικές επιπτώσεις στην ανάπτυξη της Ελλάδας αλλά και στην πορεία του ΑΕΠ το οποίο ακολούθησε την κατιούσα.

Σημαντικές ήταν οι επιπτώσεις οι οποίες προκλήθηκαν στην απασχόληση και κατ' επέκταση στην αγορά εργασίας της Ελλάδα. Καθημερινά οι δείκτες ανεργίας στην χώρα αυξάνονται αναγκάζοντας πολλούς πολίτες να ζουν στα όρια της φτώχειας. Η οικονομική κρίση στην Ελλάδα είχε και αντίκτυπο στην κατανάλωση καθώς σε συνδυασμό με την αυξανόμενη ανεργία, την άνοδο των επιτοκίων και την άνοδο των τιμών των εμπορευμάτων και των καυσίμων προκλήθηκε μείωση της αγοραστικής δύναμης των καταναλωτών. Μέσω της μείωσης στις καταναλωτικές δαπάνες παρουσιάστηκε, αντίστοιχη μείωση στον κύκλο εργασιών της ελληνικής οικονομίας.

Οι συνέπειες της οικονομικής κρίσης στην Ελλάδα ήταν ιδιαίτερα καταστροφικές για την οικονομία. Η Ελλάδα εμμένει στις προσπάθειες της για έξοδο από την κρίση εφαρμόζοντας μεταρρυθμίσεις οι οποίες ευελπιστεί να βοηθήσουν ώστε να περιοριστούν οι οικονομικές σπατάλες της χώρας και να τονωθεί η οικονομία. Παρόλα αυτά η οικονομική δυσπραγία της Ελλάδα συνεχίζει να εντείνει τις αμφιβολίες των δανειστών αλλά και των

αγορών ότι η χώρα δε θα καταφέρει να ανταπεξέλθει στα μέτρα σταθεροποίησης. Ο φόβος είναι ακόμη μεγαλύτερος καθώς πολλοί οικονομολόγοι προβλέπουν την κατάρρευση του ενιαίου ευρωπαϊκού νομίσματος αλλά και μίας μεγάλης νομισματικής ένωσης.

2.3. Η Κρίση στον Αγροτικό Τομέα

Ο ρόλος του πρωτογενούς τομέα της οικονομίας στο μέσον αυτής της κρίσης φαίνεται ότι αποκτά ένα ενισχυμένο και διευρυμένο νόημα. Είναι χαρακτηριστικό ότι στην αγροτική παραγωγή η έννοια της εμπιστοσύνης αποτελεί κεντρικό στοιχείο της διαδικασίας παραγωγής και εν μέρει και της εμπορίας.

Τα παραπάνω είναι ιδιαίτερα ανησυχητικά, αν ληφθεί υπόψη ότι η υφιστάμενη κατάσταση στον αγροτικό τομέα δεν είναι καθόλου ικανοποιητική. Οι εξελίξεις στον αγροτικό τομέα φαίνονται δυσμενείς. Παρατηρείται συνεχής πτώση των επενδύσεων που λαμβάνει τα χαρακτηριστικά της από-επένδυσης. Η ακαθάριστη προστιθέμενη αξία της αγροτικής παραγωγής παρουσιάζει καθοδική πορεία και η απασχόληση στη γεωργία μειώνεται, χωρίς να συνοδεύεται από βελτίωση του ρυθμού ανανέωσης των απασχολουμένων, αντίθετα παραμένει περιορισμένη, ευκαιριακή και κυρίως ανοργάνωτη. Οι εξελίξεις αυτές παρατηρούνται την ίδια στιγμή που οι τάσεις της αγοράς και οι εξελίξεις της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής οδηγούν στην ανάδειξη ενός άλλου γεωργικού μοντέλου, πολύ πιο κοντά στις απαιτήσεις των καταναλωτών, περισσότερο προσαρμοσμένου στην αγορά, πιο φιλικού στο περιβάλλον, πιο αποτελεσματικού και περισσότερο ποιοτικού.

Διάγραμμα 1: Εξέλιξη του Ποσοστού της Ανεργίας πριν και κατά τη διάρκεια της κρίσης

ΠΗΓΗ: Έρευνα Εργατικού Δυναμικού, ΕΛ.ΣΤΑΤ.

Διαπιστώνοντας τα παραπάνω, στον πρωτογενή τομέα χρειάζεται να αντιδράσουμε εποικοδομητικά για να ενισχύσουμε τον ρόλο της αγροτικής παραγωγής και να διασφαλίσουμε τις συνθήκες ομαλής λειτουργίας της. Σ' αυτό συνηγορεί και η στάση ισχυρών οικονομικά χωρών με εξαιρετικά υψηλό δείκτη τεχνολογικής ανάπτυξης να θεωρούν τον πρωτογενή τους τομέα στρατηγικής σημασίας και να τον ενισχύουν μεθοδικά.

Οι ευρύτερες τεχνολογικές εξελίξεις παρέχουν τα μέσα για τη βελτίωση των όρων ανάπτυξης της αγροτικής παραγωγής. Η επανάσταση της πληροφορίας και η βελτίωση των υποδομών μεταφοράς και αποθήκευσης συνεισφέρει σημαντικά στη μετάβαση σε άλλες πιο γρήγορες μορφές διάθεσης των προϊόντων.

Η δημιουργία ενός σύγχρονου πληροφοριακού συστήματος για την άντληση και αξιοποίηση της πληροφορίας από και προς τους αγρότες δεν αποτελεί πλέον σημαντικά δύσκολο εγχείρημα. Οι πρωτοβουλίες της ευρωπαϊκής επιτροπής και οι εξελίξεις στο διαδίκτυο προσφέρουν τις υποδομές για μια τέτοια σημαντικά επωφελή πρωτοβουλία.

Οι σύγχρονες εξελίξεις στη γνώση και πρακτική της οργάνωσης και της διοίκησης (management) μας παρέχουν τις δυνατότητες εναλλακτικών αναπτυξιακών εφαρμογών. Η ενθάρρυνση της ίδρυσης και λειτουργίας σύνθετων πολυμετοχικών εταιρειών γεωργικής παραγωγής και εμπορίας θα μπορούσε να είναι μια ενδεδειγμένη πρακτική. Είναι ένας εξαιρετικά αποδοτικός τρόπος να οργανωθεί μια αγροτική επιχείρηση χρησιμοποιώντας έναν σύνθετο μοντέλο με αρχές από τον αμιγώς επιχειρηματικό χώρο και το συνεταιριστικό κίνημα.

Τέλος, η έμπρακτη ενθάρρυνση της συμβολαιακής γεωργίας αποτελεί μια σημαντική παράμετρο αξιοποίησης των σύγχρονων οικονομικών δυνατοτήτων για αύξηση της προστιθέμενης αξίας του αγροτικού τομέα.

Τα παραπάνω, κατάλληλα συνδυασμένα και εφαρμοσμένα, μπορούν να οδηγήσουν στη σύνδεση παραγωγών και καταναλωτών, στην ενίσχυση της επιχειρηματικής δράσης των αγροτών για να πλησιάσουν σε ανταγωνιστικές συνθήκες αγοράς τον τελικό καταναλωτή, ώστε να προσφέρουν καλύτερα προϊόντα σύμφωνα με τις απαιτήσεις τους.

Με τον τρόπο αυτό μπορούμε να πετύχουμε τη βελτίωση της συνολικής ανταγωνιστικότητας των αγροτικών προϊόντων, την ορθολογική διαχείριση του περιβάλλοντος και των φυσικών πόρων και την γενικότερη αναβάθμιση του ρόλου του πρωτογενούς τομέα της οικονομίας. (Αλεξιάδης, 2012)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

«ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ»

3.1. Ορισμός Επιχειρηματικότητας

- Επιχειρηματικότητα είναι μια δυναμική διαδικασία κατά την οποία τα άτομα σταθερά εντοπίζουν οικονομικές ευκαιρίες και τις εκμεταλλεύονται μέσα από την ανάπτυξη, παραγωγή και πώληση αγαθών και υπηρεσιών. Η διαδικασία αυτή απαιτεί την ύπαρξη ποιοτικών ιδιοτήτων στα άτομα, όπως εμπιστοσύνη στον εαυτό τους, δυνατότητα και διάθεση ανάληψης κινδύνου και ένα αίσθημα προσωπικής δέσμευσης.
- Η σκέψη και η διαδικασία να δημιουργήσεις και να αναπτύξεις οικονομική δραστηριότητα που θα βασίζεται στο συνδυασμό της ανάληψης κινδύνου, δημιουργικότητας και/ή καινοτομίας με τη διαχείριση μέσα σε ένα νέο ή υπάρχοντα οικονομικό οργανισμό. (Κακούρης , 2000)

3.2. Είδη και μορφές επιχειρηματικότητας

Η επιχειρηματικότητα μπορεί να διακριθεί σε διάφορα είδη ανάλογα με το σκοπό της και τον τρόπο που στοχεύει να αντλήσει αξία από την αγορά (επιχειρηματικό μοντέλο).

Τα είδη της είναι:

α) η επιχειρηματικότητα καινοτομίας: Η μορφή αυτή τονίζει την καινοτομία για να διαφοροποιηθεί από την επιχειρηματικότητα ανάγκης και την αυτοαπασχόληση. Η παράμετρος που διαχωρίζει τις δύο αυτές μορφές αφορά στο κόστος ευκαιρίας.

Ως κόστος ευκαιρίας εννοούμε την εναλλακτική αξιοποίηση κεφαλαίου (ή εργασιακού χρόνου) όταν αυτό δεν τοποθετηθεί σε συγκεκριμένη επιχειρηματική ευκαιρία.

Επίσης εστιάζει σε επιχειρηματικές ευκαιρίες υψηλής οικονομικής προσδοκίας αξιοποιώντας γνώσεις, επιχειρηματικό σχεδιασμό και τάσεις της αγοράς. Για το λόγο αυτό χαρακτηρίζεται πολλές φορές και ως επιχειρηματικότητα έντασης γνώσης.

β) η δημόσια επιχειρηματικότητα: Η έννοια της δημόσιας επιχειρηματικότητας αφορά σε δημόσιους οργανισμούς. Σύμφωνα με τον Κακούρη, “οι δημόσιοι φορείς πρέπει να λειτουργούν επιχειρηματικά όπως οι εταιρείες, ίσως και περισσότερο”. Ο συγγραφέας παρατηρεί ότι οι δημόσιοι φορείς επωμίζονται σκοπούς ηθικής φύσεως τους οποίους δύσκολα ικανοποιούν, συν τω χρόνω, λόγω των εξελίξεων. Μόνο οι οργανισμοί που είναι σε θέση να καινοτομήσουν θα μπορούν να εξυπηρετούν καλύτερα την αποστολή τους. Η διαδικασία αυτή είναι ανάλογη με αυτή των επιχειρήσεων και συχνά αναφέρεται ο όρος «ψευδο-αγορά» για τις ανάγκες τις οποίες καλύπτουν οι δημόσιοι οργανισμοί. (Κακούρης,2010)

γ) η ένδο-επιχειρηματικότητα: Μια πιο εμπειριστατωμένη περιγραφή της ενδοεπιχειρηματικότητας ως διαδικασίας που δεν αφορά στον πυρήνα μιας μεγάλης εταιρείας. Ως ενδοεπιχειρηματικότητα, ο συγγραφέας περιλαμβάνει τουλάχιστον οκτώ διαδικασίες στο εσωτερικό μεγάλων εταιρειών: τη δημιουργία νέων αυτόνομων ενδοεταιρικών μονάδων, τη δημιουργία νέων προϊόντων, την καινοτομία σε προϊόντα και υπηρεσίες, την καινοτομία σε διαδικασίες παραγωγής, την ανανέωση της εταιρείας, την ανάληψη ρίσκου από τους εργαζόμενους, την πρόνοια και την προεργασία για πρωτοβουλίες της εταιρείας και το επιχειρηματικό πλεονέκτημα έναντι των ανταγωνιστών.

Συνεπώς, η επιχειρηματική οργάνωση και διοίκηση μιας εταιρείας στοχεύει στην επιχειρηματική δραστηριοποίηση των εργαζομένων της. (Κακούρης,2010)

δ) η κοινωνική επιχειρηματικότητα: την οποία αναλύουμε παρακάτω.

3.3. Η Έννοια της Κοινωνικής Επιχειρηματικότητας

Ως γνωστόν δεν υπάρχει καθολικός ορισμός για την έννοια της κοινωνικής επιχειρηματικότητας. Ωστόσο αυτό που με σιγουριά θα μπορούσαμε να πούμε είναι ότι ο όρος αποτελείται από δύο συστατικά μέρη, την επιχειρηματική και την κοινωνική διάσταση. Στην πραγματικότητα μιλάμε για επιχειρήσεις που πρωταρχικός τους σκοπός είναι η παροχή υπηρεσιών και αγαθών προς τα μέλη τους ή την κοινωνία, παρά η επιδίωξη κέρδους. Τα κέρδη, κατανέμονται στα μέλη ανάλογα με τις δραστηριότητες ή τις συναλλαγές αυτών με την επιχείρηση και όχι ανάλογα με το κεφάλαιο ή τις χρηματικές συνεισφορές των μελών της. Πρόκειται για επιχειρήσεις με υψηλό βαθμό ανεξαρτησίας με κύριο χαρακτηριστικό την δημοκρατική κουλτούρα εφόσον κατά την λήψη των αποφάσεων, τα μέλη έχουν ίσα δικαιώματα ψήφου. Ισχύει <<ένα πρόσωπο = 1 ψήφος>> ανεξάρτητα από το κεφάλαιο που έχει συνεισφέρει το κάθε μέλος για την ίδρυσή της κοινωνικής επιχείρησης. (Κουλαρμάνη,2013)

3.4. Εθνική Στρατηγική για την Ανάπτυξη του Τομέα της Κοινωνικής Επιχειρηματικότητας

Τον Φεβρουάριο του 2013, συντάχθηκε από την Ομάδα Διοίκησης Έργου για την Κοινωνική Οικονομία και Επιχειρηματικότητα Στρατηγικό Σχέδιο για την ανάπτυξη ενός λειτουργικού πλαισίου και οικοσυστήματος του εν λόγω τομέα στη χώρα μας.

Οι δράσεις του Στρατηγικού Σχεδίου αποσκοπούν στην επίτευξη των παρακάτω στόχων:

- Διαμόρφωση ενός πλαισίου υποστήριξης και ανάπτυξης των Κοιν.Σ.Επ.
- Παροχή των απαραίτητων κεφαλαίων εκκίνησης για τη στήριξη των Κοιν.Σ.Επ. στα πρώτα τους βήματα
- Εξασφάλιση υπηρεσιών χρηματοδοτικής υποστήριξης βραχυπρόθεσμα και μακροπρόθεσμα, με στόχο την περαιτέρω ανάπτυξη και επέκταση των Κοιν.Σ.Επ.
- Άρση των νομικών και διοικητικών εμποδίων και δημιουργία ευνοϊκών προϋποθέσεων για την ανάπτυξη των Κοιν.Σ.Επ.
- Ενημέρωση και ευαισθητοποίηση των τοπικών κοινωνιών για τα εκπορευόμενα από την κοινωνική επιχειρηματικότητα οφέλη

- Ανάπτυξη διακρατικών δράσεων για την καλύτερη αξιοποίηση της εμπειρίας άλλων κρατών-μελών της ΕΕ

1

Τρεις είναι οι κύριοι άξονες δράσης του:

1. Η υποστήριξη του τομέα της Κοινωνικής Οικονομίας με:

α) τη δημιουργία Κεντρικού Μηχανισμού Υποστήριξης της ανάπτυξης και προώθησης των Κοιν.Σ.Επ. και γενικότερα των πρωτοβουλιών της Κοινωνικής Οικονομίας. Θα εποπτεύεται από την Ειδική Υπηρεσία Κοινωνικής Ένταξης και Κοινωνικής Οικονομίας, την ΕΥ ΚΕΚΟ (πρώην Διαχειριστική Αρχή της Κοινοτικής Πρωτοβουλίας Equal) (Ν.4019/2011 άρθρο 15) και θα έχει συμβουλευτικό, εκπαιδευτικό και επιστημονικό ρόλο, αξιοποιώντας-μεταφέροντας την εμπειρία που έχει αποκομίσει από άλλα κράτη σε ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο και προσαρμόζοντάς την στα ελληνικά δεδομένα.

β) τη δημιουργία Εθνικού Παρατηρητηρίου που θα παρακολουθεί την ανάπτυξη του τομέα της Κοινωνικής Οικονομίας και της Κοινωνικής Επιχειρηματικότητας σε τοπικό, περιφερειακό, εθνικό και κλαδικό επίπεδο, θα εντοπίζει τις καλές πρακτικές πολιτικών και ενεργειών αλλά και τα εμπόδια για την δημιουργία, ανάπτυξη και επέκταση των Κοιν.Σ.Επ., θα ερευνά την απασχόληση στον εν λόγω τομέα, τις ανάγκες της αγοράς, τις δυνατότητες για ανάπτυξη, τις ευκαιρίες συνεργασιών σε τοπικό-εθνικό-διεθνές επίπεδο, θα παρέχει πληροφόρηση για τις δραστηριότητες των Περιφερειακών Δομών Υποστήριξης των Κοιν.Σ.Επ.

γ) τη δημιουργία Περιφερειακών Μηχανισμών Υποστήριξης των Κοιν.Σ.Επ, που θα περιλαμβάνουν τοπικούς-περιφερειακούς παράγοντες και εκπροσώπους της κοινωνίας των πολιτών, με στόχο την υποστήριξη δημιουργίας, λειτουργίας και ανάπτυξης των κοινωνικών επιχειρήσεων σε τοπικό επίπεδο, τη διάχυση της ιδέας της Κοινωνικής Οικονομίας και την εδραίωσή της μέσω μόνιμων δικτύων συνεργασίας, τοπικών συμφωνιών

δ) την ανάληψη θεσμικών παρεμβάσεων.

2. Η οικονομική υποστήριξη των Κοιν.Σ.Επ. σε επίπεδο pre Start-up (πριν τη σύστασή τους) και Start-up (στα πρώτα τους βήματα) με ενισχύσεις -υπό τη μορφή της μη επιστρεπτέας επιχορήγησης- για αγορά εταιρικών μεριδίων από εργαζόμενους ή βάσει των δημιουργούμενων θέσεων απασχόλησης , και άλλες δράσεις όπως, κατάρτιση των εργαζομένων των Κοιν.Σ.Επ, η πρακτική άσκηση νέων κοινωνικών επιχειρηματιών με τη μορφή Erasmus, η εκπόνηση επιχειρηματικού σχεδίου και η διεκπεραίωση διαδικασιών ίδρυσης των Κοιν.Σ.Επ., vouchers υποστήριξης των Κοιν.Σ.Επ. με υπηρεσίες τύπου θερμοκοιτίδας κτλ, για την έναρξη της δραστηριότητάς τους

3. Τα Χρηματοδοτικά εργαλεία για την ενίσχυση και επέκτασή τους, με έμφαση: **α)** στην αξιοποίηση των (προαιρετικά) επιστρεπτέων επιχορηγήσεων ως συμπληρωματική ενίσχυση των Κοιν.Σ.Επ. στα αρχικά βήματά τους και **β)** τις προπαρασκευαστικές ενέργειες για τη σύσταση -μη τραπεζικού- φορέα Μικρό-πιστώσεων (MFI – Micro Finance Institution) για την παροχή χρηματοδοτικών εργαλείων (χαμηλού ύψους δανείων σε άτομα τα οποία οι τράπεζες αρνούνται να χρηματοδοτήσουν λόγω της ανεπάρκειας των εγγυήσεων που παρέχουν), και ταυτόχρονα υποστηρικτικών υπηρεσιών προς τις Κοιν.Σ.Επ.

Επίσης, προβλέπεται η υιοθέτηση νέων επιστημονικών εργαλείων μέτρησης της Κοινωνικής Επιστροφής της Επένδυσης (SROI), της εφαρμογής ενός αποτελεσματικού συστήματος διαχείρισης ποιότητας (EFQM) ¹ και στάθμισης του Κοινωνικού Απολογισμού των Κοιν.Σ.Επ., που θα πρέπει να αξιοποιηθούν τόσο από τον Κεντρικό Μηχανισμό όσο και τις Περιφερειακές Δομές Υποστήριξής τους.

Τέλος, συστάθηκε Τεχνική Επιτροπή Παρακολούθησης (Steering Technical Committee), για την παρακολούθηση και προσαρμογή στις απαιτήσεις της εθνικής στρατηγικής η οποία θα χαράσσει ετήσιο πρόγραμμα εργασιών και θα υποστηρίζεται από την ΕΥ ΚΕΚΟ.

¹¹ Το E.F.Q.M. είναι ένας μη κερδοσκοπικός οργανισμός που ιδρύθηκε το 1988 και αποτελεί σήμερα στην Ευρώπη τον κύριο φορέα παροχής εργαλείων και μεθόδων –μέσω της ανάπτυξης του μοντέλου του “ The EFQM Excellence Model”-για την επίτευξη αριστείας σε οργανισμούς πάσης φύσεως, ανεξάρτητα μεγέθους, είδους ή χαρακτήρα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

«ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΙ»

4.1. Έννοια Συνεταιρισμών

Μέχρι πρόσφατα δεν υπήρχε ένας κοινά αποδεκτός ορισμός για τον συνεταιρισμό που να είναι παγκόσμια αποδεκτός. Ωστόσο, σε κάθε περίπτωση ο συνεταιρισμός δεν αποτελεί μια απροσδιόριστη έννοια ή ότι η σύλληψη και η εφαρμογή του διαφέρει μεταξύ των χωρών ή μεταξύ των τομέων ανάπτυξής του.

Πάντως σύμφωνα με τον νόμο 2810/2000 ο ορισμός του συνεταιρισμού δύναται να δοθεί και ως « Αγροτική συνεταιριστική οργάνωση είναι μια αυτόνομη ένωση προσώπων, που συγκροτείται εθελοντικά και επιδιώκει, με την αμοιβαία βοήθεια των μελών, την οικονομική, κοινωνική, πολιτιστική ανάπτυξη και προαγωγή τους, μέσω μιας συνιδιόκτησης και δημοκρατικά διοικούμενης επιχείρησης».

Ο συνεταιρισμός έχει το στοιχείο της αυτονομίας και το στοιχείο αυτό δεν προστατεύεται συμπτωματικά. Η ευρύτατη διάδοση των συνεταιρισμών και η συσπείρωση σε αυτούς περίπου 750 εκατομμυρίων μελών σε όλο τον κόσμο συνοδεύτηκε από εξωτερικές παρεμβάσεις, μέσω των οποίων επιδιώχθηκε να αποτελέσουν οι συνεταιρισμοί εξαρτημένους φορείς για την προώθηση αλλότριων στόχων. Όμως, συνεταιρισμοί χωρίς τη δυνατότητα της αυτόνομης λήψης αποφάσεων και δράσης και με βάση τις επιλογές των μελών που τους απαρτίζουν δε νοείται. (Παπαγεωργίου, 2005)

4.2. Αξίες Συνεταιρισμού

Οι αξίες του συνεταιρισμού είναι οι εξής :

- Ελευθερία με την έννοια της ελεύθερης συνεργασίας (όχι της αναγκαστικής συνεργασίας).
- Ισότητα και δημοκρατία, με την έννοια της ίσης θέσης, των ίσων δικαιωμάτων και υποχρεώσεων των μελών, και του περιορισμού της δύναμης του κεφαλαίου με τη σύνδεση του δικαιώματος ψήφου και της διανομής των κερδών με άλλα κριτήρια από εκείνο της συμμετοχής στο κεφάλαιο.
- Δικαιοσύνη, υπό την έννοια της δίκαιης διανομής των εσόδων και της δίκαιης κατανομής των βαρών (δηλαδή αποκλεισμός πλουτισμού του ενός σε βάρος του άλλου, δυσμένεια προς τη διανομή αποθεματικών του ενεργητικού κατά τη διάλυση του συνεταιρισμού). (Κίντης, 2004)

4.3. Το Έργο των Συνεταιρισμών

Οι συνεταιρισμοί, με τις δραστηριότητες που πραγματοποιούν, προσφέρουν όχι μόνο οικονομικές ωφέλειες (οικονομικό έργο), αλλά και κοινωνικές ωφέλειες (κοινωνικό έργο) και πολιτιστικές ωφέλειες (πολιτιστικό έργο) στα μέλη τους και σε ολόκληρη την κοινωνία.

4.3.1. Οικονομικό έργο

Το οικονομικό έργο ή οι οικονομικές ωφέλειες που προσφέρουν οι συνεταιρισμοί είναι οι εξής:

- Βελτίωση της ποιότητας των παραγόμενων αγροτικών προϊόντων, χάρη στη σωστή και έγκαιρη εκτέλεση των καλλιεργητικών φροντίδων, που αντανακλούν το σωστό συμβουλευτικό έργο που προσφέρουν δωρεάν στους παραγωγούς οι γεωπόνοι ή άλλοι γεωτεχνικοί υπάλληλοι των συνεταιρισμών. Επίσης, οφείλεται στις καλύτερες πρακτικές παραγωγής που χρησιμοποιούνται ή στην καλύτερη και ανόθευτη ποιότητα της χρησιμοποιούμενης πρώτης ύλης, κλπ.

- Αύξηση της ποσότητας πώλησης των αγροτικών προϊόντων των παραγωγών-μελών των συνεταιρισμών, αφού ελέγχουν μεγαλύτερο ποσοστό της όλης διακινούμενης ποσότητας των προϊόντων, αλλά και γιατί βελτιώνεται η ποιότητα των παραγόμενων προϊόντων
- Υψηλότερες γεωργικές τιμές στα αγροτικά προϊόντα που παράγουν οι παραγωγοί-μέλη των αγροτικών συνεταιρισμών, ως συνέπεια της αύξησης της διαπραγματευτικής τους δύναμης και ως κάποιο βαθμό ως συνέπεια της βελτίωσης της ποιότητας των προϊόντων που παράγουν.
- Χαμηλότερες λιανικές τιμές στα αγροτικά προϊόντα, τα οποία διακινούν οι καταναλωτικοί συνεταιρισμοί, γιατί συνήθως λειτουργούν με μικρότερα εμπορικά περιθώρια, που έχουν ως σκοπό να καλύψουν τα έξοδα λειτουργίας τους και όχι να κερδοσκοπήσουν.
- Αύξηση της απασχόλησης μελών της οικογένειας, με την εύρεση εργασίας, είτε στα διάφορα συνεταιριστικά εργοστάσια ή διαλογητήρια-συσκευαστήρια των αγροτικών προϊόντων που παράγουν (αγροτικοί συνεταιρισμοί) είτε στα καταστήματα λιανοπώλησης τροφίμων (καταναλωτικοί συνεταιρισμοί).
- Μέρισμα στα μέλη. Ο συνεταιρισμός κάθε χρόνο δίνει μέρισμα στα μέλη του, δηλαδή τόκο στην αξία της συνεταιριστικής μερίδας τους. Έτσι συμβάλλει στην αύξηση του εισοδήματος των καταναλωτών-μελών.
- Προάγουν τον ανταγωνισμό, οπότε τα εμπορικά περιθώρια μειώνονται και έτσι επωφελούνται και οι παραγωγοί, πετυχαίνοντας υψηλότερες γεωργικές τιμές και οι καταναλωτές, πετυχαίνοντας χαμηλότερες λιανικές τιμές.

4.3.2. Κοινωνικό έργο

Το κοινωνικό έργο ή οι κοινωνικές ωφέλειες που προσφέρουν οι συνεταιρισμοί είναι αποτέλεσμα της αποδοτικής οικονομικής λειτουργίας τους και συμβάλλουν στη βελτίωση της κοινωνικής κατάστασης των μελών τους. Οι κυριότερες κοινωνικές ωφέλειες που παρέχουν οι συνεταιρισμοί είναι:

- Αγορά προϊόντων από όλους ανεξαιρέτως τους παραγωγούς-μέλη τους, ακόμη και από εκείνους που βρίσκονται στις πιο απομακρυσμένες περιοχές, μολονότι έχει ως συνέπεια την αύξηση του κόστους λειτουργίας τους. Αυτό συνήθως το αποφεύγουν οι ιδιώτες έμποροι για να μην μειωθούν τα κέρδη τους.
- Ολική και όχι εκλεκτική αγορά των προϊόντων, δηλαδή οι συνεταιρισμοί αγοράζουν όλη την ποσότητα των προϊόντων που παράγουν οι παραγωγοί και όχι μόνο ορισμένες ποσότητες από ορισμένες ποιότητες, όπως κάνουν συνήθως οι ιδιώτες έμποροι.
- Δίκαιες τιμές απολαμβάνουν, τόσο οι παραγωγοί στα προϊόντα που διαθέτουν μέσω των συνεταιρισμών τους, δηλαδή όποια ποιότητα παράγουν και διαθέτουν ανάλογη τιμή παίρνουν, όσο και οι καταναλωτές, οι οποίοι όποια ποιότητα αγοράζουν ανάλογη τιμή πληρώνουν. Έτσι εφαρμόζεται κοινωνική δικαιοσύνη ανάμεσα στα μέλη των συνεταιρισμών.
- Παραγωγή και προσφορά αγνών και ανόθευτων προϊόντων και έτσι συμβάλλουν στη διαφύλαξη και στην προαγωγή της υγείας των καταναλωτών.
- Αποφυγή απόκρυψης προϊόντων σε περιόδους κρίσεων ή ελλείψεων, έργο που προσφέρουν κυρίως οι καταναλωτικοί συνεταιρισμοί και έτσι συντελούν στην καλύτερη διατροφή των ανθρώπων.
- Ίση μεταχείριση μελών σε κάθε λειτουργία των συνεταιρισμών, όπως π.χ. συγκέντρωση ή μεταποίηση προϊόντων, διανομή γεωργικών εφοδίων, κλπ.

- Δικαιότερη κατανομή του εθνικού εισοδήματος ανάμεσα στους πολίτες μιας χώρας, με την αύξηση του εισοδήματος των κατά κανόνα χαμηλοεισοδηματιών γεωργών, χάρη στα αυξημένα εισοδήματα που πετυχαίνουν οι συνεταιρισμοί για τα μέλη τους.
- Συνεχής προσφορά και εγγυημένη ποιότητα προϊόντων. Με την προσφορά επιλεγμένης και εγγυημένης ποιότητας τροφίμων και άλλων εμπορευμάτων από τα καταστήματα των συνεταιρισμών, προάγεται η υγεία και διασφαλίζεται η ζωή των καταναλωτών.
- Οικονομική ενίσχυση αρρώστων και δωρεάν χορήγηση τροφίμων σε φτωχές οικογένειες.

4.3.3. Πολιτιστικό έργο

Οι συνεταιρισμοί προσφέρουν στα μέλη τους και σε ολόκληρη την κοινωνία, σημαντικό πολιτιστικό έργο, το οποίο συνίσταται κυρίως στα εξής:

- Εκπαίδευση, για την ανύψωση του μορφωτικού επιπέδου και τον καλύτερο τρόπο ζωής των μελών των συνεταιρισμών, χάρη στα σεμινάρια και διαλέξεις που κάνουν και χάρη στα περιοδικά ή τα ενημερωτικά φυλλάδια που εκδίδουν.
- Προστασία του περιβάλλοντος, με την παραμονή τους στα χωριά και την καλλιέργεια δένδρων και άλλων φυτών που προστατεύουν το έδαφος και το πράσινο και εμπλουτίζουν το περιβάλλον με καθαρό αέρα.
- Υποτροφίες σε παιδιά συνεταιρισμένων αγροτών.
- Οικονομική ενίσχυση αγοράς εποπτικών μέσων διδασκαλίας σε Σχολεία, Γυμνάσια και Λύκεια. (Καμενίδης,1998)

4.4. Ιστορική Εξέλιξη Συνεταιρισμών

Ως προς την ιστορική εξέλιξη του θεσμού στην Ελλάδα, πρέπει να τονισθεί πως στην Ελλάδα η έννοια του συνεργατισμού είναι μια πανάρχαια έννοια και στο πλαίσιο αυτό οι κοινωνικές ομάδες αναζητούν μορφές συνεργασίας με τρόπους που συνάδουν με τις κοινωνικοοικονομικές συνθήκες. Η συνεργασία στην Ελλάδα διέρχεται από πολλά στάδια, ξεκινώντας από τις Αμφικτυονίες και τις αρχαίες Συμπολιτείες, δηλαδή τη συνεργασία στον ελληνικό χώρο που θεσμοποιήθηκε σε διάφορες περιόδους.

Ο συνεργατισμός ουσιαστικά αποτελεί μια εξειδικευμένη και λειτουργική οργανωτική μορφή της ιδέας και πρακτικής της συνεργασίας, η οποία εμφανίζεται στις ανθρώπινες κοινωνίες ήδη από την πρωτόγονη μορφή τους. Στο πλαίσιο αυτό, η συνεργασία αποτέλεσε το θεμέλιο για το σχηματισμό της μεγάλης οικογένειας και της φυλής, όπως αναφέρεται και παραπάνω που αποτελούσαν συνασπισμούς για την προστασία και την αλληλοβοήθεια των μελών τους, στο πλαίσιο μιας κλειστής οικονομίας (Παπαγεωργίου, 2005).

4.5. Μορφές Συνεργασίας στην Ελλάδα

- Οι συνεργατικές των κτιστών στα «Μαστροχώρια» της Ηπείρου: Δημιουργήθηκαν συνεργεία και αναλάμβαναν το κτίσιμο κατοικιών στις πόλεις.
- Συνεταιρισμοί κτηνοτρόφων (μιτάτα). Κτηνοτρόφοι που είχαν παραγωγή πρόβειου γάλακτος συνεταιρίζονταν με παραγωγούς αίγειου γάλακτος και με τους βοσκούς και τυροκόμους για την παραγωγή κεφαλοτυριού και ανθότυρου, μοιράζοντας στο τέλος σε συμφωνημένα μερίδια τα προϊόντα.
- Σεμπριές κτηνοτρόφων αναπτύχθηκαν στην Αιτωλοακαρνανία. Ο ιδιοκτήτης ζώων ανέθετε σε βοσκό να φυλάει το κοπάδι επί τρία χρόνια. Τα προϊόντα στο ενδιάμεσο διάστημα μοιράζονταν στα δύο. Στο τέλος του τρίτου χρόνου καθένας έπαιρνε το μισό κοπάδι.

- Συνεργατικές χαλιών, αναπτύχθηκαν στις ελληνικές κοινότητες της Μικράς Ασίας. Ένα κεφάλαιο συγκεντρώνονταν από εισφορά όλων των μελών της κοινότητας. Με αυτόν τον τρόπο αγοράζονταν αργαλειοί και κατασκευάζονταν χαλιά με εργασία όλων των κοριτσιών, πλουσίων και πτωχών και των απροστάτευτων γυναικών. Τα κέρδη χρησιμοποιούνταν για κοινωφελή σκοπό και για κοινωνικά έργα.
- Βιοτεχνικές συντεχνίες αναπτύχθηκαν με τη μορφή πιστωτικών συνεταιρισμών. Η συντεχνία ραπτών Φιλιππουπόλεως έδωσε το 1762 δάνεια στα μέλη της ως 4000 γρόσια.
- Θεατρικές επιχειρήσεις άρχισαν να οργανώνονται σε συνεταιριστική βάση γύρω στο 1860, όταν το επάγγελμα του ηθοποιού έγινε αποδοτικό και τα κέρδη τα διένεμαν με προσυμφωνημένο τρόπο. (Κλήμης Α., 1985)

4.6. Συνεταιρισμοί που Αναπτύχθηκαν στην Ελλάδα κατά τα πρώτα χρόνια ανάπτυξης του θεσμού

- Αμπελάκια Θεσσαλίας (μέχρι το 1900) : Έδρασε την τελευταία εικοσαετία του 18ου αιώνα όπου ειδικευμένοι στην παραγωγή κόκκινων νημάτων, κάτοικοι από τα Αμπελάκια και από ακόμη 12 χωριά, ένωσαν τις προσπάθειές τους από το 1778 και δημιούργησαν ένα πρότυπο συνεργασίας και κοινωνικής δράσης. Οι Αμπελακιώτες αξιοποίησαν την εξειδίκευσή τους στην παραγωγή ερυθρών νημάτων και δημιούργησαν κοινωνικές υπηρεσίες αναπτύσσοντας τη συνεταιριστική ιδεολογία.
- Ναυτικοί συνεταιρισμοί: Στα νησιά Ύδρα, Σπέτσες και Ψαρά που είχαν τεράστια συμβολή στην απελευθέρωση από του Τούρκους μέσα από το θαλάσσιο αγώνα αναπτύχθηκε έντονα και το πνεύμα της συνεργασίας κατά την Τουρκοκρατία. Ως εκ τούτου, τα ελάχιστα οικονομικά μέσα δεν επέτρεπαν την αγορά караβιών με αποτέλεσμα τη συνεργασία και την πλοιοκτησία. Στο πλαίσιο αυτό κάθε ναύτης και κάθε εργαζόμενος στο πλοίο είχε συνεταιριστική μερίδα προσφέροντας την εργασία του και έτσι εξασφαλιζονταν πολλά πλεονεκτήματα.

- **Τσελιγκάτα:** Στον ορεινό κορμό της Ελλάδας οι κτηνοτρόφοι έκαναν ένωση κοπαδιών τα οποία τα φρόντιζαν όλοι μαζί, μαζί με τις οικογένειές τους και στο τέλος μοίραζα τις απολαβές τους. Στη συγκεκριμένη μορφή συνεργασία δεν υπήρχαν συγκεκριμένοι κανόνες, ούτε καταστατικά, αλλά η λειτουργία του εγχειρήματος βασιζόταν στην καλή πίστη. Επικεφαλής του τσελιγκάτου ήταν ο «τσέλιγκας» και συνήθως ήταν ένας από τους μεγαλύτερους κτηνοτρόφους σε αριθμό προβάτων, ενώ η διανομή των κερδών του τσελιγκάτου ακολουθεί τους κανόνες που συμφωνήθηκαν μεταξύ του τσέλιγκα και των σμιχτών.
- **Κοινή αλιεία στη Μαύρη Θάλασσα:** Στις ακτές της Μαύρης Θάλασσας, το ελληνικό στοιχείο της Σωζοπόλεως, της Αγαθουπόλεως, της Αγκιαλού και άλλων κοινοτήτων της περιοχής συγκεντρώθηκαν μέλη που συνεργάστηκαν και ασχολήθηκαν με την αλιεία στα παράλια. (Παπαγεωργίου, 2005)

4.7. Παραδείγματα συνεταιρισμού στην Ελλάδα

- «Εταιρεία Εργατικού Λαού, η Αυτοβοήθεια», ιδρύθηκε το 1870 από 26 αρχικά μέλη που έφτασαν τα 200. Έδρα του συνεταιρισμού ήταν η Αθήνα και είχε σκοπό τον εφοδιασμό των μελών του με καταναλωτικά αγαθά. Μάλιστα, η αύξηση της δραστηριότητας του συνεταιρισμού ήταν τεράστια κατά τα πρώτα 3 χρόνια.
- «Ένωσις των Τίμιων Τεχνιτών, Δευτέρα εν Αθήναις Εταιρία του Λαού», ιδρύθηκε το 1870 με σκοπό την προμήθεια των αναγκαίων κεφαλαίων στα μέλη και τη προβολή των έργων και μελών, μετείχαν τεχνίτες μάρμαρου και ξύλου.
- «Σωματείο ο Εργάτης» ιδρύθηκε το 1879 με σκοπό να παρέχει δάνεια και βοηθήματα στα μέλη του καθώς και σε τρίτους.
- Συνεταιρισμός Εξαγοράς Γαιών στα Δολιανά Ιωαννίνων (1882).

- «Ελληνική Στρατιωτική Ένωση» (1890). Ιδρύθηκε στην Αθήνα με μέλη στρατιωτικούς και σκοπό να προμηθεύονται καταναλωτικά είδη σε καλή ποιότητα και καλές τιμές. Πάντως, χρήση των υπηρεσιών που προσέφερε η ένωση μπορούσε να κάνει χρήση και το κοινό, ενώ ο συγκεκριμένος συνεταιρισμός υπήρχε και την περίοδο που ψηφίστηκε ο νόμος για τους πρώτους συνεταιρισμούς.
- Γεωργικός Προμηθευτικός Σύλλογος Βυτίνης (1893).
- «Μεγαρική Εταιρεία Οίνων και Οινοπνευμάτων». (1909)
- «Μετοχικόν Ταμείον Αλληλοβοήθειας Παραχειλωίτιδος». (1911)
- «Συνεργατικός Γεωργικός Σύνδεσμος Μεσογείων». (1912)
- «Πανελλήνιος Συνομοσπονδία Γεωργικών Συνεταιρισμών» ιδρύθηκε το 1922 με πρωτοβουλία των ενώσεων της Πελοποννήσου. Επανιδρύθηκε το 1935 και ονομάστηκε Πανελλήνια Συνομοσπονδία Ενώσεων Γεωργικών Συνεταιρισμών, γνωστή σήμερα ως ΠΑ.Σ.Ε.ΓΕ.Σ.

4.8.Οι Ημερομηνίες Σταθμοί και οι Συνεταιρισμοί που Δημιουργήθηκαν στην Ελλάδα

1. «Ένωση Σουλτανό-παραγωγών Κρήτης». Ιδρύθηκε το 1935 με στόχο να ξεπεραστεί ο περιορισμός περί των παραγγελιών των μελών του και για να λειτουργήσει ως συνεταιριστική οργάνωση – προμηθευτής.
2. ΣΕΚΕ «Συνεταιριστική Ένωση Καπνοπαραγωγών Ελλάδος». Ιδρύθηκε το 1947 και αποτέλεσε την πρώτη μεταπολεμική προσπάθεια συνεταιριστικής κίνησης για την από κοινού δράση συνεταιρισμών σε πανελλαδικό επίπεδο. Είχε ως σκοπό την υποστήριξη των μελών της στις από κοινού δράσεις που αναλαμβάνουν.
3. «Συνεταιριστική Τεχνική Εμπορική Εταιρία». Ιδρύθηκε το 1957 για την εισαγωγή και εμπορία μηχανημάτων.
4. «Αγροτικές Συνεταιριστικές Εκδόσεις». Ιδρύθηκε το 1958 με σκοπό τη διευθέτηση κάθε είδους εκτυπωτικών εργασιών των συνεταιριστικών οργανώσεων για τη φροντίδα της συνεταιριστικής διαπαιδαγώγησης.

5. «Συνεταιριστική Κοινοπραξίας Οπωροκηπευτικών Προϊόντων». Ιδρύθηκε το 1963 για τη διαχείριση των αγροτικών προϊόντων.
6. «Ελληνική Βιομηχανία Ζωοτροφών». Ιδρύθηκε το 1963 για την Παρασκευή των μειγμάτων ζωοτροφών.
7. «Συνεταιριστική Εταιρεία Καπνού» και η «Συνεταιριστική Εταιρεία Βιομηχανικής ανάπτυξης Θράκης». Ιδρύθηκαν το 1975 με έδρα τη Ξάνθη και με ευρύτερη οικονομική σημασία.
8. «ΕΛΣΥ Διανομές». Ιδρύθηκε το 1977 για τη διοχέτευση των διατηρήσιμων συνεταιριστικών προϊόντων στα σημεία πώλησης.
9. «Δήμητρα». Ιδρύθηκε το 1977 με σκοπό την καθετοποιημένη αξιοποίηση των δημητριακών.
10. «Νέστος». Ιδρύθηκε το 1978 για να αποτελέσει συνεταιριστικό φορέα χημικών εφοδίων.
11. «Συνεταιριστική Ασφαλιστική Εταιρεία». Ιδρύθηκε το 1978.
12. «Συνεταιριστική Εταιρεία Διεθνών Μεταφορών». Ιδρύθηκε το 1980 για το συντονισμό των μεταφορών και τη μείωση του κόστους παραγωγής.
13. «Συνεταιριστική Διαφημιστική Μεταφορών». Ιδρύθηκε το 1981 για την αποτελεσματική προβολή των συνεταιριστικών προϊόντων.
14. «Συνεταιριστική Εταιρεία Λιπασμάτων». Ιδρύθηκε το 1981 σε συνεργασία με την ΑΤΕ για τη διαχείριση λιπασμάτων. (Παπαγεωργίου, 2015)

4.9. Χαρακτηριστικά των Συνεταιρισμών

Ουσιαστικά, η εγγραφή ενός μέλους σε έναν συνεταιρισμό σημαίνει την παράλληλη αποδοχή του καταστατικού και επομένως την ανάληψη των υποχρεώσεων που έχουν και τα υπόλοιπα μέλη του συνεταιρισμού. Σύμφωνα με τη Διεθνή Συνεταιριστική Ένωση, οι αρχές που έθεσαν τη συνάρτηση του συνεταιρισμού και ως εκ τούτου τα βασικά χαρακτηριστικά αυτού είναι τα κάτωθι:

- Το κεφάλαιο που προμηθεύουν τα μέλη του αμείβεται με σταθερό επιτόκιο. Δηλαδή, οι συνεταιριστικές μερίδες θα πρέπει να απολαμβάνουν μονάχα ένα περιορισμένο επιτόκιο.
- Οι συνεταιριστικές οργανώσεις πρέπει να είναι δημοκρατικοί οργανισμοί και να κατευθύνονται από πρόσωπα εκλεγόμενα είτε οριζόμενα με τρόπο αποδεκτό από τα μέλη και υπόλογο σε αυτά. Δηλαδή, υπάρχει η αρχή «κάθε μέλος, μία ψήφος».

- Η διαχείριση θα γίνεται από την αιρετή διοίκηση και από μία περιοδικά ελεγχόμενη επιτροπή. Μάλιστα, η λογιστική κατάσταση και οι ισολογισμοί θα παρουσιάζονται συχνά στα μέλη τους.
- Ένα προκαθορισμένο ποσοστό από τα κέρδη θα χρησιμοποιείται για εκπαιδευτικούς σκοπούς. Υπό αυτήν την έννοια όλες οι συνεταιριστικές οργανώσεις οφείλουν να προνοούν για την εκπαίδευση των μελών τους, των στελεχών καθώς και των υπαλλήλων τους.
- Οι συνεταιριστικές οργανώσεις για να εξυπηρετούν τα συμφέροντα των συμμετεχόντων σε αυτές πρέπει να συνεργάζονται ενεργά με άλλους συνεταιρισμούς τόσο σε τοπικό και εθνικό επίπεδο, όσο και σε διεθνές.
- Η συμμετοχή των μελών σε μία συνεταιριστική οργάνωση θα πρέπει να είναι εθελοντική, χωρίς τεχνικούς περιορισμούς από οποιαδήποτε κοινωνικές ομάδες. Δηλαδή δεν εξετάζονται ούτε οι πολιτικές, ούτε οι θρησκευτικές πεποιθήσεις των μελών τους.
- Πλεονάσματα και αποταμιεύσεις που προέρχονται από τις δραστηριότητες της οργάνωσης, θα πρέπει να διανέμονται με τρόπο που να αποφεύγεται οποιαδήποτε ωφέλεια του ενός σε βάρος του άλλου. Μάλιστα, η διανομή μπορεί να γίνεται με απόφαση των μελών ως εξής: Με βάση την ανάπτυξη των δραστηριοτήτων του συνεταιρισμού, στην παροχή των κοινών υπηρεσιών, στη διανομή στα μέλη ανάλογα με τις συναλλαγές και την οργάνωσή τους. (Κορρές, 1999)

Τα κύρια χαρακτηριστικά των συνεταιρισμών είναι τα ακόλουθα:

- Ο συνεταιρισμός είναι μια οικονομική οργάνωση: Ουσιαστικά, αποτελεί μια οικονομική μονάδα, διότι πραγματοποιεί οικονομικές δραστηριότητες όπως είναι η παραγωγή, η μεταποίηση και εμπορία αγροτικών προϊόντων, η προμήθεια και διάθεση καταναλωτικών και βιομηχανικών αγαθών, οι πιστωτικές και ασφαλιστικές εργασίες κ.α.. Συνεπώς, δεν είναι συνδικαλιστικό σωματείο ούτε δημόσιο ίδρυμα, αλλά είναι οικονομική μονάδα.
- Ο συνεταιρισμός είναι μια συλλογική μονάδα: Πρόκειται για χαρακτηριστικό που προκύπτει από την ένωση προσώπων και όχι από την ένωση κεφαλαίων. Ως εκ τούτου η συνεταιριστική μερίδα έχει περιορισμένη αμοιβή και συνήθως κάτω από τον τόκο των τραπεζών.
- Ο συνεταιρισμός είναι ένωση προσώπων και όχι κεφαλαίων: Το συγκεκριμένο χαρακτηριστικό οφείλεται στο γεγονός ότι η δημιουργία και η λειτουργία του συνεταιρισμού, οφείλεται στα πρόσωπα και όχι στα κεφάλαια. Υπό αυτήν την έννοια, το ύψος της συνεταιριστικής μερίδας και αμοιβής είναι σχετικά περιορισμένο, ενώ ο όγκος συναλλαγής των μελών με το συνεταιρισμό δεν είναι περιορισμένος αλλά εν αντιθέσει είναι μεγάλος.
- Οι σκοποί των συνεταιρισμών είναι ταυτόχρονα οικονομικοί, κοινωνικοί και πολιτιστικοί: Πρόκειται για ιδιαίτερο χαρακτηριστικό που θέτει τους συνεταιρισμούς να μην επιδιώκουν μόνον οικονομικούς σκοπούς, αλλά παράλληλα να επιδιώκουν τη βελτίωση της κοινωνικής και πολιτιστικής τους θέσης. (Καμενίδης, 1998)

4.10. Βασικές Συνεταιριστικές Αρχές

Ο συνεταιρισμός, από την πρώτη του μορφή μέχρι και σήμερα, στηρίζεται σε κάποιες θεμελιώδεις αρχές οι οποίες με την πάροδο του χρόνου συμπληρώθηκαν και ολοκληρώθηκαν παράλληλα με την καλύτερη οργάνωση και ανάπτυξή του.

Συνεταιριστικές αρχές ή συνεταιριστικοί κανόνες, ονομάζονται οι κατευθυντήριες γραμμές για την ίδρυση, οργάνωση, διοίκηση, διαχείριση και λειτουργία των συνεταιρισμών. Οι αρχές αυτές είναι οι ακόλουθες:

- ✓ **Ελεύθερη και εκούσια συμμετοχή.**
Η συμμετοχή στο συνεταιρισμό είναι εκούσια και ελεύθερη για τα μέλη. Κάθε συνεταίρος αποφασίζει μόνος του, ελεύθερα και αβίαστα την εγγραφή του, την παραμονή του ή τη διαγραφή του από το συνεταιρισμό.
- ✓ **Δημοκρατική διοίκηση.**
Οι συνεταιρισμοί είναι ενώσεις προσώπων κι όχι κεφαλαίων, επομένως δίνουν προτεραιότητα στην έκφραση των προσώπων. Η έκφραση αυτή υλοποιείται με τον κανόνα ένα μέλος, μία ψήφος.
- ✓ **Συναλλαγές πάντοτε τοις μετρητοίς.**
Κάθε συναλλαγή στον συνεταιρισμό γίνεται πάντοτε τοις μετρητοίς τόσο με τους συνεταίρους όσο και με τρίτους. Αυτό διευκολύνει την ομαλότητα των συναλλαγών.
- ✓ **Διανομή των πλεονασμάτων.**
Τα πλεονάσματα και οι αποταμιεύσεις, αν υπάρχουν, προερχόμενα από τις δραστηριότητες της οργάνωσης, ανήκουν στα μέλη και πρέπει να διατίθενται έτσι ώστε να μην ωφελείται κανείς σε βάρος των άλλων.
- ✓ **Η συνεταιριστική εκπαίδευση.**
Ο επιτυχημένος συνεργατισμός είναι ως προς τις επιδιώξεις του, "εκπαίδευση" κατά το ήμισυ και "οικονομική" κατά το άλλο ήμισυ. Με μια ακμαία εκπαίδευση μπορούν να ριζώσουν και να επεκταθούν στην κοινωνία οι βασικές αρχές του συνεργατισμού, αλλά και να εφαρμοσθούν με τις ιδιαιτερότητές τους στην καθημερινή οικονομική διαδικασία

✓ **Η διασυνεταιριστική συνεργασία.**

Όλες οι συνεταιριστικές οργανώσεις, για να εξυπηρετήσουν καλύτερα τα συμφέροντα των μελών τους και των κοινωνιών τους, πρέπει να συνεργάζονται ενεργά, με κάθε πρακτικό τρόπο, με άλλους συνεταιρισμούς σε τοπικό, εθνικό και διεθνές επίπεδο. (Καμενίδης, 1998)

Σύμφωνα με τη Διεθνή Συνεταιριστική Συμμαχία (International Cooperative Alliance – ICA) ένας συνεταιρισμός διέπεται από τις 7 ακόλουθες αρχές:

1. Εθελοντική και ανοιχτή συμμετοχή: Οι συνεταιρισμοί είναι εθελοντικές ενώσεις, ανοιχτές σε όλα τα πρόσωπα τα οποία είναι ικανά να χρησιμοποιήσουν τις υπηρεσίες τους και να αποδεχτούν με προθυμία τις ευθύνες που συνεπάγεται η ιδιότητα του μέλους, χωρίς έμφυλες, κοινωνικές, φυλετικές, πολιτικές και θρησκευτικές διακρίσεις.

2. Δημοκρατικός έλεγχος από τα μέλη: Οι συνεταιρισμοί είναι δημοκρατικές οργανώσεις οι οποίες ελέγχονται από τα μέλη τους, τα οποία συμμετέχουν ενεργά στη διαμόρφωση της στρατηγικής τους και στη διαδικασία λήψης αποφάσεων. Οι άνδρες και οι γυναίκες που εκλέγονται ως αιρετοί αντιπρόσωποι λογοδοτούν στα μέλη. Στους πρωτοβάθμιους συνεταιρισμούς τα μέλη έχουν ίσα δικαιώματα ψήφου («ένα μέλος-μία ψήφος»). Οι συνεταιρισμοί σε ανώτερα επίπεδα (δευτεροβάθμιοι συνεταιρισμοί – ομοσπονδίες) οργανώνονται επίσης με δημοκρατικό τρόπο.

3. Οικονομική συμμετοχή μελών: Τα μέλη συμμετέχουν ισότιμα και ελέγχουν δημοκρατικά το κεφάλαιο του συνεταιρισμού. Τουλάχιστον μέρος του κεφαλαίου αποτελεί κοινή ιδιοκτησία του συνεταιρισμού. Τα μέλη λαμβάνουν συνήθως περιορισμένη ή καθόλου απόδοση για το κεφάλαιο που καταβάλλουν ως προϋπόθεση για την εγγραφή τους (συνεταιριστική μερίδα). Τα μέλη κατανέμουν τα πλεονάσματα σε μία ή περισσότερες από τις ακόλουθες χρήσεις: για την ανάπτυξη του συνεταιρισμού, πιθανώς με τη δημιουργία αποθεματικών εκ των οποίων τουλάχιστον ένα μέρος είναι αδιαίρετο, για την ωφέλεια των μελών ανάλογα με τις συναλλαγές τους με το συνεταιρισμό και για την υποστήριξη άλλων δραστηριοτήτων που εγκρίνονται από τα μέλη.

4. Αυτονομία και ανεξαρτησία: Οι συνεταιρισμοί είναι αυτόνομες οργανώσεις αυτοβοήθειας οι οποίες ελέγχονται από τα μέλη τους. Σε περίπτωση που συνάψουν συμφωνίες με άλλους φορείς, συμπεριλαμβανομένων των κυβερνήσεων, ή αν αυξήσουν το κεφάλαιό τους από εξωτερικές πηγές, το πράττουν με τρόπο που να διασφαλίζει τον δημοκρατικό έλεγχο των μελών και τη διατήρηση της αυτονομίας του συνεταιρισμού.

5. Εκπαίδευση, κατάρτιση και πληροφόρηση: Οι συνεταιρισμοί παρέχουν εκπαίδευση και κατάρτιση στα μέλη τους – τους αιρετούς αντιπροσώπους, τα διοικητικά στελέχη και τους/τις εργαζομένους/ες, ώστε να συνεισφέρουν αποτελεσματικά στην ανάπτυξη της επιχείρησης. Επίσης, ενημερώνουν το ευρύ κοινό, και ιδιαίτερα τους/τις νέους/ες και τα πρόσωπα που διαμορφώνουν την κοινή γνώμη, για τη φύση και τα οφέλη του συνεργατισμού.

6. Συνεργασία με άλλους συνεταιρισμούς: Οι συνεταιρισμοί υπηρετούν τα μέλη τους πιο αποτελεσματικά και ενδυναμώνουν το συνεταιριστικό κίνημα όταν συνεργάζονται σε τοπικά, περιφερειακά και διεθνή δίκτυα.

7. Ενδιαφέρον για την κοινότητα: Οι συνεταιρισμοί δραστηριοποιούνται με στόχο τη βιώσιμη ανάπτυξη της κοινότητας στην οποία εδράζονται μέσα από στρατηγικές που εγκρίνονται από τα μέλη τους. (Αδάμ Σ., 2014)

4.11. Τα Είδη και οι Διακρίσεις των Συνεταιρισμών

Υπάρχουν αρκετά είδη συνεταιρισμών. Τα κυριότερα είδη συνεταιριστικών επιχειρήσεων είναι δύο, είναι ο Αστικός και ο Αγροτικός Συνεταιρισμός. Ακολουθεί η ανάλυση όλων των ειδών, με πρώτους τους Αστικούς Συνεταιρισμούς, καθώς για τους Αγροτικούς θα αναφερθούμε παρακάτω εκτενέστερα.

Η διάκριση των συνεταιρισμών σε κατηγορίες εξυπηρετεί κυρίως τη συστηματική κατάταξή τους και δεν αποτελεί στοιχείο διαφοροποίησής τους ως προς την ουσία της συνεργασίας. Άλλωστε, ο ίδιος συνεταιρισμός μπορεί να εντάσσεται σε διαφορετική κατηγορία όταν μεταβάλλονται τα κριτήρια ταξινομήσεως. Δεν υπάρχει καθιερωμένος και κοινά αποδεκτός τρόπος ταξινομήσεως των συνεταιρισμών. Οι ταξινομήσεις τους εξαρτώνται από το σκοπό για τον οποίο γίνονται και από την σημασία που έχουν σε κάθε χώρα οι διάφοροι τύποι συνεταιρισμών. (Παπαγεωργίου, 1985)

Η γενική διάκριση των συνεταιρισμών γίνεται βάσει των κάτωθι κριτηρίων:

- Βάσει των πληθυσμιακών ομάδων που εξυπηρετούν: Σύμφωνα με το συγκεκριμένο κριτήριο διακρίνουμε τους συνεταιρισμούς σε αστικούς, ημι-αστικούς και αγροτικούς συνεταιρισμούς.
- Με βάση το χώρο δραστηριοποίησής τους διακρίνουμε τους συνεταιρισμούς σε τοπικούς (είτε πρωτοβάθμιους), περιφερειακούς (είτε δευτεροβάθμιους), εθνικούς (είτε τριτοβάθμιους) και τέλος σε διεθνείς συνεταιρισμούς.
- Με βάση το κύριο αντικείμενό τους, διακρίνουμε τους συνεταιρισμούς σε προμηθευτικούς, εμπορικούς και παραγωγικούς.
- Με βάση τον τρόπο ίδρυσής τους διακρίνουμε τους συνεταιρισμούς σε ελεύθερους και αναγκαστικούς. (Κορρές, 1999)

4.11.1. Αστικός Συνεταιρισμός

Ο Αστικός συνεταιρισμός χωρίζεται σε κάποια είδη, τα κυριότερα και αυτά που έχουν εφαρμοστεί στην πράξη είναι οι συνεταιρισμοί της λαϊκής βάσης ή λαϊκές εταιρίες, των φαρμακοποιών, των ηλεκτρολόγων, των υδραυλικών, των οικοδόμων (οι οποίοι από την χρονολογία του 1988 δεν εμπεριέχονται την λίστα των αστικών συνεταιρισμών βάση του Προεδρικού διατάγματος 93/1988), των γυναικών με βάση των αγροτουρισμό, των τραπεζών και τελευταίο είδος είναι οι πιστωτικοί συνεταιρισμοί. (Κλήμης,1988)

Νόμος 1667/1986 Αστικοί συνεταιρισμοί

Άρθρο 1

1. Αστικός συνεταιρισμός είναι εκούσια ένωση προσώπων με οικονομικό σκοπό, η οποία, χωρίς να αναπτύσσει δραστηριότητες αγροτικής οικονομίας, αποβλέπει ιδίως με τη συνεργασία των μελών του στην οικονομική, κοινωνική, πολιτιστική ανάπτυξη των μελών του και τη βελτίωση της ποιότητας ζωής τους γενικά μέσα σε μια κοινή επιχείρηση
2. Οι συνεταιρισμοί είναι ιδίως παραγωγικοί, καταναλωτικοί, προμηθευτικοί, πιστωτικοί, μεταφορικοί και τουριστικοί

Ο κύριος οργανωτικός κορμός του Αστικού Συνεταιρισμού σύμφωνα με τον Παπαγεωργίου (2005) αποτελείται από:

1. Την Γενική Συνέλευση (Γ.Σ.), η οποία θα πρέπει να απαρτίζεται από το σύνολο των εκλεγμένων μελών και πλειοψηφικά να βγαίνουν οι αποφάσεις.
2. Το Δημοτικό Συμβούλιο (Δ.Σ.), το οποίο αποτελείται από πενταμελή επιτροπή με δύο έως τέσσερα χρόνια θητείας. Το Δ.Σ. έχει την δικαιοδοσία της διοίκησης και την ευθύνη του να παίρνει αποφάσεις για τα θέματα του συνεταιρισμού, εξαιρουμένων των θεμάτων που ορίζονται από το καταστατικό ότι θα τίθενται ως θεματολογία στη Γ.Σ. Ακολουθεί
3. Το Εποπτικό Συμβούλιο (Ε.Σ.), το οποίο αποτελείται από τριμελή επιτροπή εκλεγμένη από το Γ.Σ.. Το Ε.Σ. επιτηρεί τις διαδικασίες που

ακολουθεί και εάν τηρεί τους νόμους του καταστατικού η Γ.Σ., όπως επίσης επιβλέπει την εγκυρότητα των αποφάσεων που λαμβάνει η Γ.Σ..
Αστικοί Συνεταιρισμοί Λαϊκής Βάσης ή Λαϊκές Εταιρίες

Η ίδρυση της πρώτης λαϊκής εταιρίας της Ελλάδας έγινε το 1967 με αιτία την πρόκληση ενός ναυαγίου, η εταιρία αυτή ήταν η Ανώνυμη Ναυτιλιακή Εταιρία Κρήτης (ΑΝΕΚ). Τα κυριότερα χαρακτηριστικά αυτών των εταιριών είναι το εύρος της λαϊκής συμμετοχής, οι κοινωνικές διαστάσεις τους και η γραμμή που ακολουθούν στη διαχείριση των οικονομικών, η οποία γέρνει υπέρ των πολλών (ΑΝΕΚ, 2014).

Το 2014 στην Ελλάδα οι λαϊκές εταιρίες που εδρεύουν εντός συνόρων απαριθμούνται παρακάτω. Οι Μωικές γραμμές, Ν.Ε. Λέσβος, Ν.Ε. Νάξος, Ν. Τουριστική Εταιρία Λακωνίας- Κρήτης, Ν.Ε. Χίος, Δ.Α.Ν.Ε. Ρόδος, Ν.Ε. Ζακύνθου, Ν.Ε. Σύμης και Ν.Ε. Σκύρος (Αποστολόπουλος, κ.α., 2006).

Αστικός Συνεταιρισμός Φαρμακοποιών

Ο πρώτος Αστικός Συνεταιρισμός Φαρμάκων (ΣΥ.ΦΑ.) ιδρύθηκε το 1930 στην περιοχή της Θεσσαλίας με δεκαπέντε μέλη. Έπειτα ακολουθεί μία ιλιγγιώδη εξελικτική πορεία του συνεταιριστικού κλάδου των φαρμάκων. Η υπογραφή του πρώτου καταστατικού έγινε πενήντα χρόνια μετά στην Θεσσαλονίκη από αντιπροσώπους των Συνεταιρισμών Φαρμακοποιών και το πρώτο συνέδριο έγινε το 1988, έκτοτε καθιερώθηκε να γίνεται μία φορά το χρόνο. Στο πρώτο συνέδριο ιδρύθηκε η ΟΣΦΕ (Ομοσπονδία Συνεταιρισμών Φαρμακοποιών Ελλάδος) (ΟΣΦΕ, 2009).

Αστικός Συνεταιρισμός Ηλεκτρολόγων

Οι επαγγελματίες ηλεκτρολόγοι στην Ελλάδα δημιούργησαν συνεταιριστικές ομάδες, στην προσπάθεια προάσπισης των οικονομικών συμφερόντων τους και πράγματι παρατηρείται ανάπτυξη των επαγγελματιών χάριν της δημιουργίας των συνεταιρισμών αυτών (Καραντίνης, 2012).

Έτσι το 2014 εδρεύουν εντός ελληνικών συνόρων τριάντα συνεταιρισμοί με μέλη ηλεκτρολόγους, στους οποίους τριάντα συνεταιρισμούς εντάσσονται εβδομήντα επιχειρήσεις και συνολικά πέντε χιλιάδες μέλη - ηλεκτρολόγοι (Παπαγεωργίου, 2005).

Αστικός Συνεταιρισμός Υδραυλικών

Ο Συνεταιρισμός των Υδραυλικών είναι ένα ακόμα είδος των αστικών συνεταιρισμών και όπως οι ηλεκτρολόγοι έτσι και οι υδραυλικοί δημιούργησαν συνεταιριστικές γροθιές στην κρίση και βλέπουν τον κλάδο τους να ρέει γεμάτος ζωή, αντί να στερεύει.

Μέχρι το 2000 είχαν ιδρυθεί τριάντα δύο συνεταιρισμοί υδραυλικών, οι οποίοι μπορούσαν να εξυπηρετήσουν το 67% των αναγκών της Ελλάδας (Παπαγεωργίου, 2005).

Αστικοί Οικοδομικοί Συνεταιρισμοί

Η ονομασία των οικοδομικών συνεταιρισμών δεν δόθηκε τυχαία. Πήραν την ονομασία “Οικοδομικοί” γιατί ο απώτερος τους στόχος είναι να εξασφαλίσουν κατοικίες σε αστικά ή παραθεριστικά μέρη για την ικανοποίηση των μελών τους. Εναλλακτικά άλλος στόχος τους είναι να διαμορφώσουν ήδη κατοικημένες από τα μέλη τους περιοχές. Οι οικοδομικοί Συνεταιρισμοί έχουν δύο σκέλη. Το πρώτο σκέλος τους είναι ο Αστικός Οικοδομικός Συνεταιρισμός και το δεύτερο σκέλος τους είναι ο Παραθεριστικός Οικοδομικός Συνεταιρισμός. Και τέλος η νομοθεσία που τους αφορά καθρεφτίζεται στο διάταγμα 28/1999 (Παπαγεωργίου, 2005).

Αστικοί Γυναικείοι Αγροτουριστικοί Συνεταιρισμοί

Η προσοχή του γυναικείου φύλου επικεντρώνεται από την μία στο Συνεταιριστικό επιχειρείν και από την άλλη στο σημαντικό ρόλο του αγροτουρισμού στην διαδικασία μείωσης ανέργων, στο ότι ενισχύει την γυναικεία υπόσταση, συνάμα την αναδεικνύουν στην ιεραρχία της κοινωνίας, όσον αφορά το σεβασμό, τα ήθη, τα έθιμα και ταυτόχρονα εμπλουτίζει οικονομικά τον τόπο (Κλαδιανού - Παπαδάκη 2006).

Αστικός Πιστωτικός Συνεταιρισμός και Πιστωτικές Τράπεζες

Οι Αστικοί Πιστωτικοί Συνεταιρισμοί εμφανίστηκαν τον δέκατο ένατο αιώνα στην Γερμανία με ιδρυτικές φιγούρες τους Σουλτσε- Ντέλιτς και Ραϊφάιζεν . Αυτό το είδος συνεταιρισμού έγινε η αφετηρία ίδρυσης των Συνεταιριστικών Τραπεζών. Ειδικότερα οι πιέσεις των ανταγωνιστών για παροχή ιδανικότερων προσφορών με μειωμένο κοστολόγιο και κατά δεύτερον η αναγκαιότητα ορθολογικότερων οργανώσεων στις λειτουργίες τους, έδωσαν ώθηση στις τοπικές συνεταιριστικές οργανώσεις να δημιουργήσουν συνεταιριστικά πιστωτικά ιδρύματα εθνικού επιπέδου.

Σε περιοχές όπως η Σουηδία και η Μεγάλη Βρετανία είναι προφανής η ανάπτυξη μικρών συναλλαγών μεταξύ της Γενικής Συνέλευσης, ενώ στην Ολλανδία αυτοί οι Συνεταιρισμοί τρέφονται χρηματικά μέσω μη κερδοσκοπικών φορέων. (Παπαγεωργίου, 2005)

Αστικοί Συνεταιρισμοί στην Ελλάδα

Εντός των συνόρων της Ευρώπης υπάρχει πλήθος αστικών συνεταιρισμών, οι οποίοι εκπροσωπούνται από την ακεραιότητα των θεσμών της Συνεταιριστικής Επιτροπής Ευρωπαϊκών Συνεταιρισμών Οργανώσεων, με έτος ίδρυσης το 1983. Εξαιρουμένων των συνεταιρισμών, μέλη της ΣΕΕΣΟ είναι και κάποιες οργανώσεις εθνικού χαρακτήρα με ένα παράδειγμα από τον ελληνικό χώρο, το Ινστιτούτο Συνεταιριστικών Ερευνών και Μελετών (ΙΣΕΜ). Επιπροσθέτως στον ελληνικό χώρο εδρεύουν οι Π.Α.Σ.Ε.Γ.Ε.Σ., Γ.Ε.Σ.Α.Σ.Ε (Γενική Συνομοσπονδία Αγροτικών Συλλόγων Ελλάδας). και η Σ.Υ.Δ.Α.Σ.Ε. (Συνομοσπονδία Δημοκρατικών Αγροτικών Συλλόγων Ελλάδας) (Παπαγεωργίου, 2005).

4.11.2. Αγροτικός Συνεταιρισμός

Ο Νόμος 1541 του 1985 αναφέρει: Αγροτικός συνεταιρισμός είναι εκούσια ένωση αγροτών, με σκοπό την οικονομική, κοινωνική και πολιτιστική τους ανάπτυξη, με την ισότιμη συνεργασία και την αμοιβαία βοήθεια των μελών, μέσα σε μια κοινή επιχείρηση. Είναι νομικό πρόσωπο ιδιωτικού δικαίου και έχει την εμπορική ιδιότητα».

Πιο συγκεκριμένα ο αγροτικός Συνεταιρισμός είναι οργανωμένος και λειτουργεί σε τρία στάδια. Ειδικότερα τα της δομής του αγροτικού συνεταιρισμού της Ελλάδας εκφράζονται με το σχήμα της πυραμίδας. Όπου το σύνολο των πρωτοβάθμιων Γεωργικών Συνεταιρισμών βρίσκεται στην κρηπίδα της πυραμίδας. Αυτό το σύνολο των πρωτοβάθμιων συνεταιρισμών αποτελεί τις ρίζες του κινήματος. Ακολουθεί η δημιουργία Ενώσεων (δευτεροβάθμιες) με την συμμαχία πολλών συνεταιρισμών. Ερχόμενες οι Ενώσεις με τις λειτουργίες τους, σε τοπικό έως παγκόσμιο επίπεδο, σχηματίζουν τριτοβάθμιες Ενώσεις, δηλαδή την κορυφή της πυραμίδας. Στην κορυφή της πυραμίδας είναι η ΠΑΣΕΓΕΣ.(ΠΑΣΕΓΕΣ, 2014).

Ο πρωτοβάθμιος συνεταιρισμός δημιουργήθηκε στις περιοχές όπου κατοικούσαν οι γεωργοί. Οι γεωργοί είναι μέλη των συνεταιρισμών όπως και οποιουδήποτε κοινωφελούς ιδρύματος μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα (ΦΕΚ Α' 210/21-09-2011).

Οι πρωτοβάθμιοι συνεταιρισμοί δραστηριοποιούνται

- Στις διαδικασίες εξασφάλισης γεωργικών μηχανημάτων, ανταλλακτικών, σπόρων, φυτοφαρμάκων και λιπασμάτων.
- Στην εξασφάλιση εγκατάστασης μεταποιήσεων.
- Στις διαδικασίες εμπορευματοποίησης γεωργικών τροφίμων.
- Στην εξασφάλιση της αγροτικής πίστης, και τέλος
- Στην αποθήκευση των προϊόντων αυτών. (Παπαγεωργίου, 2005)

Αναδρομή στην ιστορία των Αγροτικών Συνεταιρισμών

Το κοινωνικό και οικονομικό γεγονός που είναι ουσιαστικά οι Αγροτικοί Συνεταιρισμοί έχουν ενδιαφέρουσα ιστορία. Υπάρχει έντονη ταύτιση του αγροτικού βίου με την έννοια του συνεταιρίζεσθαι, διότι η ίδρυση των συνεταιρισμών έγινε με σκοπό την αλληλοϋποστήριξη του γεωργικού πληθυσμού. Έπειτα από το Συνεταιρισμό της περιοχής του Ροτσντέιλ, με τους συνεταιρισμούς των σκαπανέων. Ακολουθεί η σημαντική δραστηριότητα των Γαλλικής καταγωγής Saind και Fourier και έχουμε τη σημαντική αύξηση του αριθμού των αγροτικών συνεταιριστικών επιχειρήσεων. Έτσι υπάρχει μία καθ' όλα ανάπτυξη των Συνεταιρισμών εντός Ευρωπαϊκών Συνόρων κατά των 19 αιώνα. Το ίδιο κύμα αύξησης των Αγροτικών Συνεταιρισμών υπάρχει και στην περιοχή των ΗΠΑ. Καθώς υπάρχει αυτή η άνθηση του συνεταιριστικού γίνεσθαι εκτός Ελλάδας. Επόμενο ήταν να ακολουθήσει και η Ελλάδα με τους Συντροφοναύτες, τα Αμπελάκια, τη Κοινή Αλιεία και τα Τσελιγκάτα (Πατρώνης, 2003).

Η πρώτη Ένωση ιδρύθηκε το 1918 στη Καλαμάτα. Από τα στοιχεία φαίνονται οι έντονοι ρυθμοί ανάπτυξης του κλάδου. Έπειτα από δέκα χρόνια το σύνολό τους έφτανε τις 44 Ενώσεις (Παπαγεωργίου, 2005).

Ακολουθεί η σημαντική ίδρυση της Αγροτικής Τράπεζας το 1929 και λειτουργεί ως μέσο άσκησης κρατικών παρεμβάσεων δίνοντας ακατάπαυστα δάνεια στους Συνεταιρισμούς (Πετμεζάς, 2003).

Η αναγκαιότητα να ανασυγκροτηθούν οι ρυθμιστικοί και οργανωτικοί παράγοντες των συνεταιρισμών ήταν άμεση. Η αγροτική πολιτική επιβάλλεται ώστε να καθορίσει αυτό ως πρώτο μέλημα της, με στόχο την ύπαρξη υγιέστατης γεωργικής οικονομικής επιχειρηματικότητας (Πατρώνης, 2003).

Χαρακτηριστικά του Αγροτικού Συνεταιρισμού

Τα κύρια χαρακτηριστικά του αγροτικού συνεταιρισμού είναι τα εξής:

- Έχει νομική προσωπικότητα και, συνεπώς, δική του περιουσία, έδρα, επωνυμία, κλπ.
- Έχει εμπορική ιδιότητα, την οποία αποκτά με το τυπικό κριτήριο.
- Μέλη του αγροτικού συνεταιρισμού μπορεί να γίνουν πρόσωπα που είναι κάτοχοι ή μισθωτές εκμεταλλεύσεων σε οποιοδήποτε κλάδο της αγροτικής οικονομίας.
- Κάθε συνεταίρος υποχρεούται να έχει μια τουλάχιστον συνεταιρική μερίδα. Η συνεταιρική μερίδα είναι αδιαίρετη, αμεταβίβαστη και ίση για όλους τους συνεταίρους.

Για τις υποχρεώσεις του συνεταιρισμού προς τρίτους τα μέλη ευθύνονται περιορισμένα στο εξαπλάσιο του ύψους της συνεταιρικής μερίδας, εκτός αν το καταστατικό θεσπίζει υψηλότερο όριο. (Αλεξόπουλος,1999)

Νομοθετήματα του Συνεταιρισμού

Η σύνταξη του πρώτου Συντάγματος το 1865 ήταν η αγνή προσπάθεια νομικής οριοθέτησης του συνεταιρισμού, με την φράση - σφραγίδα στο χρόνο “Δικαίωμα Συνεταιρίζεσθαι”. Υπήρξαν αρκετά νομοθετήματα μέχρι το 2014 όπως Ν.602/1915, Ν. 921/1979, Ν.154/1985, Ν.2169/1993, Ν.2810/2001 (ΦΕΚ Α’ 210/21-09-2011).

Σύμφωνα με το τελευταίο νομοθέτημα 2810/2001 για να δημιουργηθεί ο θεσμός του συνεταιρισμού απαιτούνται εφτά άνθρωποι ως συνέταιροι. Με απαραίτητη προϋπόθεση την έγκριση του Ειρηνοδικείου όπου εδρεύει η επιχείρηση. Αναφορικά με θέματα εγγραφής και απόρριψης μελών του συνεταιρισμού, ειδήμονες είναι το Διοικητικό Συμβούλιο και η Γενική Συνέλευση αντίστοιχα. Μια διαφορά που καθιέρωσε ο νόμος είναι η κατάργηση του εποπτικού συμβουλίου, που ίσχυε έως το 1994, δηλαδή την

κατάργηση του εποπτικού και ελεγκτικού οργάνου (ΦΕΚ Α' 210/21-09-2011).

Ακόμη η ύπαρξη του καταστατικού είναι πολύ σημαντική για τον κάθε συνεταιρισμό, διότι ορίζει πολλά λειτουργικά θέματα όπως την διασφάλιση του ύψους της συνεταιριστικής μερίδας, καθορίζει την αντιστοιχία μερίδας με ψήφο, όπως και το ακριβές ποσό από το ενεργητικό κεφάλαιο που θα διανεμηθεί στα μέλη του και τέλος ορίζει τα θέματα του συνεταιρισμού αναφορικά με την Ένωση (ΦΕΚ Α' 210/21-09-2011). Την σύσταση Ένωσης Αγροτικών Συνεταιρισμών από δύο και περισσότερους συνεταιρισμούς, και την σύσταση κεντρικών συνεταιριστικών Ενώσεων από δύο και περισσότερες Ενώσεις (Παπαγεωργίου, 2005).

Τέλος το καταστατικό είναι αυτό που ορίζει πως θα διανεμηθεί το υπόλοιπο του πλεονάσματος, της συναλλαγής δηλαδή του συνεταιρισμού και των μελών του. Διανέμετε για να εξασφαλιστεί η αναπτυξιακή πορεία του συνεταιρισμού για να προκαλέσει τις υψηλότερες αποδόσεις των μελών του στις οικονομικές τους πράξεις τους (ΦΕΚ Α' 210/21-09-2011).

Αγροτικοί Συνεταιρισμοί στην Ελλάδα

Οι αγροτικοί συνεταιρισμοί κυρίως διενεργούν εργασίες, προμηθευτικές, εμπορίας γεωργικών προϊόντων, μεταποίηση γεωργικών προϊόντων και παροχής αγροτικής πίστης. Συγκεκριμένα:

- Προμηθευτικές εργασίες: Οι συνεταιρισμοί προμηθεύουν τα μέλη τους με γεωργικά εφόδια, όπως λιπάσματα, ζωοτροφές, σπόρους, εντομοκτόνα κ.α.. Οι ενώσεις Αγροτικών Συνεταιρισμών εξακολουθούν να δραστηριοποιούνται στο χώρο των εφοδίων, αλλά έχει χαθεί το μεγάλο πλεονέκτημα του μεγέθους όσον αφορά τη διαπραγματευτική δύναμη.
- Εμπορία Γεωργικών Προϊόντων: Σε σύγκριση με άλλες χώρες η συμμετοχή ελληνικών συνεταιριστικών οργανώσεων στην εμπορία γεωργικών προϊόντων είναι σχετικά μικρή. Ακόμη, γίνεται σαφές πως η κρίση στους συνεταιρισμούς λόγω της συσσώρευσης χρεών επέφερε μείωση στα ποσοστά συμμετοχής τους στις αγορές αυτών των προϊόντων.

- Μεταποίηση γεωργικών προϊόντων: Πρόκειται για το στόχο που είχαν ορισμένες συνεταιριστικές οργανώσεις να αποκτήσουν ιδιόκτητες εγκαταστάσεις για την επεξεργασία των προϊόντων των μελών τους.
- Συνεταιρισμοί και αγροτική πίστη: Παρά τη δραστηριοποίηση που κατά τα προγενέστερα έτη είχε η Αγροτική Τράπεζα Ελλάδας, γίνεται σαφές πως οι έλληνες γεωργοί είχαν ανάγκη να έχουν ένα δικό τους πιστωτικό ίδρυμα που να καλύπτεται από κεφάλαια των συνεταιριστικών οργανώσεων. (Παπαγεωργίου, 2005)

Η δομή της ελληνικής αγροτικής συνεταιριστικής κίνησης, υπήρξε μέχρι το 1985 αποτέλεσμα της ιστορικής εξέλιξης του θεσμού. Η ίδρυση συνεταιρισμών σε επίπεδο κοινοτήτων ή δήμων ακολούθησε η ίδρυση ενώσεων αυτών των συνεταιρισμών, έπειτα με τη δημιουργία εθνικού επιπέδου συνεταιριστικών οργανώσεων που είναι εξειδικευμένες σε προϊόντα ή υπηρεσίες (Παπαγεωργίου, 2005).

Μάλιστα, ως κορυφαία οργάνωση εκπροσώπησης και συντονισμού των αγροτικών συνεταιριστικών οργανώσεων σε εθνικό επίπεδο, ιδρύθηκε το 1935 η Πανελλήνια Συνομοσπονδία Ενώσεων Γεωργικών Συνεταιρισμών (ΠΑΣΕΓΕΣ, 2014).

Παρά τη δημοτικότητα και την απήχηση που έχουν οι πρωτοβάθμιοι συνεταιρισμοί, η διάδοση του συνεργατισμού μεταξύ των ελλήνων αγροτών συνάντησε ορισμένα εμπόδια, κυρίως εμπόδια συντονισμού και αποδοτικότητας. Πάντως, στο 84% του συνολικού αριθμού των δήμων και κοινοτήτων λειτουργούσε ένας τουλάχιστον συνεταιρισμός, ενώ σε 1536 δήμους και κοινότητες λειτουργούν περισσότεροι του ενός συνεταιρισμοί. Τέλος, σε 644 δήμους και κοινότητες υπήρχαν δύο συνεταιρισμοί του αυτού σκοπού, σύμφωνα με στοιχεία του 1989. (Παπαγεωργίου, 2005)

4.11.3. Πανελλήνια Συνομοσπονδία Ενώσεων Γεωργικών Συνεταιρισμών (ΠΑ.Σ.Ε.ΓΕ.Σ)

Η ΠΑΣΕΓΕΣ είναι το κορυφαίο όργανο εκπροσώπησης της αγροτικής συνεταιριστικής κίνησης στη χώρα μας. Αποτελείται από όλες τις Ενώσεις Αγροτικών Συνεταιρισμών και έχει ως περιφέρεια ολόκληρη τη χώρα. Δεν ασκεί η ίδια οικονομικές δραστηριότητες (παραγωγή και εμπορία αγροτικών προϊόντων, διακίνηση γεωργικών εφοδίων, κλπ.), αλλά είναι ο συντονιστικός φορέας όλων των αγροτοσυνεταιριστικών οργανώσεων στην Ελλάδα.

Οι κύριες δραστηριότητες της ΠΑΣΕΓΕΣ είναι οι εξής:

- Εκπροσωπεί το συνεταιριστικό κίνημα της Χώρας στο εσωτερικό και εξωτερικό και επιμελείται την τήρηση των διεθνών συνεταιριστικών αρχών και την προαγωγή της συνεταιριστικής ιδέας.
- Διαπραγματεύεται και συνάπτει συλλογικές συμβάσεις εργασίας για το προσωπικό των αγροτικών συνεταιριστικών οργανώσεων κάθε βαθμίδας.
- Παρέχει εξωσχολική επαγγελματική εκπαίδευση, ιδρύοντας προς τούτο κατάλληλα εκπαιδευτικά κέντρα.
- Γνωμοδοτεί για διάφορα θέματα (αναδιαρθρώσεις καλλιεργειών, οικονομικές ενισχύσεις και κίνητρα που παρέχονται στις Συνεταιριστικές Οργανώσεις) κλπ.
- Αναλαμβάνει την εκπόνηση μελετών και ερευνών χρήσιμων για την καλύτερη οργάνωση και λειτουργία των αγροτικών συνεταιριστικών οργανώσεων.

Οι πόροι της ΠΑΣΕΓΕΣ εξασφαλίζονται από τις εισφορές των μελών της και από παρακράτηση ενός μικρού ποσοστού (1%) από τις εισφορές των αγροτών υπέρ ΟΓΑ.

Η ΠΑΣΕΓΕΣ ιδρύθηκε το 1935 και σύμφωνα με το νόμο 1541/85 μέλη της είναι όλες οι ενώσεις συνεταιρισμών. (ΠΑΣΕΓΕΣ, 2014)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ

«ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ» (ΚΟΙΝ. Σ. ΕΠ.)

Φτάνοντας στην πραγματικότητα του 2015 αναγνωρίζετε η αναγκαιότητα για αλλαγές. Για ουσιαστικές αλλαγές στον τρόπο συνεργασίας των ανθρώπων, στον τρόπο άσκησης των εμπορικών δικαιωμάτων, στο τρόπο που ο νόμος βλέπει αυτά τα δικαιώματα και φυσικά στην εστίαση της διαφορετικότητας. Με απεριόριστη αισιοδοξία δηλώνετε η διαφορά του εχθές με του σήμερα, με μία μόνο λέξη, ΚΟΙΝ.Σ.ΕΠ.

Οι κοινωνικές Συνεταιριστικές επιχειρήσεις είναι η πράσινη επιταγή της Ευρωπαϊκής Ένωσης, είναι η μετενσάρκωση των Αγροτικών Συνεταιρισμών και είναι πανάκια την νεανική επιχειρηματικότητα. Ας κατανοήσουμε αναλυτικότερα τον πρωτάκουστο όρο.

5.1. Η Έννοια των ΚΟΙΝ.Σ.ΕΠ.

Η κοινωνική επιχειρηματικότητα αποτελεί μία ευκαιρία για τους νέους, και όχι μόνο, ώστε να αναπτύξουν μία επιχειρηματική δραστηριότητα χωρίς να χρειάζεται ιδιαίτερα κεφάλαια και πάγια. Οι ΚΟΙΝ.Σ.ΕΠ. δεν είναι τόσο καινούργιο φαινόμενο στην Ελλάδα, όσο θεωρούμε, διότι η συγκεκριμένη νομική μορφή της κοινωνικής συνεταιριστικής επιχείρησης είναι αυτή που από το 2011 πρωταγωνιστεί στο χώρο της Κοινωνικής Οικονομίας (Νασιούλας, 2012).

Σύμφωνα με τη κ. Ντούλια, η δημιουργία της Κοινωνικής Οικονομίας απέβλεπε στην εύρεση λύσεων σε δυσμενείς οικονομικά καιρούς τόσο για την Ελλάδα όσο και σε παγκόσμια κλίμακα. Με τον όρο Κοινωνική Οικονομία νοητέ το άθροισμα των οικονομικών, επιχειρηματικών, παραγωγικών και κοινωνικών εγχειρημάτων που πραγματοποιούνται από

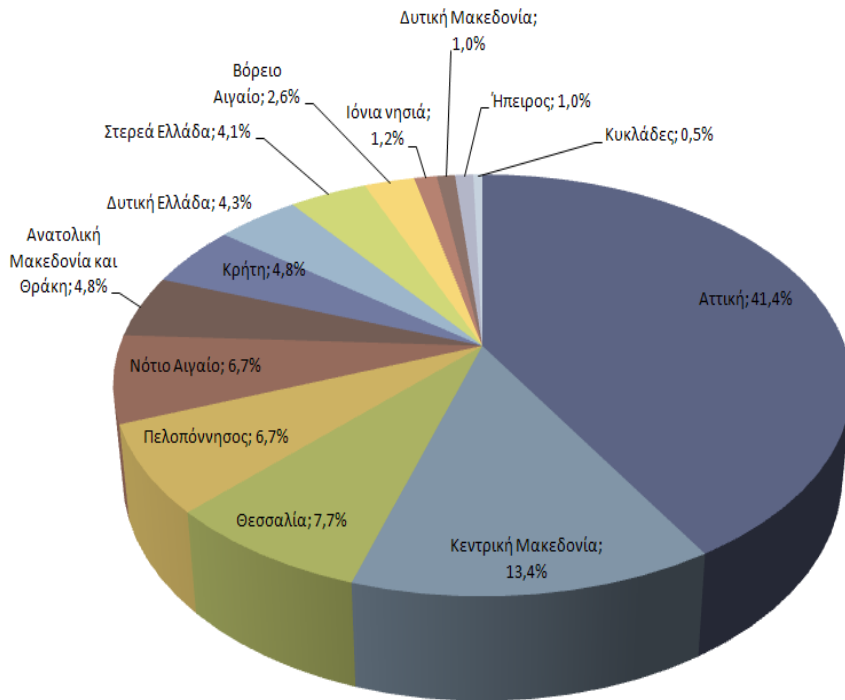
νομικά πρόσωπα ή ενώσεις προσώπων με απόλυτο σκοπό την επιδίωξη του συλλογικού οφέλους και την εξυπηρέτηση γενικότερων κοινωνικών συμφερόντων. Ένας ακόμα πολύ σημαντικός όρος είναι ο Συλλογικός Σκοπός, η προώθηση δηλαδή του συλλογικού πνεύματος και η φροντίδα των συλλογικών αγαθών μέσω αναπτυξιακών, οικονομικών και κοινωνικών πρωτοβουλιών (ΦΕΚ 216/ 30.09.2011).

Κοινωνικές επιχειρήσεις με την ευρύτερη έννοια του όρου είναι και οι Συνεταιρισμοί. Η νέα μορφή του αστικού συνεταιρισμού που εισάγεται είναι η κοινωνική συνεταιριστική επιχείρηση και έτσι έχει να εξυπηρετήσει και το ιδιωτικό όφελος μέσα από τις δράσεις τις αγοράς και να εξυπηρετήσει και ευρύτερους κοινωνικούς σκοπούς. Κοινωνικούς σκοπούς με φόντο μόνο τον άνθρωπο και την αστείρευτη ανάγκη αυτού να βοηθήσει τον συνάνθρωπο (Νασιούλας, 2012).

Η αναδρομή αυτής της μορφής είναι περιεκτική διότι στον Ελλαδικό χώρο έκαναν την εμφάνιση του μόλις στις αρχές του 2011 με το νομοθέτημα 4019/11 και με άρχουσα επιχείρηση αυτής της μορφής το Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο (ΠΑΣΕΓΕΣ, 2014).

Ο νόμος 4019 του 2011 καθιέρωσε στον Ελλαδικό χώρο τους ΚΟΙΝ.Σ.ΕΠ. ως φορέα Κοινωνικής Οικονομίας. Οι Κοινωνικές Επιχειρήσεις είναι τυπικές μορφές του εμπορικού δικαίου, είναι συνεταιριστικές και μη κερδοσκοπικές. Δηλαδή δεν παρέχονται τα πλεονάσματα αυτών των επιχειρήσεων και αυτό είναι ιδιοτυπία μόνο των ΚΟΙΝ.Σ.ΕΠ. Το γεγονός ότι δεν προσφέρονται οι ΚΟΙΝ.Σ.ΕΠ. για πλουτισμό οφείλετε στο ότι η σύλληψη του νόμου, στην Ελλάδα, θέλει να ενισχύσει τα εισοδήματα των ανθρώπων που συμμετέχουν σε αυτές ως εργαζόμενοι, και έτσι κομμάτι από το πλεονάσματα που αποκτούν μέσα από την προσφορά υπηρεσιών και την παροχή προϊόντων στην αγορά, διαχέεται εντός των μισθών, που εν καιρό κρίσης έχουν απόλυτη ανάγκη οι εργαζόμενοι (Νασιούλας, 2012).

Εν κατακλείδι οι ΚΟΙΝ.Σ.ΕΠ. γίνονται θεσμός ως φορέας της Κοινωνικής Οικονομίας. Είναι Αστικός Συνεταιρισμός με κοινωνικό σκοπό και διαθέτει εκ του νόμου εμπορική ιδιότητα. Χωρίζονται σε τρεις κατηγορίες τις Κοινωνικές Συνεταιριστικές επιχειρήσεις “Ένταξης”, “Κοινωνικής Φροντίδας” και “Συλλογικού και Παραγωγικού Σκοπού” και η κάθε μία έχει τα δικά της χαρακτηριστικά.

Διάγραμμα 2: Κατανομή των Κοιν.Σ.Επ. στον ελλαδικό χώρο

5.2. Είδη των ΚΟΙΝ.Σ.ΕΠ

ΚΟΙΝ.Σ.ΕΠ. Ένταξης

Ένταξη ονομάζεται ο τρόπος κοινωνικής αφομοίωσης ανθρώπων που ανήκουν σε ευπαθείς κοινωνικά ομάδες, κυρίως η ένταξη αφορά την απασχόληση τέτοιων ομάδων. Συγκεκριμένα ευπαθείς χαρακτηρίζονται οι άνθρωποι οι οποίοι δυσκολεύονται να συμμετάσχουν στην κοινωνική και οικονομική ζωή, εξ' αιτίας οικονομικών και κοινωνικών προβλημάτων ή εξ' αιτίας σωματικών, ψυχικών, νοητικών και αισθητηριακών αναπηριών (ΦΕΚ 216/ 30.09.2011).

Προκειμένου να οροθετηθούν τις νοητές γραμμές της συγκεκριμένης ΚΟΙΝ.Σ.ΕΠ., οι ευπαθείς ομάδες χωρίζονται σε δύο πληθυσμιακές κλίμακες. Στις "Ευάλωτες Ομάδες Πληθυσμού" και στις "Ειδικές Ομάδες Πληθυσμού". Στις ευάλωτες ομάδες, των οποίων η αφομοίωση από το σύνολο παρεμποδίζεται από σωματικά και ψυχικά αίτια ή λόγο παραβατικής συμπεριφοράς. Στις "Ειδικές Ομάδες Πληθυσμού" συμπεριλαμβάνονται οι άνθρωποι που υστερούν ως προς την ομαλή ένταξη τους στην αγορά εργασίας.

Τέτοιες ομάδες ανθρώπων είναι οι άνεργοι νέοι, οι άνεργες γυναίκες, οι άνεργοι άνω των πενήντα ετών, μακροχρόνια άνεργοι, οι αρχηγοί μονογονεϊκών οικογενειών, τα μέλη πολύτεκνων οικογενειών, γυναίκες θύματα κακοποίησης, αναλφάβητοι, κάτοικοι απομακρυσμένων ορεινών και νησιωτικών περιοχών, τα άτομα με πολιτιστικές ιδιαιτερότητες και οι μετανάστες (ΦΕΚ 216Γ/ 30.09.2011).

Οι ΚΟΙΝ.Σ.ΕΠ. Ένταξης σχετίζονται με το πώς θα ενταχθούν οι ευάλωτες πληθυσμιακές ομάδες στην οικονομική και κοινωνική ζωή. Είναι προϋπόθεση το 40% των εργαζομένων της επιχείρησης να ανήκουν στις ευάλωτες ομάδες (ΦΕΚ 216Γ/ 30.09.2011).

ΚΟΙΝ.Σ.ΕΠ. Κοινωνικής Φροντίδας

Με τον όρο “Κοινωνική Φροντίδα” νοείται η δημιουργία και διάχυση αγαθών, όπως επίσης και η παροχή υπηρεσιών υγείας και κοινωνικής περίθαλψης για καθορισμένες ομάδες όπως οι ηλικιωμένοι, βρέφη, παιδιά, άτομα με αναπηρία και άτομα με χρόνιες παθήσεις (ΦΕΚ 216/ 30.09.2011).

Οι ΚΟΙΝ.Σ.ΕΠ. Κοινωνικής Φροντίδας σχετίζονται με το πώς παράγονται τα προϊόντα και το πώς παρέχονται οι υπηρεσίες σε καθορισμένες πληθυσμιακές οντότητες, που αναφέρθηκαν παραπάνω, με το πρόσωπο της πρόνοιας (ΦΕΚ 216/ 30.09.2011).

ΚΟΙΝ.Σ.ΕΠ. Συλλογικού και Παραγωγικού Σκοπού

Οι ΚΟΙΝ.Σ.ΕΠ. Συλλογικού και Παραγωγικού Σκοπού σχετίζονται με το πώς παράγονται τα προϊόντα και το πώς παρέχονται οι υπηρεσίες ώστε να ικανοποιηθούν οι συλλογικές ανάγκες του πληθυσμού στα πλαίσια της οικολογίας, του περιβάλλοντος, της εκπαίδευσης, του τουρισμού και τη συνέχηση των ηθών και των εθίμων μας (ΦΕΚ 216/ 30.09.2011).

Στόχος είναι να προάγουν το τοπικό και συλλογικό συμφέρον, την προώθηση της απασχόλησης, την ενδυνάμωση της κοινωνικής συνοχής και της τοπικής ή περιφερειακής ανάπτυξης. Σε αυτές αναμένεται να δραστηριοποιηθούν περισσότεροι άνεργοι νέοι επιστήμονες οι οποίοι μπορούν να προσφέρουν τα μέγιστα στην παραγωγική προϊόντων και στην παροχή υπηρεσιών, σε τομείς όπως ο πολιτισμός, το περιβάλλον, η οικολογία, η εκπαίδευση, οι παροχές κοινής ωφέλειας, η αξιοποίηση τοπικών προϊόντων, η διατήρηση παραδοσιακών δραστηριοτήτων και επαγγελμάτων. (Τακτικός Β., 2015)

5.3. Τα Θεσμικά Εργαλεία Υποστήριξης των ΚΟΙΝ.Σ.ΕΠ.

Δομές συγκέντρωσης και διάδοσης κοινωνικοποίησης της γνώσης και της τεχνολογίας.

Η κοινωνικοποίηση της γνώσης και της τεχνογνωσίας είναι απαραίτητο να βασιστεί σε ένα διαδραστικό επικοινωνιακό σύστημα, το οποίο διαθέτει το σύνολο του επιμορφωτικού υλικού ελεύθερα στο διαδίκτυο και υποστηρίζεται από μία βάση δεδομένων διαδικτυακής πλατφόρμας e-learning και wiki με στόχο την διάχυση χρηστικής πληροφόρησης και γνώσης προκαλώντας την απαιτούμενη συμμετοχικότητα.

Αυτά τα επικοινωνιακά εργαλεία αποτελούν την βάση εύρεσης και διακίνησης επιμορφωτικού υλικού καλών πρακτικών, μέσα από δαιδραστικές διαδικασίες. Τέτοια επικοινωνιακά εργαλεία μπορούν να υποστηρίζουν την πραγματοποίηση workshops για την επιχειρηματικότητα, δημιουργώντας της προϋποθέσεις αλληλόδρασης για να μαθίνει ο ένας από τον άλλο, που είναι η πιο επιτυχημένη μέθοδος στη διαβίου μάθηση.

Η διάδοση γνώσης θεωρείται βασική προϋπόθεση για την ανάπτυξη της κοινωνικής οικονομίας και η εφαρμογή της απαιτεί περίπλοκη οργανωτική τεχνογνωσία. Η οργάνωση της παραγωγής και διαχείρισης γνώσης και κατ'επέκταση της διάδωσής της για κοινωνικό όφελος είναι βασικό ζητούμενο για την κοινωνική οικονομία.

Για την εξυπηρέτηση αυτού του στόχου χρειάζονται δομές συγκέντρωσης κοινωνικού και διανοητικού κεφαλαίου, υποστήριξης κοινωφελών δράσεων, δημιουργίας ενός ευνοϊκού θεσμικού περιβάλλοντος υποστήριξης των Κοινωνικών Συνεταιρισμών (Κοιν.Σ.Επ). Για της ανάγκες συντονισμού και ενεργοποίησης όλων των εμπλεκόμενων συνεταιρισμών, συμπραξεων , οργανώσεων της κοινωνίας πολιτών, συμμετεχόντων-συμπραττόντων εταίρων στο πλαίσιο της κοινωνικής επιχειρηματικότητας απαιτείται μία τέτοια οργάνωση. Οι υποστηρικτικές δομές συγκέντρωσης κοινωνικού κεφαλαίου, χρειάζονται δομές επικοινωνίας , μεταβίβασης και εκλαΐκευσης της γνώσης στους ενδιαφερόμενους δικαιούχους και πρακτικής εξάσκησης για την ανάπτυξη της κοινωνικής επιχειρηματικότητας και της απασχόλησης.

Πρακτικά, πέρα απο τις διαδικασίες συμμετοχής και διαβούλευσης σε επικοινωνιακά γεγονότα, με την σύνθεση ψηφιακού περιεχομένου σε εγχειρίδια και πλατφόρμες διαδικτυακής μάθησης (e-learning), καθώς και σε σχετικό ηλεκτρονικό (wiki) ή έντυπο λεξικό η παραπάνω δομές δύνανται να καταστούν βιώσιμες μακροπρόθεσμες.(Τακτικός Β. ,2015)

5.4. Βήματα Δημιουργίας ΚΟΙΝ.Σ.ΕΠ.

Η μορφή επιχείρησης που μελετούμε είναι υποχρεωμένη για την έναρξη της να εγγραφεί στο Μητρώο Κοινωνικής Επιχειρηματικότητας, το οποίο ουσιαστικά είναι ένα δημόσιο βιβλίο που τηρείτε σε ηλεκτρονική μορφή στο Τμήμα Μητρώου Κοινωνικής Οικονομίας της Διεύθυνσης Κοινωνικής Προστασίας του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης. Η πρόσβαση που έχει κάθε ενδιαφερόμενος είναι ελεύθερη και υποχρεούνται όλες οι επιχειρήσεις ΚΟΙΝ.Σ.ΕΠ. να εγγραφούν στο Μητρώο Κοινωνικής Επιχειρηματικότητας ώστε να αποκτούν πρόσβαση στα χρηματοδοτικά εργαλεία, δηλαδή στη χρηματοδότηση από το Ταμείο Κοινωνικής Οικονομίας και έχουν τη δυνατότητα να ενταχθούν στο νόμο περί της Ενίσχυσης Ιδιωτικών Επενδύσεων για την Οικονομική Ανάπτυξη της Επιχειρηματικότητας και τη Περιφερική Συνοχή (ΦΕΚ 216/ 30.09.2011).

Οι ΚΟΙΝ.Σ.ΕΠ. έχουν υποχρέωση πριν την έναρξη των δραστηριοτήτων τους να προσκομίσουν αίτηση και τα δικαιολογητικά καθώς τα ορίζει το καταστατικό. Η διαδικασία αυτή μπορεί να γίνει και ηλεκτρονικά, όπως και η βεβαίωση εγγραφής επίσης χορηγείτε ηλεκτρονικά. Εφόσον προηγηθεί ο έλεγχος της αίτησης, των δικαιολογητικών και της πληρότητας τους. Τέλος, η υποβολή δήλωσης έναρξης εργασιών της ΚΟΙΝ.Σ.ΕΠ. στη Δημόσια Οικονομική Γεωργία γίνεται με τη χορήγηση της βεβαίωσης εγγραφής. Εάν ο έλεγχος αποφανθεί ότι τα δικαιολογητικά ή η αίτηση υστερούν σε οτιδήποτε τότε μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου καλούνται οι ενδιαφερόμενοι να υλοποιήσουν τις συμπληρώσεις ή διορθώσεις εντός τριάντα ημερών διότι σε διαφορετική περίπτωση δεν καταχωρούνται ως ΚΟΙΝ.Σ.ΕΠ. (ΦΕΚ 216/ 30.09.2011).

Σχετικά με τη σύσταση της κοινωνικής συνεταιριστικής επιχείρησης ισχύει ακριβώς ότι και σε έναν Αστικό Συνεταιρισμό. Καταρχάς υπάρχει καταστατικό, το οποίο για ΚΟΙΝ.Σ.ΕΠ. Ένταξης υπογράφετε από επτά τουλάχιστον άτομα. Ενώ για ΚΟΙΝ.Σ.ΕΠ. Κοινωνικής Φροντίδας ή Συλλογικού Σκοπού υπογράφετε από τουλάχιστον πέντε άτομα. Επιπροσθέτως μπορεί να χρησιμοποιηθεί κάποιο πρότυπο καταστατικό, όπου φυσικά συμπληρώνετε από τους ιδρυτές και μπορεί να τροποποιηθεί περεταίρω με αποφάσεις του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης, και χρονικά εκδίδεται μετά την απαραίτητη εισηγούμενη επιστολή της Υπηρεσίας (ΦΕΚ 216/ 30.09.2011).

Η συμμετοχή νομικών προσώπων στις ΚΟΙΝ.Σ.ΕΠ. δεν είναι παραπάνω από το 33%, σε σχέση με τα μέλη της. Απαγορεύεται να συμμετέχουν στις ΚΟΙΝ.Σ.ΕΠ. οι Οργανισμοί Τοπικών Αυτοδιοικήσεων (ΟΤΑ) και τα Νομικά Πρόσωπα Δημοσίου Δικαίου (ΝΠΔΔ). Μόνο οι ΚΟΙΝ.Σ.ΕΠ. Ένταξης έχουν το δικαίωμα να συμμετέχουν σε ΝΠΔΔ με θετικά προσκείμενη απόφαση του φορέα που την εποπτεύει. Δεδομένου ότι αν ένα φυσικό πρόσωπο συμμετέχει ως μέλος σε μία ΚΟΙΝ.Σ.ΕΠ. αυτό δεν του προσδίδει εμπορική ιδιότητα και δεν φορολογείται. Το κεφάλαιο μυρίζεται ανά συνεταιριστική μερίδα, της οποίας η συνεταιριστική αξία καθορίζεται από το καταστατικό. Απαραίτητα κάθε μέλος κατέχει μία συνεταιριστική μερίδα ως χρηματική συμμετοχή στο κεφάλαιο, το ύψος της οποίας καθορίζεται επίσης από το καταστατικό. Οι μερίδες κατακτώνται είτε με ψήφο είτε με μετρητά και πέρα από το ύψος της μερίδας που κατέβαλαν τα μέλη δεν έχουν καμία άλλη υποχρέωση (ΦΕΚ 216/ 30.09.2011).

Αναφορικά με το χρηματικό ποσό που απαιτείται ώστε να δημιουργηθεί μια ΚΟΙΝ.Σ.ΕΠ. δεν είναι ιδιαίτερα υψηλό, εν' αντιθέση είναι χαμηλό. Αυτό εύκολα είναι κατανοητό αν σκεφτούμε την κοινωφελή γραμμή που ακολουθούν, άρα και τους οικονομικούς πόρους στους οποίους έχουν ευκολότερη πρόσβαση σε σχέση με τις συμβατικές επιχειρήσεις. Όπως τις παραχωρήσεις εκτάσεων από τον ΟΤΑ, το οποίο είδαμε παραπάνω και ενδεχομένως οποιαδήποτε δωρεά από πολίτες θετικά προσκείμενους (Κόκκοτος, 2014).

Η ΚΟΙΝ.Σ.ΕΠ. ως είδος συνεταιρισμού αποτελείται από συνεταίρους, οι οποίοι είναι σημαντικό να έχουν καταλάβει ότι οι χρηματικές απολαβές δεν είναι αυτοσκοπός, αυτοσκοπός είναι να εξασφαλιστεί το εισόδημα των εργαζομένων και κεφάλαιο προς επένδυση, το οποίο θα είναι και αφορολόγητο. Με φόντο τη φορολογία των επιχειρήσεων έχουμε όλες τις υπόλοιπες επιχειρήσεις, η οποίες είναι συνταγματικά υποχρεωμένες να παρουσιάζουν χρεωστικά ισολογικά υπόλοιπα αφότου ολοκληρωθεί το παρθενικό τρίμηνο εργασίας τους. Με φόντο τη φορολογία έχουμε όμως και τις ΚΟΙΝ.Σ.ΕΠ., οι οποίες δεν είναι υπόχρεες σε αυτό το νομοθέτημα (Κόκκοτος, 2014).

Οι συνέταιροι στις κοινωνικές επιχειρήσεις δεν έχουν μισθό κάθε μήνα, για να αμοιφθούν πρέπει να παρέχουν εργασία και η αμοιβή τους είναι ανάλογη με τον αριθμό των μερίδων που κατέχουν. Ένα παράδειγμα το οποίο θα διαλευκάνει την υπόθεση των απολαβών αφορά μία ΚΟΙΝ.Σ.ΕΠ. με τέσσερα μέλη που παρέχουν εργασία σε αυτή και διαθέτουν όμοιες συνεταιριστικές μερίδες. Σε αυτή τη περίπτωση το καθαρό επί των κερδών

θα διανεμηθεί: 5% θα προστεθεί απευθείας στο απόθεμα και το 95% υπολειπόμενο θα χωριστεί σε ίσα τέσσερα μέρη διότι τόσοι είναι οι εργαζόμενοι. Εάν κάποια στιγμή θεωρηθεί απαραίτητη μια επέκταση της επιχείρησης, τόσο σε γεωγραφική βάση όσο και σε αγοραστική, και κριθεί αναγκαία η εκμετάλλευση κάποιου μέρους των καθαρών . Σε αυτή τη περίπτωση το καθαρό επί των κερδών θα διανεμηθεί: 5% θα προστεθεί επίσης στο απόθεμα, πάνω από το 36% θα δοθεί ως επιβράβευση των εργαζομένων για την καλώς εργασία τους και λιγότερο από το 64% θα παραχωρηθεί στην επεκτατική πολιτική της επιχείρησης (ΦΕΚ 216/30.09.2011).

Εν κατακλείδι για να ολοκληρώσουμε το τρόπο δημιουργίας των ΚΟΙΝ.Σ.ΕΠ. οι ενδιαφερόμενοι θα πρέπει να επισκεφθούν την ιστοσελίδα του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων, το www.ypakp.gr, ώστε να εντοπίσουν την κοινωνική οικονομία. Θα συμπληρώσουν τον οδηγό - καταστατικό που θα εντοπίσουν, όπως επίσης θα συμπληρώσουν Υπεύθυνη Δήλωση όλα τα μέλη και θα κατατεθούν τα έγγραφα στο Μητρώο, εντός δέκα πέντε ημερών θα εγκριθεί ή όχι η έναρξη. (Κόκκοτος, 2014)

Έπειτα από την εγκριτική απόφαση και εντός των επόμενων δέκα πέντε ημερών υποχρεούνται τα μέλη να πάνε στη κοντινότερη Εφορία ώστε να αρχίσουν τις διαδικασίες. Προκειμένου να επιτευχθεί αυτό απαιτούνται τα έγγραφα: Έναρξη - Μεταβολής εργασιών μη φυσικού προσώπου (Μ3), Δήλωση στοιχείων φορολογούμενου (Μ7), Δήλωση μελών μη φυσικού προσώπου (Μ8), Πρακτικό σύστασης της Διοικούσας επιτροπής, έγκυρο και θεωρημένο το περιστατικό, βεβαίωση εγγραφής του Μητρώου Κοινωνικής Οικονομίας και εάν υπάρχει εκμίσθωση του χώρου στέγασης της επιχείρησης ώστε να παραδοθούν στην αντίστοιχη ΔΟΥ.

Μετ' έπειτα ακολουθεί μία τελευταία παράδοση εγγράφων στο Μητρώο. Το έγγραφο που θα αποκομίσουμε από την παραπάνω διαδικασία, αίτηση με την οποία μπορούμε να προσθέσουμε κάποια στοιχεία και την βρίσκουμε στον ιστότοπο, το έγγραφο που βεβαιώνει ότι έγινε η άρχουσα Γενική Συνέλευση και Διοικούσα Επιτροπή και τα βιβλία (τρία), τα οποία πρέπει να θεωρηθούν. Με αυτό τον τρόπο ολοκληρώνεται η διαδικασία της γέννησης μίας νέας Κοινωνικής Συνεταιριστικής Επιχείρησης (Κόκκοτος, 2014).

Τέλος, η διαγραφή ενός ατόμου από μέλος της ΚΟΙΝ.Σ.ΕΠ. είναι επακόλουθο της αποχώρησης του, της αποβολής του ή της μεταβίβασης της συνεταιριστικής του μερίδας σε κάποιο άλλο πρόσωπο, και φυσικά ακολουθεί η τροποποίηση του καταστατικού. Τα διαδικαστικά σε σχέση με αυτή την αποχώρηση του μέλους είναι κατ' αρχάς η έγγραφη δήλωση της οικιοθελούς αποχώρησης του ιδίου, τρεις τουλάχιστον μήνες πριν τη λήξη του λογιστικού έτους, ώστε να επιστραφεί η αξία της συνεταιριστικής του μερίδας τρεις μήνες μετά τη εγκριτική διαδικασία του ισολογισμού. Με αυτό τον τρόπο παίρνουν διαζύγιο η ΚΟΙΝ.Σ.ΕΠ. και το μέλος της (ΦΕΚ 216/ 30.09.2011).

5.5. Κοινωνική Συνεταιρισμοί Περιορισμένης Ευθύνης (ΚΟΙ.Σ.Π.Ε)

ΚΟΙ.Σ.Π.Ε. ονομάζονται οι Κοινωνική Συνεταιρισμοί Περιορισμένης Ευθύνης, κατατάσσονται ως Κοινωνικές Συνεταιριστικές Επιχειρήσεις Ένταξης και νομοθετούνται από τον νόμο 4019. Οι ΚΟΙ.Σ.Π.Ε. όπως και οι ΚΟΙΝ.Σ.ΕΠ. είναι φορέας της Κοινωνική Οικονομίας (ΦΕΚ 216/ 30.09.2011).

5.6. Κοινωνική Οικονομία

Οι ορισμοί που έχουν προταθεί για την κοινωνική οικονομία είναι τόσο ετερογενείς όσο και οι πρακτικές που αναπτύσσονται στο εσωτερικό της. Ένας σαφής και κατανοητός ορισμός είναι ο ακόλουθος:

Η κοινωνική οικονομία περιλαμβάνει όλες τις οικονομικές δραστηριότητες που διεξάγονται από συλλογικές πρωτοβουλίες και εμφορούνται από τις εξής αρχές:

- Δίνουν προτεραιότητα στην εξυπηρέτηση των αναγκών των μελών τους, καθώς και της ευρύτερης κοινότητας, και όχι στο κέρδος.
- Έχουν αυτόνομη διοίκηση, δηλαδή αποφασίζουν αυτόνομα τον τρόπο λειτουργίας τους.
- Εφαρμόζουν δημοκρατική διαδικασία λήψης αποφάσεων με βάση την αρχή «ένα μέλος-μία ψήφος» ανεξάρτητα από τη συνεισφορά του κάθε μέλους στο κεφάλαιο.

- Κατά τη διανομή των κερδών, προβάδισμα έχουν τα μέλη και οι εργαζόμενοι/ες έναντι του κεφαλαίου.

Συνεπώς, θα λέγαμε ότι η κοινωνική οικονομία είναι μια μεγάλη οικογένεια που περιλαμβάνει μια πληθώρα πρακτικών, όπως οι συνεταιρισμοί, οι κοινωνίες αλληλοβοήθειας, οι σύλλογοι/ενώσεις προσώπων, τα κοινωφελή ιδρύματα και οικονομικές επιχειρήσεις.

5.7. ΚΟΙΝ.Σ.ΕΠ. Εντός Ελληνικών Συνόρων

Η Κοινωνική Επιχειρηματικότητα επειδή έχει να κάνει με την καινοτομία ενδιαφέρεται πάρα πολύ για το ανθρώπινο δυναμικό τόσο το εκτός ελληνικών συνόρων όσο και για το ελληνικό, το οποίο είναι πολύ αξιόλογο, ιδιαίτερα οι καταρτισμένοι νέοι. Στην Ελλάδα, λοιπόν, υπάρχει μία συνεχόμενη συρρίκνωση του δημοσίου τομέα επομένως πολλές υπηρεσίες του, από τις πιο απλές μέχρι τις κοινωνικές θα διαθέτονται προς αξιοποίηση και συμμετοχή στον ιδιωτικό τομέα. Σε αυτό το σημείο υπάρχουν και θετικά και αρνητικά για το κατά πόσον θα μπορέσουν οι ιδιώτες, οι ΚΟΙΝ.Σ.ΕΠ., να ανταπεξέλθουν καλύτερα ή όχι στις καθιερωμένες εργασίες του δημοσίου (Νασιούλας, 2012).

Ένα άλλο μεγάλο κομμάτι των ΚΟΙΝ.Σ.ΕΠ. στην Ελλάδα θα ασχοληθεί με το να προσφέρει εργολαβίες στους δήμους και στις περιφέρειες τους. Διότι από το 2014 υπάρχει οδηγία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής που ενσωματώνεται στο νομοσχέδιο 4019 για τις Κοινωνικές Επιχειρήσεις. Η οδηγία αυτή στοχεύει σε αυτό που ονομάζουμε Κοινωνική ρήτρα. Η κοινωνική ρήτρα είναι μία προτιμότερη κατάσταση, στην οποία η Κοινωνική Επιχείρηση προτιμάται, σε σχέση με τις υπόλοιπες συμβατικές επιχειρήσεις, όταν προσφέρει προϊόντα ή υπηρεσίες στον δήμο. Υπάρχουν ευκαιρίες στις κοινωνικές επιχειρήσεις που δημιουργούν τα Ευρωπαϊκά δρώμενα. Από τα παραπάνω προκύπτει η στήριξη της Ευρώπης. Συγκεκριμένα η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έχει κινητοποιήσει ένα κεφάλαιο εξήντα δύο εκατομμυρίων ευρώ, τα οποία θα διοχετευτούν στην ανάπτυξη της Κοινωνικής Επιχειρηματικότητας στην Ελλάδα. (Νασιούλας, 2012)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΚΤΟ

«ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΗ ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ»

Ολοκληρώνοντας την θεωρία και θέτοντας τους προβληματισμούς της εργασίας, φτάσαμε στην ανάλυση της ερευνητικής μεθοδολογίας. Στο σημείο αυτό πρέπει να αναφέρουμε ότι πραγματοποιήσαμε δυο έρευνες με δυο διαφορετικά ερωτηματολόγια (Παράρτημα 1, Παράρτημα 2). Το πρώτο ερωτηματολόγιο αφορά αποκλειστικά τους Συνεταιρισμούς και το δεύτερο μόνο τις Κοινωνικές Συνεταιριστικές Επιχειρήσεις. Η απόφαση αυτή πάρθηκε σε συμφωνία με τον επιβλέποντα καθηγητή μας, κύριο Μαυρίδη, για να είναι τα αποτελέσματα της έρευνας ορθά και η ίδια η έρευνα να είναι στοχευμένη.

6.1. Πληθυσμός της έρευνας

Ως πληθυσμός ορίζεται το σύνολο των μονάδων που έχουν το χαρακτηριστικό που αποτελεί το αντικείμενο μελέτης της έρευνας. (Τηλικίδου, 2011).

Στην πρώτη έρευνά μας ως πληθυσμός ορίζεται το σύνολο των συνεταιρισμών που δραστηριοποιούνται στην Ελλάδα και σύμφωνα με τον ιστότοπο του Υπουργείου Παραγωγικής Ανασυγκρότησης, Περιβάλλοντος και Αγροτικής Ανάπτυξης στο "Εθνικό Μητρώο Αγροτικών Συνεταιριστικών Οργανώσεων και Διεπαγγελματικών Οργανώσεων", συγκεκριμένα στο τμήμα "Αγροτικών Συνεταιριστικών Οργανώσεων, Ομαδικών Δραστηριοτήτων και Παρακολούθησης Εφαρμογής Εθνικής και Ενωτικής Νομοθεσίας" (Εποπτική Αρχή) στους 3.878. Σε αυτό το σημείο πρέπει να επισημάνουμε ότι, παρ' όλη την προσπάθεια μας και την καθημερινή σχεδόν αποστολή ηλεκτρονικών μηνυμάτων στους συνεταιρισμούς μόνο οι 110 απάντησαν. Από τους 110 συνεταιρισμούς που απάντησαν, οι 11 δεν λειτουργούν σήμερα και, για άγνωστους λόγους, δεν έχουν αφαιρεθεί από το μητρώο. Στην έρευνα χρησιμοποιήθηκαν 99 Συνεταιρισμοί. Ως μονάδα πληθυσμού ορίζεται ένας συνεταιρισμός. Η έκταση της έρευνας είναι η Ελλάδα.

Στην δεύτερη έρευνα ως πληθυσμός ορίζεται το σύνολο των Κοινωνικών Συνεταιριστικών Επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στην Ελλάδα και σύμφωνα με το Μητρώο Κοινωνικής Οικονομίας ανέρχονται στις 676. Δυστυχώς, κάτι ανάλογο με την έρευνα των Συνεταιρισμών συνέβη και με την έρευνα των ΚΟΙΝ. Σ. ΕΠ.. συγκεκριμένα, μας απάντησαν μόνο οι 78 ΚΟΙΝ. Σ. ΕΠ. και από αυτές οι 14 έχουν κλείσει. Στην έρευνα χρησιμοποιήθηκαν οι 64 ΚΟΙΝ. Σ. ΕΠ.. Ως μονάδα πληθυσμού ορίζεται μία κοινωνική συνεταιριστική επιχείρηση και η έκταση της έρευνας είναι η Ελλάδα.

Η μέθοδος που χρησιμοποιήθηκε για την εξέταση του πληθυσμού είναι η απλή τυχαία δειγματοληψία. Αν και ο αρχικός μας στόχος ήταν η εξέταση ενός δείγματος 300 επιχειρήσεων συνολικά, το αποτέλεσμα ήταν απογοητευτικό. Η συλλογή των απαντήσεων κάθε άλλο παρά εύκολη ήταν διότι οι επιχειρήσεις, στο καταρριπτικό σύνολο τους, δεν προθυμοποιήθηκαν να απαντήσουν στο ερωτηματολόγιο. Επί δύο μήνες (Οκτώβριο και Νοέμβριο) στέλναμε κάθε μέρα ηλεκτρονικά μηνύματα από δύο ηλεκτρονικούς λογαριασμούς, στους 3.878 Αγροτικούς Συνεταιρισμούς και τους 676 ΚΟΙΝ.Σ.ΕΠ. της Ελλάδας. Την τελευταία εβδομάδα οι ηλεκτρονικοί λογαριασμοί έγιναν τρείς ώστε να μπορέσουμε να ελέγξουμε το περιορισμό απεσταλμένων ηλεκτρονικών μηνυμάτων (όριο στα 200 μηνύματα καθημερινά). Οι απαντήσεις στα 400 απεσταλμένα ερωτηματολόγια ημερησίως (που έγιναν 600 την τελευταία εβδομάδα) ήταν κατά μέσο όρο 3, φτάνοντας τέλη Νοέμβριου να επείγει η εξαγωγή συμπερασμάτων από 162 απαντημένα ερωτηματολόγια και όχι από 300, διότι απάντησαν 64 ΚΟΙΝ.Σ.ΕΠ. και 99 Συνεταιρισμοί και οι 25 δεν συμπεριελήφθησαν στην έρευνα, καθώς δεν είναι σε λειτουργία.

6.2. Ανάλυση Ερωτηματολογίων Συνεταιρισμών

Το αρχείο με τις ηλεκτρονικές διευθύνσεις των Αγροτικών Συνεταιρισμών έφτασε στα χέρια μου έπειτα από μια επίσκεψη μου στην ιστοτόπο του Υπουργείου Παραγωγικής Ανασυγκρότησης, Περιβάλλοντος και Αγροτικής Ανάπτυξης στο "Εθνικό Μητρώο Αγροτικών Συνεταιριστικών Οργανώσεων και Διεπαγγελματικών Οργανώσεων", συγκεκριμένα στο τμήμα "Αγροτικών Συνεταιριστικών Οργανώσεων, Ομαδικών Δραστηριοτήτων και Παρακολούθησης Εφαρμογής Εθνικής και Ενωτικής Νομοθεσίας" (Εποπτική Αρχή). Σε εκείνο το σημείο έχει τα στοιχεία των Αγροτικών Συνεταιρισμών, με την οφθαλμοφανή παραπομπή "Κατάλογος των ενεργειών Αγροτικών Συνεταιρισμών".

Έτσι χρησιμοποίησα το περιεχόμενο του αρχείου και ακολουθούσε η αποστολή των ερωτηματολογίων στις επιχειρήσεις.

Τα απαντημένα ερωτηματολόγια που συλλέχθηκαν είναι 89, εκ των οποίων τα εβδομήντα εννέα μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου και τα υπόλοιπα δέκα με τηλεφωνική συνέντευξη. Το ερωτηματολόγιο καθ' αυτό βρίσκεται στο Παράρτημα 1.

Η ανάλυση των ερωτηματολογίων πραγματοποιήθηκε με το πρόγραμμα στατιστικής ανάλυσης δεδομένων PSPP.

Τα αποτελέσματα που προκύπτουν από την ανάλυση των ενενήντα οκτώ απαντημένων ερωτηματολογίων των Αγροτικών Συνεταιρισμών παρουσιάζουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον.

Αρχικά, και οι 98 συνεταιρισμοί που απάντησαν είναι αγροτικοί συνεταιρισμοί και χωρίζονται σε Μελισσοκομικούς Αγροτικούς Συνεταιρισμούς, Αγροτικούς Κτηνοτροφικούς Μελισσοκομικούς Συνεταιρισμούς, Εταιρική Αγροτική Σύμπραξη και Ελαιουργικούς Αγροτικούς Συνεταιρισμούς, Οινοποιητικούς Αγροτικούς Συνεταιρισμούς, Αγροτικούς Αμπελουργικούς Οινοποιητικούς Συνεταιρισμούς, Αλιευτικούς Αγροτικούς Συνεταιρισμούς, Αγροτικούς Κτηνοτροφικούς Συνεταιρισμούς, Αγροτικούς Παραγωγικούς Συνεταιρισμούς, Συνιδιοκτησία Αγροτικών Συνεταιρισμών, Αγροτικούς Πιστωτικούς Συνεταιρισμούς, Δευτεροβάθμιους Αγροτικούς Συνεταιρισμούς που έγιναν Ανώνυμες Εταιρίες, Αγροτικούς Καπνικούς Συνεταιρισμούς και Γυναικείους Αγροτικούς Συνεταιρισμούς.

Στον παρακάτω πίνακα βλέπουμε μια κλίμακα χρονολογιών σχετικά με το έτος ίδρυσης των συνεταιρισμών. Το 70% περίπου των συνεταιρισμών δημιουργήθηκαν μετά το 1950 ενώ υπάρχει ένα πολύ μικρό ποσοστό της τάξης του 3% που δημιουργήθηκε πριν από το 1900.

A/A	Έτος ίδρυσης	Συχνότητα	Ποσοστό/%
1	<1900	3	3,03
2	1900-1950	28	28,28
3	1950-2000	34	34,34
4	2000-2015	34	34,34
ΣΥΝΟΛΟ		99	100

Πίνακας 1: Έτος ίδρυσης Συνεταιρισμών

Στον παρακάτω πίνακα βλέπουμε αν και κατά πόσο οι συνεταιρισμοί χρηματοδοτήθηκαν είτε από το κράτος είτε από κάποιον άλλον φορέα. Ένα σημαντικό ποσοστό της τάξης του 28,3% σχεδόν δεν έχει λάβει κάποια χρηματική βοήθεια από κάποιον φορέα. Από τους υπόλοιπους 61 συνεταιρισμούς που έχουν χρηματοδοτηθεί, οι 41 χρησιμοποίησαν αυτά τα χρήματα για την ανάπτυξη της επιχείρησής τους, οι 17 για την ίδρυσή τους και οι 13 για να τακτοποιήσουν κάποιες οφειλές.

A/A	Χρηματοδότηση Συνεταιρισμού	Συχνότητα	Ποσοστό/%
1	Για την ίδρυση	17	17,17
2	Για την ανάπτυξη	41	41,41

3	Για την αποπληρωμή οφειλών	13	13,13
4	Όχι	28	28,28
ΣΥΝΟΛΟ		99	100

Πίνακας 2: Χρηματοδότηση Συνεταιρισμών

Ο ακόλουθος πίνακας, μας δείχνει πόσους εργαζομένους (υπαλλήλους ή εργάτες, ανάλογα με το είδος του συνεταιρισμού) απασχολεί ο κάθε συνεταιρισμός. Κρίνοντας από το γεγονός ότι το 34,34% των συνεταιρισμών έχει κάτω από 50 υπάλληλους, καταλαβαίνουμε ότι οι περισσότεροι συνεταιρισμοί αυτοαπασχολούν τα μέλη τους και τις οικογένειές τους. Έπειτα, ένα 20% των συνεταιρισμών έχει κατά μέσο όρο 150 υπαλλήλους. Παρατηρούμε, επίσης, ότι ένα σημαντικό ποσοστό της τάξης του 19% περίπου, απασχολεί πάνω από 300 υπαλλήλους, γεγονός που δείχνει ότι υπάρχουν κάποιοι συνεταιρισμοί, οι οποίοι λειτουργούν καλά και έχουν πολλούς εργαζομένους.

A/A	Εργαζόμενοι	Συχνότητα	Ποσοστό/%
1	1-50	34	34,34
2	50-100	16	16,16
3	100-200	20	20,20
4	200-300	10	10,10
5	300<	19	19,19
ΣΥΝΟΛΟ		99	100

Πίνακας 3: Εργαζόμενοι Συνεταιρισμών

Στον παρακάτω πίνακα βλέπουμε τον αριθμό των γυναικών που εργάζονται στους συνεταιρισμούς. Συγκεκριμένα, βλέπουμε ότι το 60% περίπου των συνεταιρισμών απασχολεί από 1 έως 50 γυναίκες. Σε αυτό το σημείο πρέπει να επισημάνουμε ότι υπάρχουν πολλοί συνεταιρισμοί – μονάδες δείγματος της έρευνας που είναι αποκλειστικά γυναικείοι. Στη συνέχεια, παρατηρούμε ότι οι 16 από τους 99 συνεταιρισμούς απασχολούν πάνω από 100 γυναίκες, ενώ οι 11 από αυτούς δεν έχουν καμία γυναίκα εργαζόμενη.

A/A	Γυναίκες	Συχνότητα	Ποσοστό/%
1	0	11	11,11
2	1-10	30	30,30
3	10-50	30	30,30
4	50-100	12	12,12
5	100<	16	16,16
ΣΥΝΟΛΟ		99	100

Πίνακας 4: Γυναίκες Εργαζόμενες Συνεταιρισμών

Όσον αφορά τις ηλικίες των μελών των συνεταιρισμών, ο παρακάτω πίνακας, που αφορά το μέσο όρο ηλικίας των εργαζομένων, μας έδωσε τα

αποτελέσματα. Συγκεκριμένα, βλέπουμε ότι το 65% των συνεταιρισμών απασχολούν άτομα ηλικίας από 40 έως 60 ετών, ηλικία που σύμφωνα με έρευνες, είναι η αποδοτικότερη για εργασία. Σημαντικό είναι να αναφέρουμε ότι 15 από τους 99 ερωτώμενους, απασχολούν άτομα κάτω των 40 ετών, γεγονός που δείχνει ότι νέοι άνθρωποι ενδιαφέρονται να ασχολούνται με τους συνεταιρισμούς. Ένα ποσοστό της τάξης του 11 % έχει εργαζομένους που ξεπερνούν τα 60 έτη. Τέλος, 8 από τους 99 συνεταιρισμούς δεν γνωρίζουν το μέσο όρο ηλικίας των εργαζομένων τους.

A/A	Μέσος Όρος Ηλικίας	Συχνότητα	Ποσοστό/%
1	<40	15	15,15
2	40-60	65	65,65
3	60<	11	11,11
4	Δεν γνωρίζω	8	8,08
ΣΥΝΟΛΟ		99	100

Πίνακας 5: Μέσος Όρος Ηλικίας Εργαζομένων Συνεταιρισμών

Στον παρακάτω πίνακα βλέπουμε εάν οι συνεταιρισμοί δέχονται την είσοδο νέων μελών. Συγκεκριμένα παρατηρούμε ότι το 56% περίπου είναι ανοιχτοί στην είσοδο νέων μελών. Το γεγονός αυτό είναι πολύ ελπιδοφόρο για το μέλλον των συνεταιρισμών, καθώς η ισχύς εν τη ενώσει, δηλαδή από όσα περισσότεροι μέλη απαρτίζεται ένας συνεταιρισμός, τόσο πιο ισχυρός γίνεται. Υπάρχει, βέβαια, και ένα ποσοστό της τάξης του 16% των ερωτηθέντων συνεταιρισμών, οι οποίοι δεν δέχονται νέα μέλη, είτε γιατί εκκρεμούν κάποιες υποθέσεις (π. χ. εκκαθάριση των ενεργών μελών), είτε λόγω των πολιτικό – οικονομικών εξελίξεων στη χώρα. Τέλος, υπάρχει κι ένα ποσοστό της τάξης του 26% που δεν γνωρίζει ή δεν θέλει να απαντήσει στην ερώτηση, είτε γιατί το μέλλον της επιχείρησης είναι αβέβαιο, είτε γιατί τα υπάρχοντα μέλη καλύπτουν πλήρως τις ανάγκες της επιχείρησης.

A/A	Είσοδος Νέων Μελών	Συχνότητα	Ποσοστό/%
1	Ναι	56	56,56

2	Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ	26	26,26
3	Όχι	16	16,16
ΣΥΝΟΛΟ		99	100

Πίνακας 6: Είσοδος Νέων Μελών

Ο ακόλουθος πίνακας μας δείχνει την πορεία των κερδών των συνεταιρισμών. Συγκεκριμένα, βλέπουμε ένα μεγάλο ποσοστό των συνεταιρισμών, το 45,5% περίπου, να δηλώνει πορεία των κερδών αύξουσα. Βέβαια, με πολύ μικρή διαφορά, το 39% των συνεταιρισμών που ρωτήσαμε, αναφέρουν ότι η πορεία των κερδών τους είναι φθίνουσα, γεγονός απόλυτα κατανοητό, λόγω της οικονομικής κρίσης και της γενικότερης κατάστασης της χώρας. Τέλος, οι 15 από τις 99 επιχειρήσεις, απάντησαν πως η πορεία των κερδών τους είναι σταθερή, κυρίως λόγω του περιορισμένου κύκλου εργασιών

A/A	Πορεία Κερδών	Συχνότητα	Ποσοστό/%
1	Αύξουσα	45	45,45

2	Φθίνουσα	39	39,39
3	Σταθερή	15	15,15
ΣΥΝΟΛΟ		99	100

Πίνακας 7: Πορεία των Κερδών

Θέλοντας να μάθουμε τον τρόπο λειτουργίας των συνεταιρισμών από “μέσα” και να διεισδύσουμε στη συνεταιριστική επιχειρηματικότητα, θέσαμε στους ερωτώμενους το εξής: “Για ποιους λόγους πιστεύετε ότι έκλεισαν οι περισσότεροι συνεταιρισμοί στην Ελλάδα;”. βλέποντας και αναλύοντας τον παρακάτω πίνακα, καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι οι περισσότεροι συνεταιρισμοί έχουν κλείσει λόγω της λάθος διαχείρισης. Κάποιοι από τους ερωτώμενους, θέλοντας να τεκμηριώσουν την απάντηση τους μας έδωσαν κάποιες διευκρινήσεις, όσον αφορά τη λάθος διαχείριση. Τόνισαν, συγκεκριμένα ότι αυτό σημαίνει έλλειψη εμπιστοσύνης μεταξύ των μελών, διότι τα μέλη δεν λειτουργούσαν σαν μονάδα, έλλειψη απαραίτητου επιπέδου εκπαίδευσης των διοικούντων, έλλειψη ηγεσίας με όραμα και εμπλοκή πολιτικών κομμάτων σε αυτούς. Σημαίνει επίσης, αλόγιστες προσλήψεις και διαφθορά

Στη συνέχεια της ανάλυσης του πίνακα, βλέπουμε ότι οι 22 από τους 99 ερωτώμενους συνεταιρισμούς, πιστεύουν ότι οι περισσότεροι συνεταιρισμοί στην Ελλάδα έκλεισαν εξαιτίας της υπερδανειοδότησης ή των οφειλών που είχαν και λόγω των συμφερόντων, πολιτικών και κυρίως οικονομικών.

Το 10% των ερωτηθέντων, πιστεύουν ότι οι περισσότεροι συνεταιρισμοί έκλεισαν λόγω της οικονομικής κρίσης και της αβεβαιότητας που υπάρχει αναφορικά με το μέλλον. Το 9% των ιδίων θεωρεί ως τον πιο σημαντικό λόγο, που οδήγησε τους συνεταιρισμούς στο τέλος της λειτουργίας τους, την έλλειψη του ομαδικού πνεύματος και συνάμα την έλλειψη του συνεταιριστικού πνεύματος. Τέλος, υπάρχει ένα μικρό ποσοστό, της τάξης του 5%, που θεωρεί ότι η νομοθεσία και το θεσμικό πλαίσιο είναι οι υπεύθυνοι για την κατάρρευση των συναδέλφων τους.

A/A	Λόγοι Κλεισίματος Συνεταιρισμών	Συχνότητα	Ποσοστό/%
1	Λάθος Διαχείριση	46	46,46
2	Χρέη- Δάνεια	11	11,11
3	Ανταγωνισμός	7	7,07
4	Συμφέροντα	11	11,11
5	Έλλειψη Ομαδικού Πνεύματος	9	9,09
6	Η οικονομία Φθίνει	10	10,10
7	Θεσμικά Όρια	5	5,05
ΣΥΝΟΛΟ		99	100

Πίνακας 8: Λόγοι, εξαιτίας των οποίων έκλεισαν οι συνεταιρισμοί

Στη συνέχεια, θελήσαμε να μάθουμε την σχέση των συνεταιρισμών με την τεχνολογία και καταλήξαμε στα παρακάτω συμπεράσματα. Βλέπουμε ότι οι 52 από τους 99 ερωτώμενους έχουν ιστοσελίδα της επιχείρησής τους και οι 54 από τους ίδιους χρησιμοποιούν ηλεκτρονικά προγράμματα για να διαχειρίζονται τις επιχειρήσεις τους. Παρ' όλα αυτά, μόνο το 11% από αυτούς χρησιμοποιεί το διαδίκτυο για να πραγματοποιήσει πωλήσεις.

A/A	Ιστοσελίδα	Συχνότητα	Ποσοστό/%
1	Ναι	52	52,52
2	Όχι	47	47,47
ΣΥΝΟΛΟ		99	100

Πίνακας 9: Ιστοσελίδα

A/A	Ηλεκτρονική Πώληση	Συχνότητα	Ποσοστό/%
1	Ναι	11	11,11
2	Όχι	88	88,88
ΣΥΝΟΛΟ		99	100

Πίνακας 10: Ηλεκτρονική Πώληση

A/A	Ηλεκτρονικά Προγράμματα	Συχνότητα	Ποσοστό/%
1	Ναι	54	54,54
2	Όχι	45	45,45
ΣΥΝΟΛΟ		99	100

Πίνακας 11: Ηλεκτρονικά Προγράμματα Διαχείρισης Συνεταιρισμών

Ένας σημαντικός παράγοντας, που κατέχει σημαντική θέση στην πορεία όλων των επιχειρήσεων είναι η διαφήμιση. Σύμφωνα με την έρευνά μας, μόνο το 57% χρησιμοποιεί κάποιου είδους διαφήμιση. Οι συνεταιρισμοί

βέβαια χρησιμοποιούν περισσότερο την συμμετοχή σε τοπικές εκθέσεις ή τις ιστοσελίδες τους, για την προβολή τους και λιγότερο τις τηλεοπτικές, ραδιοφωνικές και έντυπες διαφημίσεις, κυρίως λόγω του υψηλού κόστους.

A/A	Διαφημίσεις	Συχνότητα	Ποσοστό/%
1	Ναι	57	57,57
2	Όχι	42	42,42
ΣΥΝΟΛΟ		99	100

Πίνακας 12: Διαφημίσεις

6.3. Ανάλυση Ερωτηματολογίων Κοιν. Σ. Επ.

Θα θέλαμε αρχικά να αναφέρουμε τον τρόπο με τον οποίο συλλέξαμε τα στοιχεία επικοινωνίας με τους Κοιν. Σ. Επ., καθώς δεν υπάρχουν ελεύθερα στο διαδίκτυο.

Οι ηλεκτρονικές διευθύνσεις των Κοιν. Σ. Επ.. έφτασαν στα χέρια μας έπειτα από μια δύσκολη προσπάθεια αναζήτησης τους. Το αρχείο δεν υπάρχει ελεύθερο στο διαδίκτυο. Αρχικά, απευθυνθήκαμε σε αρκετούς λάθος παραλήπτες, οι οποίοι δεν μπόρεσαν να μας βοηθήσουν, καθώς είχαν τη λίστα με τις ηλεκτρονικές διευθύνσεις των Κοιν. Σ. Επ.. Εν τέλει, απευθυνθήκαμε στη Διεύθυνση Κοινωνικής Προστασίας και Κοινωνικής Συνοχής, συγκεκριμένα στο τμήμα ‘Μητρώου της Κοινωνικής Οικονομίας’, με πραγματική διεύθυνση: Σταδίου 29 στην Αθήνα, τηλέφωνο: 2131 516483 και e- mail: grekioti@ypreka.gr και k.giormas@ypreka.gr. Είναι σκόπιμη η αναφορά, διότι κάθε άλλο παρά εύκολη ήταν η εύρεση πηγής, που μας τροφοδότησε με την τόσο σημαντική γνώση της γέφυρας μεταξύ εμάς και των Κοιν. Σ. Επ.

Η απάντηση από το ανωτέρω Τμήμα μας δόθηκε μέσω του ηλεκτρονικού ταχυδρομείου στις 21 Σεπτεμβρίου 2015 με ένα συνημμένο αρχείο excel 117,5 kb, όπου περιείχε όλες τις ηλεκτρονικές διευθύνσεις των ΚΟΙΝ.Σ.ΕΠ. της Ελλάδας και στο κάτω μέρος του μνήματος αναγραφόταν: «Κωσταντίνος Δ. Γεωργιάδης, Προϊστάμενος του τμήματος Κοινωνικής Οικονομίας».

Χρησιμοποιήσαμε το αρχείο αυτό για την αποστολή των ερωτηματολογίων στις επιχειρήσεις. Εφ’ εξής, τα απαντημένα ερωτηματολόγια που συλλέχθηκαν είναι 64, εκ των οποίων τα εξήντα μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου και τα υπόλοιπα τέσσερα με τηλεφωνική συνέντευξη. Ομολογώ ότι η συλλογή απαντημένων ερωτηματολογίων από τους Κοιν. Σ. Επ.. ήταν μακράν δυσκολότερη απ’ ότι η αντίστοιχη των Συνεταιρισμών. Το ερωτηματολόγιο καθ’ αυτό βρίσκεται στο Παράρτημα 2.

Η ανάλυση των ερωτηματολογίων πραγματοποιήθηκε με το πρόγραμμα στατιστικής ανάλυσης δεδομένων PSPP.

Τα αποτελέσματα που προκύπτουν από την ανάλυση των εξήντα τεσσάρων απαντημένων ερωτηματολογίων των Κοινωνικών Συνεταιριστικών Επιχειρήσεων παρουσιάζουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον.

Αναφορικά με το είδος των Κοιν. Σ. Επ. που λειτουργούν στην Ελλάδα, βλέπουμε ότι κανένας από τους 64 δεν είναι Κοιν. Σ. Επ. ένταξης. Ένα πολύ μικρό ποσοστό της τάξης του 12,5% αποτελούν τους Κοιν. Σ. Επ.

Κοινωνικής φροντίδας. Τέλος, το μεγαλύτερο κομμάτι της πίτας κατέχουν οι Κοιν. Σ. Επ. συλλογικού και παραγωγικού σκοπού.

A/A	Είδος	Συχνότητα	Ποσοστό/%
1	Ένταξης	0	0
2	Κοινωνικής Φροντίδας	8	12,5
3	Συλλογικού & Παραγωγικού Σκοπού	56	87,5
ΣΥΝΟΛΟ		64	100

Πίνακας 13: Είδος Κοιν. Σ. Επ.

Ο παρακάτω πίνακας μας δείχνει από πόσα μέλη απαρτίζονται οι Κοιν. Σ. Επ. Αρχικά, το μεγαλύτερο ποσοστό των Κοιν. Σ. Επ., το 53,13%, λειτουργούν με λιγότερα από 5 μέλη. Οι 24 από τις 64 Κοιν. Σ. Επ., απαρτίζονται από μία ομάδα μελών περίπου 7 ατόμων. Μόνο οι 4 από αυτές λειτουργούν με περισσότερα από 10 άτομα και οι 2 με πάνω από 20 μέλη.

A/A	Αριθμός Μελών	Συχνότητα	Ποσοστό/%
1	1-5	34	53,13
2	6-10	24	37,5
3	11-20	4	6,25
4	20<	2	3,13
ΣΥΝΟΛΟ		64	100

Πίνακας 14: Αριθμός Μελών των Κοιν. Σ. Επ.

Προχωρώντας παρακάτω και θέλοντας να διευρύνουμε την έρευνά μας, καταλήξαμε στα ακόλουθα συμπεράσματα.

Αρχικά, όσον αφορά τις γυναίκες μέλη των Κοιν. Σ. Επ., βλέπουμε ότι οι 46 από τους 64 ερωτώμενους συνεργάζονται με λιγότερες από 4 γυναίκες. Βέβαια, στην περίπτωση αυτή, υπάρχει ένα ηχηρό ποσοστό της τάξης του 14% των Κοιν. Σ. Επ., που δεν απασχολούν στην επιχείρησή τους ούτε μια γυναίκα.

A/A	Αριθμός Γυναικών-Μελών	Συχνότητα	Ποσοστό/%
1	1-5	9	14,06
2	6-10	46	71,88
3	11-20	5	7,81
4	20<	4	6,25
ΣΥΝΟΛΟ		64	100

Πίνακας 15: Αριθμός Γυναικών-Μελών των Κοιν. Σ. Επ.

Στην συνέχεια ζητήσαμε από τους ερωτώμενους να μας αναφέρουν αν έχουν αξιοποιήσει κάποια χρηματοδοτικά εργαλεία. Είναι σημαντικό να αναφέρουμε ότι οι περισσότερες Κοινωνικές Συνεταιριστικές Επιχειρήσεις, οι 54 από τις 64 που ρωτήσαμε, δεν έχουν δεχθεί κάποια χρηματική βοήθεια από το κράτος.

Έπειτα, ρωτήσαμε τις Κοιν. Σ. Επ., εάν έχουν εγγραφεί στο Μητρώο Κοινωνικής Οικονομίας και σύμφωνα με την έρευνα, το 75% των Κοιν. Σ. Επ. είναι εγγεγραμμένες σε αυτό το μητρώο.

Στην συνέχεια της έρευνάς μας, συμπεράναμε ότι το 53% περίπου των Κοιν. Σ. Επ. έχει αναπτύξει κάποιου είδους συνεργασία με κάποια άλλη Κοιν. Σ. Επ., το 67% των Κοιν. Σ. Επ. χρησιμοποιεί τη διαφήμιση ως μέσο

προβολής και το 57% αυτών χρησιμοποιεί το διαδίκτυο για προβολή και χρησιμοποιεί και ιστοσελίδα.

Προχωρώντας παρακάτω, θέλαμε να μάθουμε ποια ήταν η πηγή έμπνευσης των ιδρυτών των Κοιν. Σ. Επ. και από πού πήραν το έναυσμα. Βλέπουμε λοιπόν ότι οι περισσότεροι από τους μισούς ερωτώμενους κατέληξαν στην ιδέα της Κοιν. Σ. Επ. έπειτα από προσωπική αναζήτηση.

Οι 15 από τους 64 ενημερώθηκαν από γνωστούς ή φίλους και οι 9 από αυτούς είχαν κάποια εμπειρία από προηγούμενη ασχολία με συνεταιρισμό.

A/A	Πηγή Έμπνευσης	Συχνότητα	Ποσοστό/%
1	Παραδείγματα Εξωτερικού	7	10,94
2	Προσωπική Αναζήτηση	33	51,56
3	Γνωστούς/Φίλους	15	23,44
4	Προηγούμενη Ασχολία με Συνεταιρισμό	9	14,06
ΣΥΝΟΛΟ		64	100

Πίνακας 16: Πηγή Έμπνευσης της Ιδέας της Κοιν. Σ. Επ.

Λίγο πριν το τέλος της έρευνας ρωτήσαμε τις Κοιν. Σ. Επ. ποιο ήταν το πιο σημαντικό εμπόδιο που συνάντησαν στην πορεία της επιχείρησής τους. Κοιτάζοντας τον Πίνακα 17, καταλαβαίνουμε πως το κράτος και το

σύνταγμα που έχουν αποτελέσει τον πιο επικίνδυνο εχθρό των κοινωνικών επιχειρήσεων. Συγκεκριμένα, το 43% των ερωτηθέντων Κοιν. Σ. Επ. θεωρεί το νομοθετικό πλαίσιο το πιο σοβαρό εμπόδιο στην πορεία τους. Το 21% των ερωτώμενων θεωρεί το πιο σημαντικό πρόβλημα την υψηλή φορολογία ενώ το 19% περίπου των ιδίων νομίζει ότι είναι η έλλειψη ενημέρωσης σχετικής με τις κοινωνικές συνεταιριστικές επιχειρήσεις.

A/A	Εμπόδια	Συχνότητα	Ποσοστό/%
1	Νομοθετικό Πλαίσιο	28	43,75
2	Φορολογία	14	21,88
3	Έλλειψη Σχετικής Ενημέρωσης	12	18,75
4	Γραφειοκρατία	5	7,81
5	Άλλο	5	7,81
ΣΥΝΟΛΟ		64	100

Πίνακας 17: Εμπόδια που Συναντούν οι Κοιν. Σ. Επ.

Τέλος ρωτήσαμε τις Κοιν. Σ. Επ. αν νιώθουν ότι οι επιχειρήσεις τους θα μπορέσουν να ανταπεξέλθουν και να αντέξουν στα επόμενα χρόνια. Οι 29 από τις 64 δεν γνωρίζουν ή δεν θέλουν να απαντήσουν στην ερώτηση. Οι 20 από αυτούς θεωρούν τις επιχειρήσεις τους βιώσιμες για αρκετό ακόμα διάστημα ενώ οι 15 θεωρούν ότι οι δικές τους Κοιν. Σ. Επ. θα πάνε να λειτουργούν άμεσα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΒΔΟΜΟ

«ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ»

7.1. Συμπεράσματα για Συνεταιρισμούς

Έπειτα από την παραπάνω ανάλυση των ερωτηματολογίων σε συνδυασμό με την κατανόηση της θεωρίας που αφορά τους Συνεταιρισμούς, προχωρούμε στα τελικά συμπεράσματα της πτυχιακής εργασίας.

Ξεκινώντας τη δεύτερη χιλιετία, το δέκατο ένατο αιώνα, όπου ο ελληνικός λαός ήταν ιδιαίτερα ταλαιπωρημένος από το Αγροτικό Ζήτημα, διακρίνεται ότι υπάρχει έντονη καθυστέρηση στη δημιουργία των Α.Σ. στην Ελλάδα. Έτσι, κατά τον 19^ο αιώνα, βλέπουμε τη δημιουργία του 3% των συνεταιρισμών, οι οποίοι αποτελούν την πρώτη δειλή γέννηση του ελληνικού αγροτικού κόσμου με ομαδικότητα και επιχειρηματικότητα. Κατά το πρώτο μισό το 20^ο αιώνα, βλέπουμε ραγδαία ανάπτυξη των αγροτικών συνεταιρισμών, παρ' όλο που επικρατούσαν αντίξοες συνθήκες, όπως οι Βαλκανικοί Πόλεμοι (1912-1913), ο Α' Παγκόσμιος Πόλεμος (1914-1918), η Μικρασιατική Εκστρατεία (1919-1922), ο Β' Παγκόσμιος Πόλεμος (1937-1945) και ο Ελληνικός Εμφύλιος πόλεμος (1946-1949).

Συγκεκριμένα, βλέπουμε ότι το 28% των αγροτικών συνεταιρισμών, δημιουργήθηκε από το 1900 έως το 1950. Το δεύτερο μισό του 20^ο αιώνα η ανάπτυξη των συνεταιρισμών συνεχίζεται, αυτή την περίοδο συγκεκριμένα δημιουργήθηκε το 34% των συνεταιρισμών. Κατά τον 21^ο αιώνα, η ανάπτυξη συνεχίζεται με ταχύτατους ρυθμούς, καθώς στα 15 χρόνια του 21^ο αιώνα έχουν δημιουργηθεί όσοι συνεταιρισμοί δημιουργήθηκαν τα προηγούμενα 50 έτη.

Το πιο ανησυχητικό φαινόμενο δεν είναι τόσο το ποσοστό των εκκαθαρισθέντων Συνεταιρισμών όσο το ποσοστό των οικονομικών στοιχείων των ενεργών Αγροτικών Συνεταιρισμών. Ένα οικονομικό στοιχείο είναι η χρηματοδότηση αυτών των επιχειρήσεων, είτε από την Ευρωπαϊκή Ένωση, είτε από το ΕΣΠΑ ή από το τραπεζικό σύστημα. Συγκεκριμένα η Αγροτική Τράπεζα και έπειτα η Εθνική Τράπεζα της Ελλάδας, χρηματοδότησαν την ίδρυση του 17% των Αγροτικών Συνεταιρισμών. Με αυτό τον τρόπο, βέβαια, μπορούσαν να περιορίζουν τον αγροτικό κόσμο και να μεταχειρίζονται τους συνεταιρισμούς ως μέσο άσκησης εξουσίας στη ύπαιθρο.

Χρηματοδοτήθηκαν οι Αγροτικοί Συνεταιρισμοί για την ανάπτυξη τους σε ποσοστό 41% πανελλαδικώς και αυτό λειτούργησε ως παράδειγμα προς μίμηση ώστε να εκσυγχρονιστούν και άλλες επιχειρήσεις. Για την αποπληρωμή οφειλών συνολικά χρηματοδοτήθηκε το 13% των Α.Σ. στην

Ελλάδα, λειτουργώντας ως πανάκια στην οικονομία τους εφόσον κάποιες από τις ληξιπρόθεσμες υποχρεώσεις τους είχαν εξοφληθεί. Σε γενικές γραμμές οι περισσότεροι συνεταιρισμοί δέχτηκαν χρηματοδότηση γιατί αυτός ήταν ο σκοπός των δανειστών, και ήταν ο μόνος τρόπος με τον οποίο θα είχαν τη δυνατότητα να τους χρησιμοποιήσουν ως φερέφωνα τους.

Ουσιαστικά αυτή ήταν και μία από τις ρίζες της αιτίας, οι οποίες ευθύνονταν που έφτασε το συντριπτικό σύνολο των Αγροτικών Συνεταιρισμών στο έσχατο σημείο της υπερδανειοδότησης.

Ο μέσος όρος ηλικίας των μελών στους συνεταιρισμούς είναι σε ποσοστό 15%, κάτω από 40 χρονών. Τα νεότερα σε ηλικία μέλη των Συνεταιρισμών απαρτίζουν μόνον το 1/10 περίπου της συνολικής πίτας, γεγονός το οποίο δεν είναι αποκλειστικά αρνητικό. Το γεγονός δηλαδή ότι δεν υπάρχουν αρκετά νέα μέλη στους συνεταιρισμούς είναι επικίνδυνο μόνον σε συνδυασμό με την πρόθεση νέων μελών να μην συνεταιριστούν ποτέ. Συνεχίζοντας, βλέπουμε την ύπαρξη μελών 65% σε ηλικία από 40 έως 60 χρονών. Περισσότερα δηλαδή από τα μισά μέλη των Αγροτικών Συνεταιρισμών διανύουν την τέταρτη και πέμπτη δεκαετία της ζωής τους, οι οποίες είναι πολύ δημιουργικές και αποδοτικές για τον άνθρωπο. Σε ποσοστό 11% τα μέλη των συνεταιρισμών έχουν ξεπεράσει το 60 έτη. Φυσικά υπάρχει ένα 8% των συνεταιρισμών πανελληνίως που δεν μπορεί να προσδιορίσει την μέση ηλικία των μελών του συνεταιρισμού, διότι το χάσμα ηλικιών μεταξύ των μελών είναι μεγάλο.

Επιπροσθέτως το 56% των συνεταιρισμών είναι θετικοί στην είσοδο νέων μελών, υπάρχουν δηλαδή πόρτες ανοιχτές ώστε αν θελήσουν να διεισδύσουν νέα μέλη. Το 26% των συνεταιρισμών αν και θέλει νέα μέλη περιορίζει την είσοδο τους με βάση το καταστατικό, ώστε να φιλτράρει και να προστατέψει τα συμφέροντα του συνεταιρισμού τους. Τέλος το 16% είναι αρνητικό στην είσοδο νέων μελών. Αυτοί οι συνεταιρισμοί ως επί των πλείστων αποτελούνται από μεγάλης ηλικίας μέλη και έχουν μία σταθερή πορεία κερδών, συγκεκριμένο πελατολόγιο και παραγόμενα είδη.

Αναφορικά με την πορεία των κερδών στους Αγροτικούς Συνεταιρισμούς ερωτήθηκαν οι επιχειρήσεις και ήταν το κομμάτι που τους δυσκόλεψε περισσότερο να απαντήσουν, θεωρώντας ότι προστατεύουν τα οικονομικά τους εάν τα αποκρύψουν. Παρ' όλα αυτά εκμαιεύσαμε ότι το 15% των επιχειρήσεων στην Ελλάδα έχει σταθερή πορεία οικονομικών στο πέρασμα του χρόνου, χωρίς πρόσθετα κέρδη αλλά ούτε ζημιές.

Το 45% έχει αύξουσα πορεία κερδών, γεγονός απριόρι αισιόδοξο δεδομένου ότι οι μισοί Συνεταιρισμοί είναι υγιείς επιχειρήσεις. Το 39% των Αγροτικών Συνεταιρισμών έχει φθίνουσα πορεία κερδών, το ποσοστό δυστυχώς ζημιολόγων επιχειρήσεων είναι τεράστιο και αυτό δικαιολογεί την

εξάλειψη των συγκεκριμένων συνεταιρισμών από τον ελλαδικό χώρο, στα αίτια θα αναφερθούμε παρακάτω.

Επιστέφουμε στις αιτίες εξάλειψης των Αγροτικών Συνεταιρισμών από την Ελλάδα. Το συντριπτικό 46% των ερωτωμένων μας υποστηρίζουν ότι η αιτία είναι η κακοδιαχείριση, η οποία απορρέει από το χαμηλό μορφωτικό επίπεδο των ανθρώπων που διοικούσαν τους συνεταιρισμούς, από την έλλειψη ενός αυστηρού συστήματος ελέγχου των συνεταιρισμών και από το ασταθές περιβάλλον. Το 9% απάντησε πως για την εξάλειψη των αγροτικών συνεταιρισμών ευθύνεται η έλλειψη ομαδικού πνεύματος. Το 10% απαντά πως ευθύνεται το γεγονός ότι η αγροτική οικονομία φθίνει και οι νέοι δεν ασχολούνται με την γεωργία, ποσοστό μειούμενο αναλογικά με το πέρασμα του χρόνου διότι πλέον υφίσταται το γεγονός της αποκέντρωσης. Υπάρχει το 11% που υποστηρίζει ότι ευθύνεται η υπερδανειοδότηση και τα χρέη, επομένως η σχέση του ανθρώπου με το τραπεζικό σύστημα. Και τέλος, το 7% απαντά ότι εξαλείφουν οι Αγροτικοί Συνεταιρισμοί εξ αιτίας του αθέμιτου ανταγωνισμού μεταξύ των συνεταιρισμών. Επομένως οι ρίζες του προβλήματος βαθαίνουν πολύ και καθρεφτίζονται στην κουλτούρα του ανθρώπου και τον τρόπο που προσεγγίζουμε την οικονομία, το κράτος και τον συνάνθρωπο.

Αγγίζοντας πλέον τη σχέση των Αγροτικών Συνεταιρισμών με την τεχνολογία βλέπουμε ότι το 47% του συνόλου τους δεν έχουν ηλεκτρονική σελίδα γιατί θεωρούν ότι περιττεύει. Το ποσοστό είναι χαοτικό διότι στην εποχή της τεχνολογία όπου ζούμε, μόνο η τεχνολογία δεν περιττεύει. Παρ' όλα αυτά η εξήγηση είναι ο μεγάλος μέσος όρος ηλικίας των μελών με τις απαρχαιωμένες ιδέες που αποτελούν τους περισσότερους Αγροτικούς Συνεταιρισμούς. Μόνο ένα 11% των επιχειρήσεων που ερευνούμε χρησιμοποιούν ηλεκτρονική πώληση, το ποσοστό αυτό αν και είναι περιορισμένο είναι πολύ εξειδικευμένο, οπότε αποτελεί λόγο να αισιοδοξούμε.

Αντίστοιχα με τα προγράμματα διαχείρισης συνεταιρισμών το 45% πανελληνίως δεν χρησιμοποιεί κανένα πρόγραμμα, μη αποκλείοντας ότι κάποια στιγμή στο μέλλον θα το κάνει. Το 54% χρησιμοποιεί προγράμματα διαχείρισης συνεταιρισμών γιατί το θεωρεί απαραίτητο. Με την διαφήμιση αυξομειώνονται ελάχιστα τα ποσοστά διότι η διαφήμιση μπορεί να πραγματοποιηθεί πλέον και χωρίς κόστος.

Συγκεκριμένα έχουν το 42% των συνεταιρισμών που δεν διαφημίζονται και το 57% που το θεωρούν απαραίτητο και το κάνουν χωρίς ιδιαίτερο κόστος. Τα ποσοστά των Αγροτικών Συνεταιρισμών αναφορικά με τον τρόπο που αντιμετωπίζουν την τεχνολογία είναι παρόμοια και στις τρεις κατηγορίες που θίξαμε. Παρόμοια αντιμετωπίζουν οι Αγροτικοί

Συνεταιρισμοί το ηλεκτρονικό κατάστημα και την ηλεκτρονική πώληση, τα προγράμματα διαχείρισης τους και τη διαφήμιση.

7.2. Συμπεράσματα για ΚΟΙΝ.Σ.ΕΠ.

Συμπερασματικά από τα ερωτηματολόγια και συνδυαστικά με την θεωρία καταλήξαμε στα εξής συμπεράσματα.

Το ενδιαφέρον είναι η πηγή ενημέρωσης όλων αυτών των ανθρώπων για μία τόσο νέα μορφή επιχείρησης. Το 7% ενημερώθηκε από τις παραδείγματα του εξωτερικού. Το 15% των ανθρώπων που δημιουργήσαν ΚΟΙΝ.Σ.ΕΠ. ενημερώθηκε από φίλους και γνωστούς. Το 33% διάβασαν τυχαία σχετικά άρθρα και παρακολούθησαν τυχαία ενημερωτικά σεμινάρια, τους παρακίνησε το θέμα και έμαθαν περισσότερα με προσωπική αναζήτηση. Και τέλος, το 9% είχε κάποια προηγούμενη ασχολία με συνεταιρισμούς. Από αυτό προκύπτει ότι το Μητρώο Κοινωνικής Επιχειρηματικότητας θα μπορούσε να δραστηριοποιηθεί περισσότερο στην ενημέρωση των πολιτών σε σχέση με τις ΚΟΙΝ.Σ.ΕΠ.

Επιπροσθέτως οι ΚΟΙΝ.Σ.ΕΠ. έχουν τρία είδη. Από την έρευνα προέκυψαν τα αποτελέσματα για τις ΚΟΙΝ.Σ.ΕΠ. στην Ελλάδα. Συγκεκριμένα, κανένας από τους ερωτώμενους ΚΟΙΝ.Σ.ΕΠ δεν είναι ένταξης. Το 56% των ΚΟΙΝ.Σ.ΕΠ. απάντησαν ότι είναι Συλλογικού και Κοινωνικού Σκοπού άρα ενδιαφέρονται κατ' αρχήν για το πώς παράγεται το προϊόν ή το πώς παρέχεται η υπηρεσία καταφέροντας να ικανοποιήσουν συλλογικές ανάγκες σε σχέση με την οικολογία, το περιβάλλον ή την εκπαίδευση κοινωνικά πιο υποβαθμισμένων ομάδων. Το 8% είναι Κοινωνικής Φροντίδας, είναι μικρό το ποσοστό των επιχειρήσεων που τους αφορά το να δημιουργήσουν και να διαθέσουν προϊόντα ή υπηρεσίες για συγκεκριμένες ομάδες όπως άτομα με αναπηρία, ηλικιωμένοι, βρέφη ή άτομα με χρόνιες παθήσεις.

Αναφορικά με τα εμπόδια που συναντούν οι κοινωνικές επιχειρήσεις, σε ποσοστό 12% πανελληνίως προκύπτουν από την άγνοια των δημοσίων υπηρεσιών σχετικά το θέμα και την έλλειψη σχετικής ενημέρωσης σύμφωνα πάντα με τις ίδιες. Σε ποσοστό 28% θεωρούν το νομοθετικό ως πυλώνα των προβλημάτων, ποσοστό πολύ μεγάλο για να το λάβουν οι ιθύνοντες υπόψη τους.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΓΙΑ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΥΣ

Α Τ.Ε.Ι. ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΕΜΠΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΔΙΑΦΗΜΙΣΗΣ
ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ
ΘΕΜΑ: ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΚΑΙ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΖΕΣΘΑΙ

Αγαπητή/έ κυρία/ε: Πραγματοποιούμε μία έρευνα διερεύνησης των συνεταιρισμών στην Ελλάδα. Η έρευνα αυτή αποτελεί μέρος πτυχιακής εργασίας προπτυχιακού επιπέδου. Τα προσωπικά σας δεδομένα δεν πρόκειται ποτέ και για κανένα λόγο να δημοσιευθούν. Ζητούνται αποκλειστικά για λόγους ελέγχου της πραγματοποίησης αυτής της συνέντευξης. Σας ευχαριστούμε θερμά για το χρόνο που μας διαθέτετε.

Οι φοιτήτριες: Καριώτη Ελευθερία,
Κυπριανού Ειρήνη και
Κυρκούδη - Γηγίνη Αθανασία

Θεσσαλονίκη, Δεκέμβριος 2015

1. Πως ονομάζεται ο Συνεταιρισμός σας; *

2. Τι είδους είναι ο συνεταιρισμός σας; *

1. Αγροτικός
2. Αστικός

3. Τι είδους προϊόντα/υπηρεσίες παράγετε ή εμπορεύεστε; *

4. Πότε ιδρύθηκε ο οργανισμός σας; *

1. >1900
2. 1900-1950
3. 1950-2000
4. 2000-2015

5. Από πόσα μέλη αποτελείται ο οργανισμός σας; *

1. 1-10
2. 10-30
3. 30-50
4. 50<

6. Πόσους εργαζομένους απασχολείτε; *

1. 1-50
2. 50-100
3. 100-200
4. 200-300
5. 300<

7. Πόσες από τους εργαζομένους σας είναι γυναίκες; *

1. 0
2. 1-10
3. 10-50
-

- 4. 50-100
- 5. 100<

8. Ποιος είναι ο μέσος όρος ηλικίας των εργαζομένων του συνεταιρισμού σας; *
- 1. <40
 - 2. 40-60
 - 3. 60<
 - 4. Δεν γνωρίζω

9. Είστε δεκτικοί στην είσοδο νέων μελών; *
- 1. Ναι
 - 2. Όχι
 - 3. Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ

10. Χρηματοδοτήθηκε ο συνεταιρισμός σας; *
- 1. Για την ίδρυση
 - 2. Για την ανάπτυξη
 - 3. Για την αποπληρωμή οφειλών
 - 4. Όχι

11. Ποια είναι η πορεία των κερδών σας σε συνάρτηση με τον χρόνο; *
- 1. Αύξουσα
 - 2. Φθίνουσα
 - 3. Σταθερή

12. Γιατί, κατά τη γνώμη σας, έχουν κλείσει οι περισσότεροι συνεταιρισμοί στην Ελλάδα; *
- 1. Λάθος διαχείριση
 - 2. Χρέη- Δάνεια
 -
 -
 -
 -
 -
 -

3. Ανταγωνισμός
4. Πολιτικά/Οικονομικά συμφέροντα
5. Έλλειψη ομαδικού πνεύματος
6. Οικονομική κρίση
7. Θεσμικά όρια- Νομοθεσία

13. Έχετε ηλεκτρονική ιστοσελίδα; *

1. Ναι
2. Όχι

14. Πραγματοποιείτε ηλεκτρονικές πωλήσεις; *

1. Ναι
2. Όχι

15. Χρησιμοποιείτε ηλεκτρονικά προγράμματα; *

1. Ναι
2. Όχι

16. Πραγματοποιείτε διαφημίσεις; *

1. Ναι
2. Όχι

17. Έχετε πιστοποιήσεις για τα προϊόντα ή τις υπηρεσίες σας; *

1. Ναι
2. Όχι

18. Συμμετέχετε σε ανωτέρου βαθμού συνεταιριστική οργάνωση (ΠΑΣΕΓΕΣ); *

1. Ναι
2. Όχι

19. Συμμετέχετε σε επαγγελματική μη συνεταιριστική οργάνωση (Εμπορικό Επιμελητήριο); *

1. Ναι

2. Όχι

20. Σας παρακαλούμε να εκφράσετε ελεύθερα τυχόν σχόλια, παρατηρήσεις, προτάσεις για την έρευνα.

.....

.....

ΕΥΧΑΡΙΣΤΟΥΜΕ ΓΙΑ ΤΗ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΣΑΣ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 2

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΓΙΑ ΚΟΙΝ.Σ.ΕΠ.

**Α Τ.Ε.Ι. ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΕΜΠΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΔΙΑΦΗΜΙΣΗΣ
ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ
ΘΕΜΑ: ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΚΑΙ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΖΕΣΘΑΙ**

Αγαπητή/έ κυρία/ε: Πραγματοποιούμε μία έρευνα διερεύνησης των ΚΟΙΝ.Σ.ΕΠ. στην Ελλάδα. Η έρευνα αυτή αποτελεί μέρος πτυχιακής εργασίας προπτυχιακού επιπέδου.

Τα προσωπικά σας δεδομένα δεν πρόκειται ποτέ και για κανένα λόγο να δημοσιευθούν. Ζητούνται αποκλειστικά για λόγους ελέγχου της πραγματοποίησης αυτής της συνέντευξης. Σας ευχαριστούμε θερμά για το χρόνο που μας διαθέτετε.

Οι φοιτήτριες: Καριώτη Ελευθερία,
Κυπριανού Ειρήνη και
Κυρκούδη - Γηγίνη Αθανασία

Θεσσαλονίκη, Δεκέμβριος 2015

1. Πως ονομάζεται η ΚΟΙΝ.Σ.ΕΠ. σας; *

2. Σε ποιο από τα τρία είδη ΚΟΙΝ.Σ.ΕΠ. ανήκει η δική σας; *
1. ΚΟΙΝ.Σ.ΕΠ. ένταξης
 2. ΚΟΙΝ.Σ.ΕΠ. κοινωνικής φροντίδας
 3. ΚΟΙΝ.Σ.ΕΠ. συλλογικού και παραγωγικού
3. Ποιο είναι το αντικείμενο με το οποίο ασχολείται η ΚΟΙΝ.Σ.ΕΠ. σας;*
4. Πότε ιδρύθηκε η ΚΟΙΝ.Σ.ΕΠ. σας; *
1. <2010
 2. 2010-2011
 3. 2012-2013
 4. 2014<
5. Που εδρεύει η ΚΟΙΝ.Σ.ΕΠ. σας; *
6. Υπάρχει κάποιο οργανόγραμμα στην ΚΟΙΝ.Σ.ΕΠ.; *
1. Ναι
 2. Όχι
7. Από πόσα μέλη απαρτίζεται η ΚΟΙΝ.Σ.ΕΠ. σας; *
1. 1-5
 2. 6-10
 3. 11-20
 4. 21<
8. Πόσα από τα μέλη της ΚΟΙΝ.Σ.ΕΠ. είναι γυναίκες; *
1. 0
 2. 1-4
 3. 5-9
 -

4. 10<

9. Έχετε αξιοποιήσει χρηματοδοτικά εργαλεία; *

1. Ναι
2. Όχι

10. Είστε εγγεγραμμένοι στο μητρώο κοινωνικής οικονομίας; *

1. Ναι
2. Όχι

11. Έχετε αναπτύξει συνεργασία με άλλους ΚΟΙΝ.Σ.ΕΠ.; *

1. Ναι
2. Όχι

12. Πραγματοποιείτε διαφημίσεις; *

1. Ναι
2. Όχι

13. Έχετε ηλεκτρονική ιστοσελίδα; *

1. Ναι
2. Όχι

14. Πως ενημερωθήκατε ώστε να καταλήξετε στην ιδέα της ΚΟΙΝ.Σ.ΕΠ. σας; *

1. Παραδείγματα του εξωτερικού
2. Προσωπική αναζήτηση
3. Από γνωστούς/ φίλους
4. Προηγούμενη ασχολία με συνεταιρισμό
5. Άλλο

15. Ποια είναι, κατά τη γνώμη σας, τα κυριότερα εμπόδια που έχει να αντιμετωπίσει ένας ΚΟΙΝ.Σ.ΕΠ. στην Ελλάδα; *

1. Νομοθετικό πλαίσιο
2. Φορολογία
-
-
-

- 3. Έλλειψη σχετικής ενημέρωσης
- 4. Γραφειοκρατία
- 5. Άλλο

16. Θεωρείτε την ΚΟΙΝ.Σ.ΕΠ. σας οικονομικά βιώσιμη μακροπρόθεσμα;*

- 1. Ναι
- 2. Όχι
- 3. Δεν γνωρίζω/ Δεν απαντώ

17. Σας παρακαλούμε να εκφράσετε ελεύθερα τυχόν σχόλια, παρατηρήσεις, προτάσεις για την έρευνα.

.....
.....

ΕΥΧΑΡΙΣΤΟΥΜΕ ΓΙΑ ΤΗ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΣΑΣ

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

-Αδάμ Σοφία, 2014, *Οδηγός Δημιουργίας Κοινωνικών Επιχειρήσεων*, Εκδόσεις Heinrich Böll Stiftung, Θεσσαλονίκη

- Αλεξιάδης Γ., 2012, *Η παγκόσμια οικονομική κρίση και ο ρόλος του πρωτογενούς τομέα*, Ανάκτηση απο: www.paseges.gr, <http://www.paseges.gr/el/news/H-pagkosmia-oikonomikh-krish-kai-o-rolos-toy-prwtogenoys-tomea>

-Αλεξόπουλος Π. Κίμων 1999, *Στοιχεία Εμπορικού Δικαίου*, Εκδόσεις INTERBOOKS, Αθήνα.

-Αποστολόπουλος Κ., Ανεσιάδης Α., Γιδαράκου Ι., Δημάκης Ι., Δρουσιώτης Σ., Καλογεράς Ν., Κολύμβας Ν., Κουνατιάδης Δ., Μαυρόγιαννης Δ., Μπένος Θ., Μυρτάκης Ν., Παπαγεωργίου Κ., Παπαδάκη - Κλαυδιανού Α., Φεφές Μ., Χατζηηλιάδης Ι., 2006 *Συνεταιριστικοί προβληματισμοί 2006-2007*. Εκδόσεις Σταμούλη Α.Ε., Αθήνα. Σελίδες 167-200.

-Βαγιανός, Δ., Βέττας, Ν., & Μεγήρ, Κ. 2010. *Η οικονομική κρίση στην Ελλάδα: Μεταρρυθμίσεις και ευκαιρίες σε μία κρίσιμη συγκυρία.*, Αθήνα

- Ημερίδα της ΔΑΣΤΑ Πατρών με τίτλο *Κοινωνική επιχειρηματικότητα και καινοτομία: ευκαιρίες και προκλήσει*, Μάιος 2014

-INE-ΓΣΕΕ. 2008. *Η ελληνική οικονομία και η απασχόληση*. Ετήσια Έκθεση, Αθήνα.

- Κακούρης Αλέξανδρος, 2000, *Καινοτομία- Επιχειρηματικότητα- Διοίκηση Επιχειρήσεων*, Εκπαιδευτικό Υλικό για τα Κέντρα Δια Βίου Μάθησης

-Κακούρης Αλέξανδρος, 2010, *Εννοιολογικές προσεγγίσεις στην Επιχειρηματικότητα Καινοτομία*, Εκδόσεις Δίαυλος, Αθήνα

- Καμενίδης Θ. Χρίστος, 1998, *Συνεταιρισμοί*, Εκδοτικός οίκος Αδελφών Κυριακίδη α.ε, Θεσσαλονίκη

-Καραντινής Κώστας 2012. *Το Συνεταιριστικό κίνημα στην Ελλάδα*. Εκδόσεις Αντικλείδι. Αθήνα. Σελίδες 62-71.

-Κιντής, Σ., 1992. *Κώδικας Συνεταιρισμών*. Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα

-Κλαδιανού Μ., Παπαδάκη Α. 2006. *Γεωργική Εκπαίδευση*. Εκδόσεις: Έμβρυο. Αθήνα. Σελίδες 160- 174.

- Κλήμης Α. 1985. *Οι συνεταιρισμοί στην Ελλάδα*. Εκδόσεις Πιτσίλος, Αθήνα, πρώτος τόμος. Σελίδες 62-69.

-Κλήμης, Α. 1988. *Οι συνεταιρισμοί στην Ελλάδα*. Εκδόσεις ΣΕΚΑΠ, Αθήνα

-Κόκκοτος Αθανάσιος 2014, *Διαδικασίες ίδρυσης και λειτουργίας των ΚΟΙΝ.Σ.ΕΠ.*, Πανελλήνιο Παρατηρητήριο των Οργανώσεων της Κοινωνίας Πολιτών, πρώτο τεύχος, Σελίδες 22-35.

- Κορρές Γεώργιος 1999, *Συνεργατισμός και οικονομική ανάπτυξη*, Εκδόσεις ΕΛΛΗΝ, Αθήνα.

-Κουλουρμάνη Ι. *Κοινωνική Επιχειρηματικότητα : Αντίδοτο στην Κρίση*
Ανακτήθηκε από :www.ereportaz.gr, Σεπτέμβριος 2013

http://www.ereportaz.gr/%CE%BA%CE%BF%CE%B9%CE%BD%CF%89%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CE%AE-%CE%B5%CF%80%CE%B9%CF%87%CE%B5%CE%B9%CF%81%CE%B7%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%B9%CE%BA%CF%8C%CF%84%CE%B7%CF%84%CE%B1-%CF%84%CE%BF-%CE%B1%CE%BD%CF%84/#.U2qNHvl_vM4

- Κουφάρης Γεώργιος, 2010, *Η Παγκόσμια Οικονομική Κρίση και οι Χρηματιστηριακές Αγορές*, Περιοδικό ΧΡΗΜΑ, Φεβρουάριος 2010

-Μονάδα Καινοτομίας και Επιχειρηματικότητας, Πανεπιστήμιο Αθηνών, 2013, Τόμος Καινοτομώ Επιχειρώ, *Κοινωνική Επιχειρηματικότητα*, Ανακτήθηκε από: www.mke.aueb.gr <http://www.mke.aueb.gr/%CE%B5%CE%BA%CF%80%CE%B1%CE%B9%CE%B4%CE%B5%CF%85%CF%84%CE%B9%CE%BA%CF%8C-%CF%80%CE%B5%CF%81%CE%B9%CE%B5%CF%87%CF%8C%CE%BC%CE%B5%CE%BD%CE%BF/%CE%BA%CE%BF%CE%B9%CE%BD%CF%89%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CE%AE-%CE%B5%CF%80%CE%B9%CF%87%CE%B5%CE%B9%CF%81%CE%B7%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%B9%CE%BA%CF%8C%CF%84%CE%B7%CF%84%CE%B1>

-Νασιούλας Ιωάννης 2012. *Η Κοινωνική Οικονομία της Ελλάδας και το κοινωνικό της κεφάλαιο*. Αθήνα: Ινστιτούτο Κοινωνικής Οικονομίας (β' έκδοση). Σελίδες 56-61, 98- 123, 169-209 και 234-238.

-Ντούλια Θεοδώρα 2013. *Κοινωνική Οικονομία και Κοινωνική Επιχειρηματικότητα*. Αθήνα: Ινστιτούτο Κοινωνικής Οικονομίας. Σελίδες 36-45.

-Παπαγεωργίου Κ., 1985 *Αγροτικοί Συνεταιρισμοί*, Εκδόσεις Ευγενιδείου Ιδρύματος, Αθήνα

-Παπαγεωργίου Κ., Δαμιανός Δ., Σπαθής Π. 2005. *Αγροτική πολιτική*. Εκδόσεις Σταμούλη Α.Ε., Αθήνα Σελίδες 228-253 .

-Πατρώνης Β. 2003. *Αγροτικό Ζήτημα στην Ελλάδα* . Έντυπη έκδοση της εφημερίδας Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ, στις πολιτικές ειδήσεις. 17 Αυγούστου 2015.

-Πετμεζάς Σ. 2003. *Η ελληνική αγροτική οικονομία κατά τον 19ο αιώνα*. Πανεπιστημιακές εκδόσεις Κρήτης. Σελίδες 56-58 και 403- 426.

-Στεργίου Α., 2011. *Συνεταιρισμοί στην ευημερία*. Εφημερίδα ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ (οπισθόφυλλο τρίτης σελίδας).

-Τακτικός Βασίλης, 2015, *Κοινωνική Οικονομία και Αυτοδιαχείριση, Τοπικές Αναπτυξιακές Συμπράξεις*, Εκδόσεις Παρατηρητήριο, Αθήνα

-Τηλικίδου Ειρήνη, 2011, *Η Έρευνα του Μάρκετινγκ*, Εκδόσεις σοφία, Θεσσαλονίκη

-Υπουργείο Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Πρόνοιας, Φεβρουάριος 2013, *Στρατηγικό Σχέδιο για την ανάπτυξη του τομέα της Κοινωνικής*

Επιχειρηματικότητα, Ανάκτηση απο: dasta.auth.gr
http://dasta.auth.gr/uploaded_files/635006205493669775.pdf

-AGRENDA (2014, Ιούλιος 26), *Εξέλιξη του % ανεργίας πριν την κρίση (2008) & κατά τη διάρκεια (2008-2013)*, Ανάκτηση απο: www.agronews.gr
http://www.agronews.gr/files/1/PDF/pdf_fakelou/Gewrgia%20kai%20apasxolisi.pdf

- Michael-Matsas, S., 2012. *Greece and the World Capitalist Crisi*. Journal of Socialist Theory, pp. 2-13.

-ISBSG 2014, ΠΑΣΕΓΕΣ, Ανακτήθηκε από: www.paseges.gr
<http://www.paseges.gr/el/history>

-ISBSG 2014, Παπαδάκη. Ανακτήθηκε από: [www,neakriti.gr](http://www.neakriti.gr)
<http://www.neakriti.gr/?page=newsdetail&DocID=1138319>

-ISBSG, (2013), ANEK LINES, Ανακτήθηκε απο: web.anek.gr/portal/page/portal/ANEK, Τελευταία επίσκεψη : 10/09/2015.
http://web.anek.gr/portal/page/portal/ANEK_prod/Corporate_Information

-ISBSG,(2009),ΟΣΦΕ, Τελευταία επίσκεψη: 10.06.2015, Ανακτήθηκε απο: www.osfe.gr <http://www.osfe.gr/IsCoPhar/%CE%A3%CF%87%CE%B5%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%AC%20%CE%BC%CE%B5%20%CF%84%CE%B7%CE%BD%20%CE%9F%CE%A3%CE%A6%CE%95.aspx>

-SOCIAL ENTERPRISE JOURNAL, 2005. *Social enterprise in Europe: recent trends and developments*. P.p. 202-228.

-Νόμος 4019/2011, ΦΕΚ Α' 216, ημερομηνία κυκλοφορίας 30-09-2011

-Νόμος 4015/2011. ΦΕΚ Α' 210, ημερομηνία κυκλοφορίας 21-09-2011.